

PROJEKT INTEGRIRANOG RAZVOJA KORIDORA RIJEKA
SAVE I DRINE

OKVIR UPRAVLJANJA OKOLIŠEM I SOCIJALNIM
PITANJIMA ZA BOSNU I HERCEGOVINU

februar 2020. godine

Sadržaj

1	SAŽETAK	1
2	UVOD	7
2.1	Kratak opis Projekta	7
2.1.1	Ciljevi	7
2.1.2	Komponente	7
2.1.3	Aranžmani za implementaciju	8
2.1.4	Dinamika i budžet	9
2.2	Ciljevi Okvira upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima	9
2.3	Osnovne informacije o zemlji	10
3	REFERENTNE EKOLOŠKE KARAKTERISTIKE PROJEKTOG PODRUČJA	11
3.1	Sliv rijeke Drine	11
3.1.1	Geografska, topografska i geološka karakterizacija	11
3.1.2	Klima	12
3.1.3	Klimatske promjene	13
3.1.4	Kvalitet voda	14
3.1.5	Biološka raznolikost i zaštićena područja	15
3.1.6	Kulturna i historijska baština	19
3.2	Sliv rijeke Save	19
3.2.1	Geografska, topografska i geološka karakterizacija	19
3.2.2	Klima	21
3.2.3	Evapotranspiracija	21
3.2.4	Kvalitet voda	21
3.2.5	Biološka raznolikost i zaštićena područja	24
3.2.6	Kulturna i historijska baština	29
4	REFERENTNE SOCIO-EKONOMSKE KARAKTERISTIKE PROJEKTOG PODRUČJA	30
4.1	Demografija	30
4.1.1	Demografija u slivu Drine	30
4.1.2	Demografija u slivu Save	30
4.2	Ruralna i urbana područja	31
4.2.1	Ruralna i urbana područja u slivu Drine	31
4.2.2	Ruralna i urbana područja u slivu Save	31
4.3	Ključni ekonomski indikatori	31
4.4	Lokalna ekonomija u projektnom području	32
4.4.1	Lokalna ekonomija u slivu Drine	32

4.4.2	Lokalna ekonomija u slivu Save	32
4.5	Utjecaji klimatskih promjena i zagađenja voda na lokalnu ekonomiju	32
4.6	Zaposlenost	33
4.6.1	Zaposlenost u SRD-u	34
4.6.2	Zaposlenost u području sliva Save	34
4.7	Siromaštvo.....	35
4.8	Radni uslovi	35
5	PRAVNI OKVIR.....	37
5.1	Zahtjevi Svjetske banke	37
5.1.1	Okolišni i socijalni okvir Svjetske banke (iz 2016. godine)	37
5.1.2	Drugi primjenjivi kriteriji i smjernice.....	42
5.2	Pregled okolišnih i socijalnih zahtjeva u BiH	42
5.2.1	Postupak okolišne procjene.....	42
5.2.2	Propisi o upravljanju otpadom	46
5.2.3	Propisi o upravljanju vodama	47
5.2.4	Propisi o građenju.....	49
5.2.5	Zakoni o radnim uslovima.....	49
6	INSTITUCIONALNO UREĐENJE	52
6.1	Institucije na nivou BiH.....	52
6.2	Institucije na nivou FBiH.....	52
6.3	Institucije na nivou RS-a	53
6.4	Institucije na nivou BD-a.....	53
7	OKOLIŠNA I SOCIJALNA PROCJENA POTPROJEKATA	55
7.1	Okolišni i socijalni standardi koji su relevantni za Program	55
7.2	Preliminarna identifikacija potencijalnih uticaja na okoliš i socijalnih uticaja sa predloženim mjerama ublažavanja.....	56
7.3	Okolišni i socijalni zahtjevi.....	23
7.4	Postupak provjere vezan za okolišna i socijalna pitanja (korak po korak)	26
7.5	Upravljanje radnom snagom	29
7.6	Praćenje i izvještavanje	30
7.7	Deminiranje desne obale rijeke Save	30
8	POSTUPAK JAVNIH KONSULTACIJA.....	34
PRILOZI		35
A.	Lokacije kulturne i historijske baštine u općinama u SRD-u.....	36
B.	Lokacije kulturne i historijske baštine u općinama u BiH	38

C.	Pregled nadležnih kantonalnih ministarstava za vodoprivredu i pitanja okoliša	39
D.	Generički plan upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima za Projekt	40
E.	Okvirni pregled ESIA-e.....	46
F.	Okvirni pregled ESMP-a za određenu lokaciju	48
G.	Zapisnik sa javnih konsultacija	51

Lista tabela

<i>Tabela 1.: Učestalost ispitivanja kvaliteta površinskih voda na odabranim referentnim stanicama u BiH</i>	14
<i>Tabela 2.: Zaštićena područja u SRD-u u BiH</i>	17
<i>Tabela 3.: Potencijalna Natura 2000 područja u SRD-u u BiH</i>	19
<i>Tabela 4.: Stanje izgradnje postrojenja za tretman otpadnih voda u BiH</i>	22
<i>Tabela 5.: Učestalost ispitivanja kvaliteta površinskih voda rijeke Save na odabranim referentnim stanicama u BiH</i>	23
<i>Tabela 6.: Lista Natura 2000 vrsta staništa koje se javljaju duž rijeke Save</i>	26
<i>Tabela 7.: Lista životinjskih vrsta od velike važnosti za cijelu Evropsku uniju</i>	26
<i>Tabela 8.: Zaštićena područja duž rijeke Save u BiH (RS)</i>	27
<i>Tabela 9.: Broj stanovnika BiH u 2013. godini, i procjene za 2017. godinu</i>	30
<i>Tabela 10.: Ključni ekonomski indikatori u BiH u 2015., 2016., 2017. i 2018. godini</i>	31
<i>Tabela 11.: Broj zaposlenih osoba, po spolu, i stopa zaposlenosti po starosnim grupama u BiH u 2016. i 2017. godini</i>	34
<i>Tabela 12.: Zaposlenost po sektorima u BiH u 2017. godini</i>	34
<i>Tabela 13.: Stopa nezaposlenosti u BiH u 2016. i 2017. godini</i>	34
<i>Tabela 14.: Udio neaktivnog stanovništva u BiH u 2016. i 2017. godini</i>	34
<i>Tabela 15.: Indikatori siromaštva i nejednakosti u BiH, 2011. i 2015. godina</i>	35
<i>Tabela 16.: Otpad koji će biti proizveden aktivnostima koje će potencijalno biti uključene u Projekt – FBiH</i>	46
<i>Tabela 17.: Otpad iz aktivnosti koje će potencijalno biti obuhvaćene Projektom – RS</i>	47
<i>Tabela 18.: Otpad iz aktivnosti koje će potencijalno biti obuhvaćene Projektom – BD BiH</i>	47
<i>Tabela 19.: Nadležne institucije za pitanja vodoprivrede i okoliša na nivou FBiH relevantne za ovaj Projekt</i>	52
<i>Tabela 20.: Nadležne institucije za pitanja vodoprivrede i životne sredine na nivou RS-a relevantne za ovaj Projekt</i>	53
<i>Tabela 21.: Nadležne institucije za pitanja vodoprivrede i životne sredine na nivou BD-a BiH relevantne za ovaj Projekt</i>	54
<i>Tabela 22.: Okolišni i socijalni standardi koji su smatrali relevantnim za SDIP u vrijeme procjene Programa</i>	55
<i>Tabela 23.: Opis komponenti projekta</i>	56
<i>Tabela 24.: Preliminarna identifikacija uticaja na okoliš i socijalnih uticaja predloženih potprojekata</i>	9
<i>Tabela 25.: Okolišni i socijalni zahtjevi za Fazu I Programa</i>	23

Lista slika

<i>Slika 1.: Geografska karta BiH</i>	<i>10</i>
<i>Slika 2.: Sliv rijeke Drine u BiH.....</i>	<i>11</i>
<i>Slika 3.: Geotektonski položaj centralnog dijela Balkanskog poluostrva između Mezijske visoravni i Jadranskog mora</i>	<i>12</i>
<i>Slika 4.: Prosječne koncentracije BPK₅, amonijaka, fosfata i nitrata u rijeci Drini</i>	<i>15</i>
<i>Slika 5.: Zaštićena područja u slivu rijeke Drine u BiH.....</i>	<i>18</i>
<i>Slika 6.: Sliv rijeke Save u BiH.....</i>	<i>20</i>
<i>Slika 7.: Prosječne koncentracije BPK₅, amonijaka, fosfata i nitrata u rijeci Savi</i>	<i>24</i>
<i>Slika 8.: Zaštićena područja u slivu rijeke Save u BiH.....</i>	<i>28</i>
<i>Slika 9.: Procjena dubinske analize vezane za podprojekte</i>	<i>27</i>

Skraćenice

n.v.	Nadmorska visina
BD	Brčko distrikt
BiH	Bosna i Hercegovina
BPK	Biološka potrošnja kisika
OPPIPP	Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Brčko distrikta
SRD	Sliv rijeke Drine
E&S	Okolišni i socijalni
EEA	Evropska agencija za okoliš
EIA	Procjena uticaja na okoliš/životnu sredinu
EHSG	Smjernice Grupacije Svjetske banke za okoliš, zdravlje i zaštitu
ESCP	Plan za preuzimanje obaveza za okoliš i socijalna pitanja
ESMF	Okvir upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima
ESMAP	Program pomoći za upravljanje energetske sektorom
ESMP	Plan upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima
ESS-ovi	Okolišni i socijalni standardi
FAO	Organizacija za hranu i poljoprivredu
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FMOIT	Federalno ministarstvo okoliša i turizma
GEF	Globalni fond za okoliš
ICPDR	Međunarodna komisija za zaštitu rijeke Dunav
LMP	Procedura za upravljanje radnom snagom
OP	Operativna procedura
O&M	Rad i održavanje
ES	Ekvivalent stanovnika
PIU	Jedinica za implementaciju projekta
RP	Plan preseljenja
RPF	Okvir za postupak preseljenja
RS	Republika Srpska
SCCF	Specijalni fond za klimatske promjene
SEA	Strateška okolišna procjena
SESA	Strateška okolišna i socijalna procjena
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SRS	Sliv rijeke Save
MVTEO	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa
MPUGE	Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju
SDIP	Program integriranog razvoja koridora rijeka Save i Drine

1 SAŽETAK

Pozadina Programa

Program integriranog razvoja koridora rijeka Save i Drine (SDIP) predstavlja dugoročni poduhvat Svjetske banke za rješavanje razvoja zapuštene infrastrukture u regiji uz istodobno poticanje zajedničkog donošenja odluka i razvoja duž dva riječna koridora. Cilj Programa je jačanje prekogranične saradnje u oblasti voda i poboljšanje plovnosti i zaštita od poplava u riječnim koridorima Save i Drine. SDIP će se implementirati kroz dvije uzastopne i djelimično preklapajuće faze. **Razvojni cilj Faze 1 Programa** je unaprijediti zaštitu od poplava i omogućiti prekograničnu saradnju u oblasti voda u riječnim koridorima Save i Drine. Program se sastoji od četiri komponente i nekoliko podkomponenti kako slijedi:

Komponenta	Podkomponenta
Komponenta 1: Integrirano upravljanje i razvoj rijeke Save	Podkomponenta 1.1: Zaštita od poplava i upravljanje okolišem Podkomponenta 1.2: Unapređenja plovnih puteva
Komponenta 2: Integrirano upravljanje i razvoj riječnog koridora Drine	Podkomponenta 2.1: Zaštita od poplava i upravljanje okolišem Podkomponenta 2.2: Integrirani razvoj vodnog područja Drine
Komponenta 3: Priprema i upravljanje projektom	Podkomponenta 3.1: Priprema projekta Podkomponenta 3.2: Institucionalno jačanje i upravljanje projektom
Komponenta 4: Regionalne aktivnosti	Regionalni dijalози i studije

U okviru ovog Programa implementirat će se podprojekti s visokom spremnošću za implementaciju i relevantnošću za ciljeve programa, s glavnim projektima i tenderskom dokumentacijom koji će vjerovatno biti spremni do efektivnosti u Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini (BiH) i Srbiji, uz istovremenu pripremu potprojekata koji će se implementirati u toku druge faze ovog Regionalnog programa.

SDIP će implementirati zemlje sudionice koordinirano kroz dva nivoa koordinacije. Na regionalnom nivou, regionalna radna grupa koja se sastoji od članova postojećih tijela Međunarodne komisije za sliv rijeke Save (ISRSC) i viših zvaničnika iz ključnih sektora kao što su vodni, prometni, energetski sektor i sektor turizma olakšat će dijalog i saradnju u regiji. Na nivou država, implementaciju će poduzeti jedinice za implementaciju projekta (PIU-ovi) u resornim ministarstvima svake zemlje/entiteta: (i) u Federaciji BiH, postojeći PIU u Ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH, (ii) u Republici Srpskoj, postojeći PIU u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS-a i (iii) Distrikt Brčko kroz Jedinicu za implementaciju međunarodnih projekata.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ministarstvo prometa i komunikacija BiH kao tijela ISRSC-a uključit će se i informirati o implementaciji regionalnih aktivnosti.

This ESMF, as part of the environmental and social due diligence package prepared for BiH, was first drafted and finalized in 2019, when only Republika Srpska within BiH had been willing to borrow within the Program. However, in 2022, both FBiH and District Brcko have requested funding under the Program, and their participation has been processed as Additional Financing to the parent Program. The original ESMF has been drafted to include all of the Sava and Drina river basin areas, and has been revised in 2022 and 2023 to reflect on the implementation arrangements, and precise locations that FBiH and DB would want to include under the Project. There have been no changes in scope, types of activities or the overall objective of the Program as a result of the AF.

Ciljevi Okvira upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima (ESMF)

Iako su potencijalni podprojekti već predloženi za svaku od faza, s obzirom na veliki geografski obuhvat vodnih područja Save i Drine i ukupno trajanje Programa, velika je šansa da će se jedan broj predloženih potprojekata razviti ili dodatno razviti u toku same implementacije projekta. U skladu s Okolišnim i socijalnim okvirom Svjetske banke (ESF) iz 2016. godine, a radi olakšavanja odgovarajuće pripreme takvih potprojekata, ESMF se koristi za definiranje i usmjeravanje mehanizama za okolišnu i socijalnu (E&S) dubinsku analizu za navedene aktivnosti.

Svi podprojekti koji će se financirati u okviru Programa podlijevat će procjeni okolišnih i socijalnih rizika od strane PIU-ova, u skladu sa procedurama opisanim u ovom ESMF-u. Za "visokorizične" podprojekte izradit će se *Procjena uticaja na okoliš i socijalnih uticaja (ESIA)*, dok će se za "značajno rizične", "umjereno rizične" i "niskorizične" podprojekte provesti procjena u skladu sa zakonima u području zaštite okoliša FBiH, RS-a i BD-a (ovisno o lokaciji podprojekta) i uključivat će izradu *Plana upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima* za određenu lokaciju, sve u skladu sa ovim ESMF-om i odredbama navedenim u ESS1 i ESF-u Svjetske banke. Drugi relevantni ESS-ovi i OP-ovi su:

ESS/OP	
ESS1	Procjena i upravljanje okolišnim i socijalnim rizicima i uticajima na okoliš i socijalnim uticajima
ESS2	Radna snaga i radni uslovi
ESS3	Efikasnost resursa i sprečavanje i upravljanje zagađenošću
ESS4	Zdravlje i zaštita zajednice
ESS5	Sticanje zemljišta, ograničenja korištenja zemljišta i prisilno preseljenje
ESS6	Očuvanje biološke raznolikosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima
ESS8	Kulturna baština
ESS10	Uključivanje zainteresiranih strana i objavljivanje informacija
OP 7.50	Projekti na međunarodnim plovim putevima

Okolišna i socijalna procjena potprojekata

U nastavku su nabrojane aktivnosti koje će se implementirati u okviru Komponente 1, Komponente 2 i Komponente 4 u odnosu na okolišne i socijalne zahtjeve SB-a i domaće okolišne i socijalne zahtjeve koji se trebaju ispuniti u postupku odobravanja projekta. Aktivnosti u okviru Komponente 3 ne podrazumijevaju okolišne i socijalne rizike. Domaći zahtjevi proizlaze iz zakonskih zahtjeva u području zaštite okoliša, vodoprivrede i prostornog uređenja i građevinarstva u FBiH, RS-u i BD-u. U slučaju da Zajmoprimac predloži druge vrste aktivnosti, koje nisu navedene u tabeli u nastavku, odluka o financiranju takvih aktivnosti donijet će se kroz dijalog sa Bankom i na osnovu kategorizacije projekta i odgovarajuće dubinske analize.

Vrsta aktivnosti	Zahtjevi SB-a		Domaći zahtjevi		
	Kategorija prema SB-u	Instrument za okolišnu procjenu	Zaštita okoliša	Vodoprivreda	Prostorno uređenje i građevinarstvo
1. Zaštita od poplava, stabilizacija obala, kontrola odvodnje,	Umjeren rizik	EIA ili ESMP za određenu lokaciju, ovisno o vrsti i lokaciji	Izgradnja objekata za zaštitu od poplava podliježe preliminarnoj procjeni uticaja na okoliš na osnovu koje Federalno ministarstvo okoliša i turizma (FMOIT)/ Ministarstvo za	Vodoprivredni akti	Dozvole vezane za građenje

Vrsta aktivnosti	Zahtjevi SB-a		Domaći zahtjevi		
	Kategorija prema SB-u	Instrument za okolišnu procjenu	Zaštita okoliša	Vodoprivreda	Prostorno uređenje i građevinarstvo
jaružanje i radovi na regulaciji rijeke i upravljanje akumulacijama u drinskom koridoru u FBiH i RS-u i DB		projekta	prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju (MPUGE)/ Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Brčko distrikta (OPPIPP BD-a) odlučuje o potrebi provođenja pune EIA-e i u konačnici izdaje okolišnu/ekološku dozvolu <i>Napomena: Iako druge vrste radova ne iziskuju okolišnu procjenu, odluku o potrebi poduzimanja postupka izrade EIA-e zahtijeva nadležni domaći organ.</i>		
			<i>Odluku o neophodnosti sprovođenja postupka EIA traži nadležni nacionalni organ.</i>		
1a) Stogodišnja zaštita od poplava, stabilizacija obale rijeke, kontrola odvodnje u Brčko distriktu BiH	Umjeren rizik	EIA ili ESMP specifičan za lokaciju, ovisno o vrsti i lokaciji podprojekta	Izgradnja objekata za zaštitu od poplava, kao i novogradnja podliježe preliminarnoj procjeni uticaja na životnu sredinu na osnovu koje Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Brčko Distrikta (DSPPABD) odlučuje o neophodnosti provođenja potpune EIA i na kraju izdaje okolinsku dozvolu.	Vodoprivredni akti	Građevinske dozvole
1b) Upravljanje čvrstim otpadom i zaštita zraka, vode i tla Savskog koridora u Brčko Distriktu, te prekogranična saradnja kroz promociju turizma (biciklizam i staza na rijeci Savi)	Umjeren rizik	Generički ESMP dat u Aneksu ovog ESMF-a koji se može proširiti za aktivnosti specifične za lokaciju do izrade projektne dokumentacije.	Izgradnja objekata za zaštitu od poplava, kao i novogradnja podliježe preliminarnoj procjeni uticaja na životnu sredinu na osnovu koje Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Brčko Distrikta (DSPPABD) odlučuje o neophodnosti provođenja potpune EIA i na kraju izdaje okolinsku dozvolu.	Vodoprivredni akti	Građevinske dozvole
1c) Rehabilitacija brane na jezeru Modrac – IV faza	Umjereno do značajno	Izveštaji o sigurnosti brana pripremljeni u skladu sa ESS4 za postojeće brane			
1d) Proizvodnja rasadnika, ponovno pošumljavanje, uspostava	Nizak rizik	Generički ESMP dat u prilogu ovog ESMF-a.	-	-	-

Vrsta aktivnosti	Zahtjevi SB-a		Domaći zahtjevi		
	Kategorija prema SB-u	Instrument za okolišnu procjenu	Zaštita okoliša	Vodoprivreda	Prostorno uređenje i građevinarstvo
arboretuma					
2. Aktivnosti deminiranja duž desne obale Save u BiH	Značajan rizik	ESMP za određenu lokaciju	-	-	-
3. Izrada regionalnih studija za sliv rijeke Save	Nizak rizik	Strateška okolišna i socijalna procjena	Strateška okolišna procjena	-	-

Kada je riječ o budućoj provedbi podkomponenti i povezanim potprojektima, trebaju se poduzeti sljedeći koraci u vezi sa postupkom izrade okolišne i socijalne procjene:

Korak 1. Potvrditi prethodno utvrđeni rizik projekta i provesti okolišnu i socijalnu procjenu u skladu sa zahtjevima SB-a

Vrsta aktivnosti	Mjera koja se poduzima	Rezultat mjere
Zaštita od poplava, stabilizacija obala, kontrola odvodnje, jaružanje i radovi na regulaciji rijeke, i upravljanje akumulacijama u drinskom koridoru u FBiH i RS-u	Izraditi ESIA-u ili ESMP za određenu lokaciju (ovisno o kategorizaciji i zahtjevima lokalnog postupka izdavanja dozvola) i pridržavati se smjernica o objavljivanju i konsultacijama. U ESIA-u ili ESMP za određenu lokaciju uključiti odjeljke vezane za sve primjenjive ESS-ove.	Zahtjevi SB-a za ublažavanje i praćenje uticaja na okoliš i socijalnih uticaja uključeni u tendersku dokumentaciju.
Stogodišnja zaštita od poplava, stabilizacija obale rijeke, kontrola odvodnje u Brčko distriktu BiH	Pripremite ESIA ili ESMP specifičan za lokaciju (u zavisnosti od kategorizacije i zahtjeva lokalnog procesa izdavanja dozvola) i slijedite smjernice za objavljivanje i konsultacije. U ESIA ili ESMP specifičan za lokaciju, uključite odjeljke koji se odnose na sve primjenjive ESS-ove.	Zahtjevi Svjetske banke o ublažavanju i praćenju uticaja E&S uključeni su u tenderski dosije.
Upravljanje čvrstim otpadom i zaštita zraka, vode i tla Savskog koridora u Brčko Distriktu, te prekogranična saradnja kroz promociju turizma (biciklizam i staza na rijeci Savi)	Procijenite uticaje u odnosu na generički ESMP dat u ovom ESMF-u i slijedite smjernice za objelodanjivanje i konsultacije.	Zahtjevi Svjetske banke o ublažavanju i praćenju uticaja E&S uključeni su u tenderski dosije.
Rehabilitacija brane na jezeru Modrac – IV faza	Razviti ESMP specifičan za lokaciju i slijediti smjernice za otkrivanje i konsultacije. U ESMP specifičan za lokaciju, uključite odjeljke koji se odnose na ESS4.	Radovi će se izvoditi u skladu sa ESS4 i tamošnjim odredbama o sigurnosti brana.
Proizvodnja rasadnika, ponovno pošumljavanje, uspostava arboretuma	Procijeniti uticaje u odnosu na generički ESMP dat u ovom ESMF-u i pridržavati se smjernica o objavljivanju i konsultacijama.	Zahtjevi SB-a za ublažavanje i praćenje uticaja na okoliš i socijalnih uticaja uključeni u tendersku dokumentaciju.
Aktivnosti deminiranja duž desne obale Save u BiH	Izraditi ESMP za određenu lokaciju i pridržavati se smjernica o objavljivanju i konsultacijama. U ESMP za određenu lokaciju uključiti odjeljke vezane za sve primjenjive ESS-ove.	Zahtjevi SB-a za ublažavanje i praćenje uticaja na okoliš i socijalnih uticaja uključeni u tendersku dokumentaciju.
Izrada regionalnih studija za sliv rijeke Save	Izraditi Stratešku okolišnu i socijalnu procjenu (SESA) za svaku studiju s obzirom na puni spektar okolišnih i socijalnih rizika i uticaja na okoliš i socijalnih uticaja sadržanih u ESS-ovima od 1. do 10.	Poboljšane regionalne studije na osnovu zaključaka iz SESA-e.

Korak 2. Provesti okolišnu procjenu u skladu sa zahtjevima FBiH, RS-a ili BD-a

Vrsta aktivnosti	Mjera koja se poduzima	Rezultat mjere
Objekti za zaštitu od poplava	U FBiH i BD-u izraditi zahtjev za okolišnu/ekološku dozvolu i dostaviti ga FMOIT-u ili OPPIPP-u BD-a, ovisno o projektnoj lokaciji. Nadležna institucija će na osnovu zahtjeva odlučiti o potrebi provođenja pune EIA-e u kojem slučaju će se zahtijevati studija EIA-e. Nadležna institucija će izdati okolišnu/ekološku dozvolu na osnovu zahtjeva ili studije pune EIA-e, ovisno o tome šta je propisano postupkom. U RS-u izraditi molbu za prethodnu EIA-u i dostaviti je MPUGE-u RS-a. Ministarstvo će na osnovu molbe odlučiti o potrebi provođenja pune EIA-e u kojem slučaju će se zahtijevati studija EIA-e. Nadležna institucija će izdati ekološku dozvolu na osnovu zahtjeva ili studije pune EIA-e, ovisno o tome šta je propisano postupkom.	Dobivena okolišna/ekološka dozvola
Upravljanje čvrstim otpadom i zaštitu zraka, vode i tla Savskog koridora u Brčko Distriktu, te prekogranična saradnja kroz promociju turizma (biciklizam i staza na rijeci Savi)	U Brčko Distriktu pripremiti Zahtjev za okolinsku dozvolu i dostaviti ga DSPPA BD, u zavisnosti od lokacije projekta. Na osnovu Zahtjeva, nadležna institucija će odlučiti o potrebi sprovođenja potpune EIA u slučaju čega će se tražiti EIA studija. Nadležna institucija će izdati okolinsku dozvolu na osnovu Zahtjeva ili potpune EIA studije, ovisno o tome šta je potrebno procedurom.	Dobivena ekološka dozvola
Rehabilitacija brane na jezeru Modrac – IV faza		Dobivena ekološka dozvola
Proizvodnja rasadnika, ponovno pošumljavanje, uspostava arboretuma	Nije potrebna nikakva mjera	-
Aktivnosti deminiranja duž desne obale Save u BiH	Nije potrebna nikakva mjera	-
Izrada regionalnih studija za sliv rijeke Save	Prevesti SESA-u izrađenu od strane Banke i provesti postupak izrade entitetske SEA-e uključujući javne konsultacije.	Poboljšane regionalne studije na osnovu zaključaka iz SESA-e.

Korak 3. Organizirati konsultacije sa zainteresiranim stranama na lokaciji koja je najbliža lokaciji implementacije projekta u skladu sa zahtjevima iz [Plana uključivanja zainteresiranih strana \(SEP\)](#) koji je izrađen kao zaseban dokument za SDIP.

Korak 4. (Prema potrebi i gdje je primjenjivo) Pribaviti različite dozvole i odobrenja uključujući vodoprivredne akte i akte vezane za građenje.

U skladu sa zahtjevima SB-a, [Procedura za upravljanje radnom snagom \(LMP\)](#) izrađena je kao zaseban dokument i treba se implementirati u toku implementacije svih potprojekata u okviru ovog Programa.

Praćenje i izvještavanje

PIU-ovi su dužni pratiti provedbu ovog Okvira, kako na nivou cijelog Programa, tako i na nivou pojedinačnih potprojekata. PIU-ovi su dužni osigurati uključivanje zahtjeva iz ESMP-ova za određene lokacije i okolišnih/ekoloških dozvola u investitorove zahtjeve. U okviru njihovih uobičajenih aktivnosti praćenja, PIU-ovi su dužni provoditi praćenje (uključujući praćenje na licu mjesta prema potrebi) radi osiguravanja ispunjavanja ugovornih obaveza od strane izvođača. PIU-ovi su dužni uspostaviti i održavati evidencije o širenju informacija i uključivanju svih zainteresiranih strana u skladu sa SEP-om.

Izvođač je dužan odgovarajuće izvršenje radova i usklađenost upravljanja radnom snagom, u skladu sa propisanim mjerama u ovom Okviru i LMP-u, kao i u skladu sa domaćim i međunarodnim standardima.

PIU-ovi će izvještavati na redovnoj osnovi SB o provjeri, odobravanju i rezultatima praćenja potprojekata.

Deminiranje desne obale rijeke Save

Radovi na deminiranju na desnoj obali Save provodit će se u skladu sa BHMACH-ovim SOP-ovima zasnovanim na IMAS-u. U toku implementacije SDIP-a, a nakon potvrđivanja financiranja bespovratnim sredstvima, izradit će se Plan upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima (ESMP) za određenu lokaciju radi upotpunjavanja i dodatnog informiranja načina na koji će se provoditi aktivnosti deminiranja. Provest će se javne konsultacije o ovom ESMP-u koji će se objaviti prije početka građevinskih radova, i to na način koji je u skladu sa načelima iz SOP-ova i IMAS-a.

Postupak javnih konsultacija

Skup dokumenata kojim će se usmjeravati daljnja dubinska analiza okolišnih i socijalnih aspekata u toku implementacije potprojekata na osnovu Okolišnog i socijalnog okvira SB-a iz 2018. godine, uključujući (i) Okvir upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima (ESMF), (ii) Plan za preuzimanje obaveza za okoliš i socijalna pitanja (ESCP), (iii) Plan uključivanja zainteresiranih strana (SEP), (iv) Okvir politike preseljenja (RPF) i (v) Plan upravljanja radnom snagom (LMP), objavljen je javnosti u tri zemlje.

U BiH, navedeni dokumenti objavljeni su javnosti 31. decembra 2019. godine, a javna rasprava održana je 29. januara 2020. godine u gradu Banjaluci.

Ovaj ESMF je finaliziran i objavljen za konsultacije u decembru 2019. godine, na web stranici Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srpske. ESMF je revidiran u julu 2022. kako bi uključio ažurirane detalje o obimu projektno finansiranih radova u Distriktu Brčko i Federaciji BiH. ESMF te je u martu 2023. godine objavljen na zvaničnim stranicama FBiH, DB I BiH Ministarstva komunikacija i prometa, dok je u konačnoj verziji ažuriran sa nalazima i zaključcima ovih konsultacija. Proces konsultacija se odvija u potpunosti u skladu sa standardom Svjetske banke o angažmanu dionika i objelodanjivanju informacija 10 („ESS10“) prepoznaje važnost otvorenog i transparentnog angažmana između Zajmoprimca i dionika projekta kao suštinskog elementa dobre međunarodne prakse. Učinkovito angažovanje zainteresovanih strana može poboljšati E&S održivost projekata, poboljšati prihvatanje projekta i dati značajan doprinos uspešnom dizajniranju i implementaciji projekta. Odredbe ESS10 su također uključene u Plan angažmana zainteresovanih strana koji je pripremljen posebno za ovaj projekat i kao dio paketa dokumenata koji uključuju ovaj ESMF.

2 UVOD

2.1 Kratak opis Projekta

2.1.1 Ciljevi

Cilj višeg nivoa Programa integriranog razvoja koridora rijeka Save i Drine (SDIP) je jačanje prekogranične saradnje u oblasti voda i poboljšanje plovnosti i zaštite od poplava u koridorima rijeka Save i Drine.

Razvojni cilj SDIP-a (Faza 1 Programa) je unaprijediti zaštitu od poplava i omogućiti prekograničnu saradnju u oblasti voda u riječnim koridorima Save i Drine.

2.1.2 Komponente

U okviru ovog projekta implementirat će se podprojekti s visokom spremnošću za implementaciju i relevantnošću za ciljeve programa, s glavnim projektima i tenderskom dokumentacijom koji će se pripremati u toku implementacije projekta u Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini (BiH) i Srbiji, uz istovremenu pripremu potprojekata koji će se implementirati u toku druge faze Regionalnog programa. Projekt se sastoji od tri komponente kako je opisano u nastavku:

Komponenta 1: Integrirano upravljanje i razvoj riječnog koridora Save

Podkomponenta 1.1: **Zaštita od poplava, upravljanje okolišem i prilagodba klimatskim promjenama.** U okviru ove podkomponente finansirat će se izgradnja i sanacija obaloutvrda u odabranim prioritetnim područjima duž riječnog koridora Save, kao i rješenja zasnovana na prirodi za revitalizaciju odabranih zaštićenih područja od ekološkog značaja za Zapadni Balkan. Povećani kapaciteti za zaštitu od poplava (na ili iznad nivoa stogodišnjih velikih voda) također povećavaju kapacitet zaštićenih područja za prilagodbu klimatskim promjenama.

Podkomponenta 1.2: **Unapređenja plovnih puteva.** U okviru ove podkomponente mobilizirat će se financiranje bespovratnim sredstvima za financiranje aktivnosti deminiranja duž desne obale Save u BiH, kao preduslov za izvođenje građevinskih radova—planiranih za Fazu II programa—za povećanje plovnog kapaciteta rijeke Save. Pripremna dokumentacija za te radove u Fazi II (tehnički projekti, instrumenti okolišnih i socijalnih zaštitnih politika, očekivani uticaji klimatskih promjena na plovnost, tenderska dokumentacija) također će se završiti u toku projekta. Napori vezani za deminiranje podržani u okviru projekta također su operativni preduslov za planiranja unapređenja riječnih luka na rijeci Savi u okviru Faze II. Aktivnosti deminiranja predložene su kao tzv. *no-regret* investicija koja će pomoći da se oslobodi ekonomski potencijal rijeke za buduće generacije.

Komponenta 2: Integrirano upravljanje i razvoj riječnog koridora Drine

Podkomponenta 2.1: **Upravljanje zaštitom od poplava i okolišem.** U okviru ove podkomponente finansirat će se infrastrukturni radovi (na primjer zaštita od poplava u gradu Goraždu, FBiH), studije, istraživanja, konsultacije i izrada glavnog projekta intervencija vezanih za upravljanje ekološkom imovinom (zaštita lokalnih ekosistema koji djeluju kao ponori ugljika) duž koridora Drine. U okviru tekućeg Projekta upravljanja slivom rijeke Drine financiranog od strane GEF-SCCF-a, kao i tehničke pomoći ESMAP-a, provode se studije kojima će se utvrditi dodatne neophodne mjere za zaštitu od poplava, stabilizaciju obala, odvodnju i radove na regulaciji rijeke, kao i upravljanje akumulacijama u drinskom koridoru. Povećani kapaciteti za zaštitu od poplava (na ili iznad nivoa stogodišnjih velikih voda) također povećavaju kapacitet zaštićenih područja za prilagodbu klimatskim promjenama.

Podkomponenta 2.2: **Integrirani razvoj vodnog područja Drine.** U okviru ove podkomponente finansirat će se poboljšano upravljanje vodnim područjima u slivovima rijeka Lim i Grnčar u Crnoj Gori, kao i radovi vezani za mjere zaštite od poplava, odvodnje i mjere navodnjavanja u slivu rijeke Lim (pritoka rijeke Drine) radi smanjenja rizika od poplava i poticanja održivog korištenja prirodnih resursa. Te mjere uključuju: stabilizaciju riječnih obala; radove na regulaciji rijeke; obaloutvrde i nasipe za zaštitu od poplava. U toku je izrada glavnih projekata za te

investicije kroz tekući projekt GEF-SCCF-a. U okviru ove komponente će se dodatno finansirati priprema odabranih prioritetnih investicija u skladu sa razvojnim ciljem projekta.

Komponenta 3: Priprema i upravljanje projektom

Podkomponenta 3.1: **Priprema projekta**. U okviru ove podkomponente finansirat će se izrada projektne dokumentacije za fazu II programa, uključujući okolišne i socijalne procjene.

Podkomponenta 3.2: **Institucionalno jačanje i upravljanje projektom**. U okviru ove podkomponente finansirat će se aktivnosti za povećanje institucionalnih kapaciteta i međusektorske koordinacije u zemljama sudionicama radi osiguravanja efikasnijeg donošenja odluka i upravljanja programom na regionalnom nivou. U okviru ove podkomponente poticat će se zajedničko djelovanje i donošenje odluka u upravljanju riječnim slivovima i upravljanju zaštitom od poplava među priobalnim zemljama, čime će se povećati kapaciteti regije za prilagodbu klimatskim promjenama.

Komponenta 4: Regionalne aktivnosti

U okviru ove komponente podržat će se politički dijalog, konsultacije, izrada planova i studija, kao i ulaganja za jačanje veze između vodnih usluga i povezanosti sa ciljevima regionalnog razvoja i ekonomske saradnje koridora Save i Drine. Primjeri uključuju Plan upravljanja slivom rijeke Save i hidrološke procjene, Strategiju prilagodbe klimatskim promjenama za sliv rijeke Save, planiranje i razvoj turizma u riječnim koridorima Save i Drine uključujući izradu master planova za nautički turizam i ekoturizam. Planovi upravljanja riječnim slivovima i hidrološke procjene podržat će u konačnici integrirano upravljanje vodnim slivovima, čime će indirektno povećati rezilijentnost priobalnih zemalja na klimatske promjene; traženim GEF-ovim sredstvima sufinancirat će se mjere vezane za planiranje i upravljanje riječnim slivovima, mreža za praćenje poplava, izgradnja institucionalnih kapaciteta, kao i studije kojima se informiraju ili pripremaju buduće investicije. Izradit će se i implementirati plan zagovaranja i komunikacije radi poticanja regionalne saradnje. Regionalne studije (tj. hidrološke studije, studije o sedimentu, prilagodbi klimatskim promjenama, itd.) u riječnim koridorima Save i Drine unaprijedit će razumijevanje jedinstvenih karakteristika i mogućnosti Sliva za jačanje regionalne saradnje i integriranog upravljanja.

2.1.3 Aranžmani za implementaciju

SDIP će se implementirati kroz sekvencijalni i simultani višefazni programski pristup sa pet zemalja sudionica: Srbijom, BiH, Crnom Gorom, Hrvatskom i Slovenijom. Slovenija će biti jedina korisnica programa koja se neće zaduživati; sudjelovat će u regionalnim studijama, regionalnom dijalogu, instrumentima za izgradnju kapaciteta i povezanim aktivnostima u okviru Komponente 3. Podprojekti će se implementirati na nivou država i imat će kumulativne regionalne koristi.

SDIP će implementirati zemlje sudionice koordinirano kroz dva nivoa koordinacije. Na regionalnom nivou, regionalni odbor sačinjen od postojećih članova ISRBC-a i viših zvaničnika iz ključnih sektora kao što su vodni, prometni, energetske sektor i sektor turizma olakšat će dijalog i saradnju u regiji. Taj odbor će također obezbijediti strateški nadzor i smjernice za implementaciju regionalnih aktivnosti pored potprojekata država, osiguravajući jači dijalog, integraciju i razmjenu znanja. Drugi sektori će se pridružiti u toku implementacije ako i kada se ukaže potreba.

Na nivou država, implementaciju će poduzeti jedinice za implementaciju projekta u resornim ministarstvima svake zemlje/entiteta. U svakoj zemlji/entitetu će se osnovati PIU-ovi koji se sastoje od neophodne tehničke i upravljačke ekspertize za podršku implementaciji projekta. U Federaciji BiH (FBiH), postojeći PIU u Ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH bit će odgovoran za implementaciju aktivnosti u FBiH. Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Agencija za vodno područje Save i druge institucije nadležne za određene sektore (plovidba, zaštita od poplava, turizam) pružat će tehničku podršku. U Republici Srpskoj (RS), postojeći PIU u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS-a implementirat će projekt, a tehničku podršku pružat će Ministarstvo saobraćaja i veza, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju,

Agencija za vode i druge nadležne institucije. U BD-u je osnovan novi PIU za implementaciju projekta te je u fazi angažovanja svih relevantnih stručnjaka prema potrebama projekta.

2.1.4 Dinamika i budžet

Program će se implementirati u toku razdoblja od 10 godina koje će biti organizirano u dvije faze. Faza 1 će biti usmjerena na aktivnosti zaštite od poplava i upravljanja riječnim slivovima u riječnim koridorima Save i Drine. Faza II nadovezat će se na Fazu I i u okviru nje jačat će se povezanost riječnih luka i upravljanje okolišem. Zemlje će pristupiti Fazi II na osnovu spremnosti zajednički utvrđenih prioritarnih intervencija pripremljenih u toku Faze I. Procijenjeni trošak programa za obje faze je 338 miliona US\$.

2.2 Ciljevi Okvira upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima

U skladu sa Okolišnim i socijalnim okvirom Svjetske banke (SB) iz 2016. godine (ESF) (koji je detaljnije opisan u odjeljku Pravni okvir ovog dokumenta), *Okvir upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima (ESMF)* je **instrument kojim se ispituju rizici i uticaji kada se projekt sastoji od programa i/ili niza potprojekata, a rizici i uticaji se ne mogu utvrditi dok se ne utvrde detalji programa ili potprojekata.**

Iako su potencijalni podprojekti već predloženi za svaku od faza, s obzirom na veliki geografski obuhvat vodnih područja Save i Drine i ukupno trajanje Programa, velika je šansa da će se jedan broj predloženih potprojekata razviti ili dodatno razviti u toku same implementacije projekta. Kako bi se olakšala odgovarajuća priprema takvih potprojekata, ESMF se koristi za definiranje i usmjeravanje mehanizama za okolišnu i socijalnu (E&S) dubinsku analizu za navedene aktivnosti.

U ESMF-u se utvrđuju načela, pravila i procedure za procjenu okolišnih i socijalnih rizika i uticaja na okoliš i socijalnih uticaja. On uključuje mjere i planove za smanjenje, ublažavanje i/ili naknade za negativne rizike i uticaje, pravila za procjenu i budžetiranje troškova takvih mjera, kao i informacije o nadležnom organu ili organima za postupanje sa rizicima i uticajima projekta, uključujući informacije o kapacitetima takvog organa da upravlja okolišnim i socijalnim rizicima i uticajima na okoliš i socijalnim uticajima. On također uključuje odgovarajuće informacije o području gdje se očekuje da će se podprojekt implementirati, uključujući sve potencijalne okolišne i socijalne ugroženosti takvog područja; kao i informacije o potencijalnim uticajima i mjerama ublažavanja koje bi se mogle implementirati.

Ovaj ESMF izrađen je sa ciljem osiguravanja:

- usklađenosti projekta sa svim relevantnim lokalnim politikama i zakonodavstvom, kao i sa zahtjevima SB-a, i stoga
- odgovarajućeg ublažavanja svih potencijalno štetnih uticaja na okoliš i socijalnih uticaja Programa.

Ovaj dokument sadrži detaljan opis procedura vezanih za procjenu, upravljanje i praćenje okolišnih i socijalnih rizika i uticaja na okoliš i socijalnih uticaja potprojekata. Svi podprojekti koji će se finansirati u okviru Programa podlijegat će procjeni okolišnih i socijalnih rizika od strane PIU-ova, u skladu sa procedurama opisanim u ovom ESMF-u. Za "visokorizične" podprojekte izradit će se *Procjena uticaja na okoliš i socijalnih uticaja (ESIA)*, dok će se za "značajno rizične", "umjereno rizične" i "niskorizične" podprojekte provesti procjena u skladu sa zakonima u području zaštite okoliša FBiH, RS-a i BD-a (ovisno o lokaciji podprojekta) i uključivat će izradu *Plana upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima (ESMP)* za određenu lokaciju, sve u skladu sa ovim ESMF-om i odredbama navedenim u ESS1 i ESF-u Svjetske banke.

2.3 Osnovne informacije o zemlji

Službeni naziv:	Bosna i Hercegovina
Skraćenica:	BiH
Glavni grad:	Sarajevo
Veći gradovi ili mjesta u projektnom području:	Sliv Save: Bihać, Banja Luka, Brčko, Bijeljina, Sarajevo, Zenica, Tuzla Sliv Drine: Foča, Goražde, Višegrad, Srebrenica, Bratunac, Zvornik, Janja
Površina:	51.129 km ²
Geografski položaj:	BiH graniči sa Hrvatskom, Crnom Gorom i Srbijom i Jadranskim morem. <i>Slika 1.: Geografska karta BiH</i>
Broj stanovnika:	3.511.372
Jezici:	Službeni jezici: bosanski, srpski i hrvatski
Državno uređenje:	BiH je nezavisna država sa decentraliziranim političkim i upravnim uređenjem i nekoliko nivoa vlasti: ▪ na nivou BiH; ▪ na nivou entiteta/Distrikta (FBiH, RS-a i BD-a). Najviše zakonodavno tijelo u BiH je Parlamentarna skupština BiH. U FBiH, Parlament FBiH ima zakonodavnu vlast, dok u RS-u zakonodavnu vlast imaju Narodna skupština RS-a i Vijeće naroda. Na osnovu odluke Međunarodne arbitražne komisije za BD, BD je stavljen pod suverenitet države BiH pred kraj 2000. godine i ima svoju sopstvenu multietničku vladu sa izabranom skupštinom, izvršnim odborom, sudstvom i policijskim snagama.
Glavne industrije:	Čelik, uglj, željezna ruda, olovo, cink, mangan, boksit, vozila, tekstili, duhanski proizvodi, namještaj, tenkovi, letjelice, kućanski aparati, rafiniranje nafte
Nominalni BDP:	\$ 18.654 miliona (2018. godina)
Nominalni BDP po glavi stanovnika:	\$5.336 (2018. godina)
Rast BDP-a:	3% (2018. godina)
EU status:	BiH ima status kandidata EU-a. U toku su pregovori o pristupanju s EU-om.
Slivna područja Save i Drine u BiH:	Vode BiH podijeljene su između sliva rijeke Save i sliva Jadranskog mora. Sliv rijeke Save obuhvata 75% teritorije zemlje. Rijeka Drina je najveća pritoka rijeke Save. Ona čini prirodnu granicu između BiH i Srbije.

3 REFERENTNE EKOLOŠKE KARAKTERISTIKE PROJEKTOG PODRUČJA

3.1 Sliv rijeke Drine

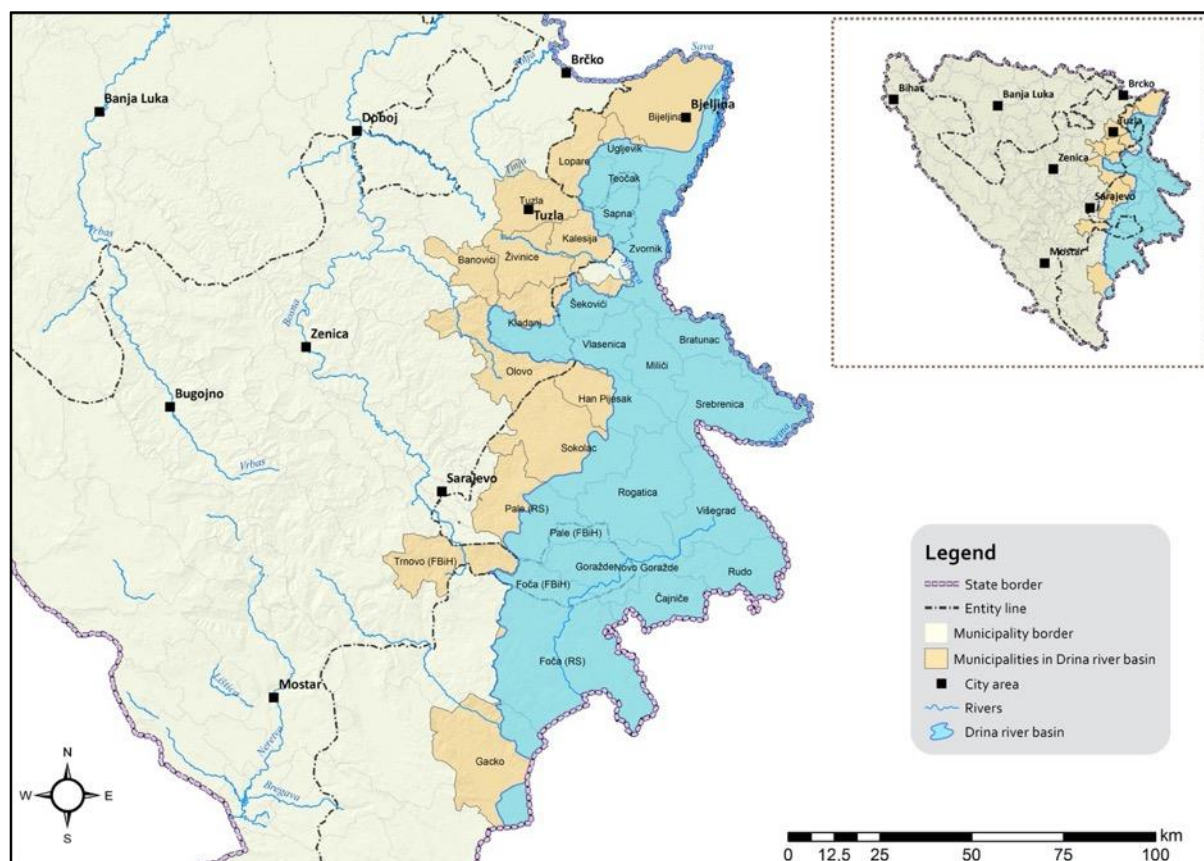
3.1.1 Geografska, topografska i geološka karakterizacija

Rijeka Drina je duga 346 km i najveća je pritoka sliva rijeke Save (SRS), koja je pak najveća pritoka po količini vode sliva rijeke Dunava koji se ulijeva u Crno more. Sliv rijeke Drine (SRD) ima površinu od 19.680 km² i prostire se na području prvenstveno tri priobalne države: BiH, Crne Gore i Republike Srbije. Osim toga, na Albaniju otpada veoma mali dio SRD-a (<1%), a ona nije uključena u opseg ovog projekta.

Rijeka Drina izvire između padina planine Maglić i Pivske planine, između naselja Šćepan Polje (u Crnoj Gori) i Hum (u Bosni i Hercegovini). Rijeka Drina nastaje spajanjem rijeke Tare i rijeke Pive blizu mjesta Šćepan Polje. Najveća i vodom najbogatija pritoka u BiH je rijeka Lim.

U BiH, SRD obuhvata općine u oba entiteta (FBiH i RS). Veće općine i gradovi u SRD-u su: Zvornik (RS), Foča (RS), Višegrad (RS), Goražde (FBiH), Foča-Ustikolina (FBiH), Pale-Prača (FBiH).

Geografsko određenje u BiH prikazano je na Slika 2.

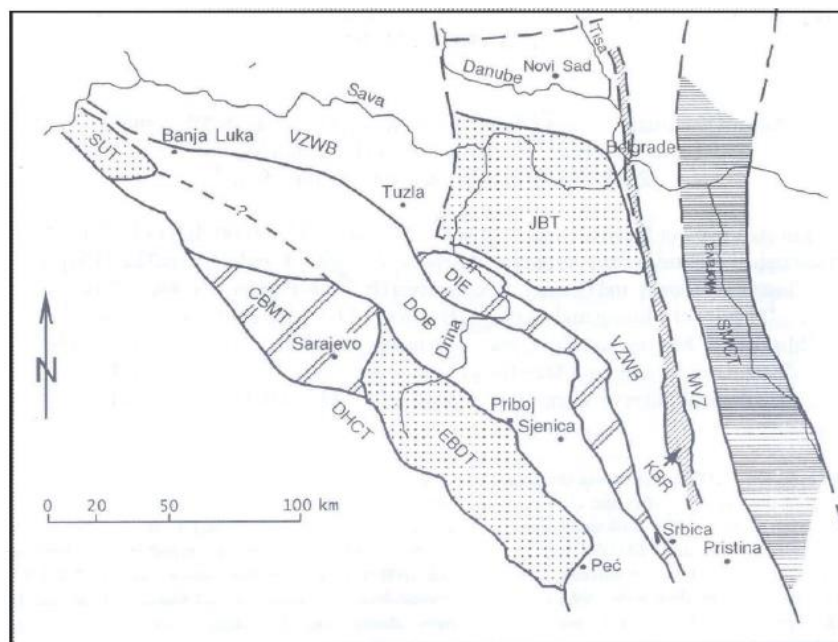
Slika 2.: Sliv rijeke Drine u BiH

(Izvor: Konsultant)

Prosječna nadmorska visina SRD-a je 961,6 m n.v., ali kreće se od 75,4 m n.v. na ušću do više od 2.500 m n.v. na najvišim planinama (npr. planina Prokletije 2.694 m n.v., planina Komovi 2.487 m n.v. i planina Durmitor 2.522 m n.v.).

U skladu s informacijama sadržanim u Krovnom izvještaju SB-a za sliv rijeke Drine (2017. godina), rijeka Drina teče preko nekoliko geotektonskih cjelina (terani, blokovi; slika 3.). U svom donjem toku na sjeveru rijeci Drini se ulijeva u rijeku Savu i prolazi kroz jadarški blok terana (JBT). Potom prolazi kroz zapadni pojas Vardarske zone

(VZWB), koji je poznat kao "Zvornički šav", koji označava tektonsku granicu između drinsko-ivanjičkog i jadrarsko-kopaoničkog rasjeda. Prema jugu rijeci Drini prolazi kroz drinsko-ivanjički element (DIE), zatim kroz dinarski ofiolitni pojas (DOB) i istočnobosanski i durmitorski blok terana (EBDT). U Crnoj Gori, u području dalmatinsko-hercegovačkog kompozitnog terana (DHCT), u rijeku Drinu se ulivaju rijeke Piva i Tara. U svom najdonjem toku, rijeka Drina snažno meandri. U ovom dijelu na bosanskohercegovačkoj strani nalazi se regija Semberije, dok se na strani Republike Srbije nalazi regija Mačva. Obje regije su veoma obradive i prekrivene su sedimentima iz perioda neogena (pijesak i šljunak, pjeskovita glina i laporasta glina iz doba ranog pliocena) i sedimentima iz perioda kvartara (pijesak i fini šljunak). Rijeka ka jugu protiče kroz klastične i karbonatne formacije iz devonskog i karbonskog perioda (od preko 1000 m debljine), zatim kroz klastite iz srednjeg permijskog perioda, bituminozne krečnjake kasnog permijskog perioda, sedimente iz ranog i srednjeg perioda trijasa (ilovača, pješčar i krečnjak), andesit iz srednjeg trijasa, krečnjak iz kasnog trijasa i manje masive krečnjaka iz perioda cenomana. Neogeni sedimenti koje Drina sa svojim pritokama presjeca zastupljeni su u morskim i jezerskim facijama. Za SRD također je od značaja istočni dio Boranje zbog granodiorita sa intruzivnim granodioritom-porfiritom i pegmatitom, kao i sa ekstruzivnim kamenom: dacito-andesitom, kvarc-latitom i pratećim piroklastitima. Pored toga, rijeka Drina u zoni "Zvorničkog šava" (zapadni pojas Vardarske zone) presjeca kamen ofiolitnog melanža iz doba jure, u kojima se nalaze preklopi blokova i fragmenti sedimenta iz perioda rane krede. Od Zvornika, rijeka Drina protiče kroz paleozoički kamen drinsko-ivanjičkog elementa, nastalog promjenom metamorfnog pješčara i praškastog sedimenta, sa mjestimičnim konglomeratima, i kroz kamen iz doba trijasa.

Slika 3.: Geotektonski položaj centralnog dijela Balkanskog poluostrva između Mezijske visoravni i Jadranskog mora

(Izvor: Krovni izvještaj SB-a za sliv rijeke Drine, 2017. godina)

Legenda: DHCT - dalmatinsko-hercegovački kompozitni teran; CBMT – centralnobosanski teran; EBDT (=IBDB) – istočnobosanski-durmitorski teran; DOBT (=DOP) – pojas dinarskog ofiolitnog terana; DIT (=DIE) – drinsko-ivanjički teran; JBT(=JB) – jadrarski blok teran; VZCT – kompozitni teran vardarske zone; SMCT – srpsko-makedonski kompozitni teran. 1. Rasjed, uočen i pokriven; 2. Rasjed; 3. Tektonizirana granica.

3.1.2 Klima

Klima u SRD-u je složena i pod uticajem je opće atmosferske cirkulacije, izdužene forme u pravcu sjever-jug, lokalne orografije i blizine Jadranskog mora. Najjužniji dio sliva odlikuje mediteranska i morska umjerena i vlažna klima prema Kepenovoj klasifikaciji klimata. Umjereno hladna i vlažna kontinentalna klima je prisutna na nadmorskim visinama iznad 1000 m. Uticaj Mediterana, mada blag, može se osjetiti u gornjem dijelu sliva do Foče. Nizvodno od Foče prevladava umjerena kontinentalna klima koju odlikuju topla ljeta i umjereno hladne zime.

Općenito, od juga ka sjeveru, sa opadanjem nadmorske visine opadaju i godišnje količine padavina, sa prosječno oko 2100 mm u Kolašinu do 820 mm u Loznici. U istom pravcu raste srednja godišnja temperatura, od 4,6 °C na Žabljaku do 11°C u Loznici. Unutargodišnji režim padavina varira na slivu. Sjeverni dio sliva ima najveću količinu padavina u kasno proljeće, uglavnom u maju i junu, dok zime odlikuje suho vrijeme sa najnižom količinom padavina u februaru. Zbog uticaja mediteranske klime u južnom dijelu, padavine su najveće u kasnu jesen, a najmanje u ljetnim mjesecima. Najtopliji mjesec je jul, a najhladniji januar.

Relativna vlažnost u SRD-u je prilično ujednačena i najniža je u periodu jun-avgust, a najviša u periodu decembar-januar. Snijeg znatno utiče na vodni režim Drine budući da su u njemu akumulirane velike količine vode, pa se najveći protoci javljaju u proljeće, u aprilu i maju.

Visina snježnog pokrivača na nekim dijelovima srednjeg SRD-a dostiže visinu od 1,20 m (što odgovara visini vodenog stuba od 200 mm) sa čestim snježnim nanosima, dok u gornjem dijelu sliva čak prelazi i 5 m.

Magla je karakteristična pojava u dolini Drine i može se javiti u bilo koje doba godine, ali je najčešća u proljeće i u jesen. Složena lokalna topografija u gornjem toku Drine znatno utiče i mijenja pravac i brzinu vjetera. Uprkos tome, snažni vjetrovi su rijetki, a uopćeno gledano vjetar je u ovom dijelu niskog intenziteta.

3.1.3 Klimatske promjene

U skladu s analizom uticaja klimatskih promjena sadržanom u *Krovnom izvještaju SB-a za sliv rijeke Drine iz 2017. godine*, doći će do porasta **temperature** u cijelom SRD-u u svim godišnjim dobima u toku dva razmatrana buduća perioda (od 2011.-2040. godine i od 2041.-2070. godine). Povećanje srednje godišnje temperature (dobiveno kao medijana ansambla modela) u odnosu na referentni period od 1961. do 1990. godine kreće se od 1,1 °C prema RCP¹-u od 4,5 do 1,4 °C prema RCP-u od 8,5 u bliskoj budućnosti (od 2011.-2040. godine) i od 2,0 °C do 2,7 °C u dalekoj budućnosti (od 2041.-2070. godine). Najveće zagrijavanje projicirano je za ljetno godišnje doba prema oba scenarija i u oba buduća perioda, kao i za zimsko godišnje doba u dalekoj budućnosti prema RCP-u od 8,5 (naročito u dijelu SRD-a u Republici Srbiji). Najmanje povećanje očekuje se u jesen u bliskoj budućnosti i u proljeće u dalekoj budućnosti.

Očekuje se povećanje zimskih, a smanjenje ljetnih **padavina**. Proljetne padavine pokazuju malo smanjenje u oba perioda, dok jesenje padavine imaju tendenciju da se prvo povećaju i potom smanje u dalekoj budućnosti. Najveća projicirana promjena je smanjenje ljetnih padavina od cca 30% u dalekoj budućnosti.

Očekivane promjene **hidroloških režima** (srednji godišnji protok) rijeke Drine, kao i njenih glavnih pritoka, Pive, Tare, Čehotine, Lima i Uvca, kreću se od -12% do +15% u bliskoj budućnosti (od 2011. do 2041. godine) u odnosu na referentni period od 1961. do 1990. godine. U zimskom godišnjem dobu promjene se kreću od +7% do +64%, dok se u proljetnom godišnjem dobu, koje karakteriziraju najveći protoci u SRD-u, očekuje smanjenje do 22%. Ljetni protoci se smanjuju do -35%. Promjene u jesenjem godišnjem dobu u bliskoj budućnosti kreću se od -19% do +12% u skladu sa promjenama pokretača klimatskih promjena. Očekuje se da će se mali godišnji protoci vjerovatnosti premašivanja od 10% i 90% promijeniti za -9% do +5% i za -15% do +10% u periodu bliske odnosno daleke budućnosti u odnosu na referentni period od 1961. do 1990. godine. Očekuje se da će se promjene velikih godišnjih protoka vjerovatnosti premašivanja od 10% i 90% kretati od -7% do +22% i od -21% do 20% u periodu bliske odnosno daleke budućnosti.

Značajnije promjene **oticanja** mogu se očekivati u dalekoj budućnosti, od -18% do +13% na godišnjoj skali. Očekuje se da će se zimsko oticanje povećati za do 87%, dok se očekuje da će se proljetno oticanje smanjiti za do 35%. Značajno smanjenje oticanja može se očekivati u toku ljetnog godišnjeg doba prema svim klimatskim scenarijima, i to u rasponu od -18% do -49%. U toku jesenjeg godišnjeg doba, očekuje se smanjenje oticanja za do 40%.

¹ Put reprezentativne koncentracije (RCP) je putanja koncentracije stakleničkih plinova (a ne emisija) usvojena od strane IPCC-a za njegov peti Izvještaj o procjeni (AR5) u 2014. godini.

Trendovi i promjene srednjih vrijednosti padavina, evapotranspiracije i ispuštanja u ovom slivu dobro su dokumentirani i ukazuju na to da će klimatske promjene uzrokovati intenzivnije epizode poplava i suša, kako u smislu obima, tako i u smislu trajanja. Do velikih poplava u SRD-u u 2010. godini dovele su ekstremne padavine u crnogorskom i srbijanskom dijelu riječnih slivova. Protok rijeke Drine na ušću u rijeku Savu bio je preko 4000 m³/s što je bio najveći zabilježeni protok u zadnjih 50 godina. Povratni period protoka rijeke Save nizvodno od stjecišta sa Drinom gotovo je dosegao 100 godina (6000 m³/s). Više detalja o ekonomskom uticaju tih poplava dato je u poglavlju 4.5.

3.1.4 Kvalitet voda

Na osnovu informacija preuzetih iz dokumenata o upravljanju riječnim slivom², SRD se sastoji od 265 vodnih tijela: 233 u RS-u i 32 u FBiH. Od njih, 109 vodnih tijela (47%) nije klasificirano kao vodna tijela koja imaju dobro ili visoko stanje u skladu s Okvirnom direktivom o vodama (2000/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća). Utvrđeno je umjereno ekološko stanje i loše hemijsko stanje na dionici rijeke Drine nizvodno od Zvornika, dok je loše hemijsko stanje utvrđeno uzvodno i nizvodno od grada Goražda sve do općine Višegrad.

Glavni utvrđeni pritisci uključuju organsko zagađenje i zagađenje hranjivim tvarima od antropoloških aktivnosti (uglavnom komunalne i industrijske otpadne vode, odlagališta otpada i poljoprivredne djelatnosti) uz hidromorfološke promjene koje također utiču na ekološko stanje vodnih tijela. Jedino urbano postrojenje za tretman otpadnih voda u SRD-u nalazi se u gradu Bijeljina, i to neposredno prije ulijevanja rijeke Drine u rijeku Savu. Kapacitet postrojenja je 40.000 ES. Ostala naselja koja se nalaze u SRD-u ispuštaju svoje otpadne vode bez ikakvog tretmana. Uprkos indikaciji niskih koncentracija teških metala u rijeci Drini, nedavno su zabilježene povećane vrijednosti zbog rudnika antimona i istraživanja, između ostalog, šljunka i kremenog pijeska.

Postoje 4 mjerne stanice koje se nalaze na rijeci Drini, dvije u FBiH (nizvodno od Goražda i u naselju Vitkovići) i dvije u RS-u (u Foči i u naselju Badanovci). U sljedećoj tabeli prikazana je učestalost ispitivanja kvaliteta površinskih voda na odabranim referentnim stanicama.

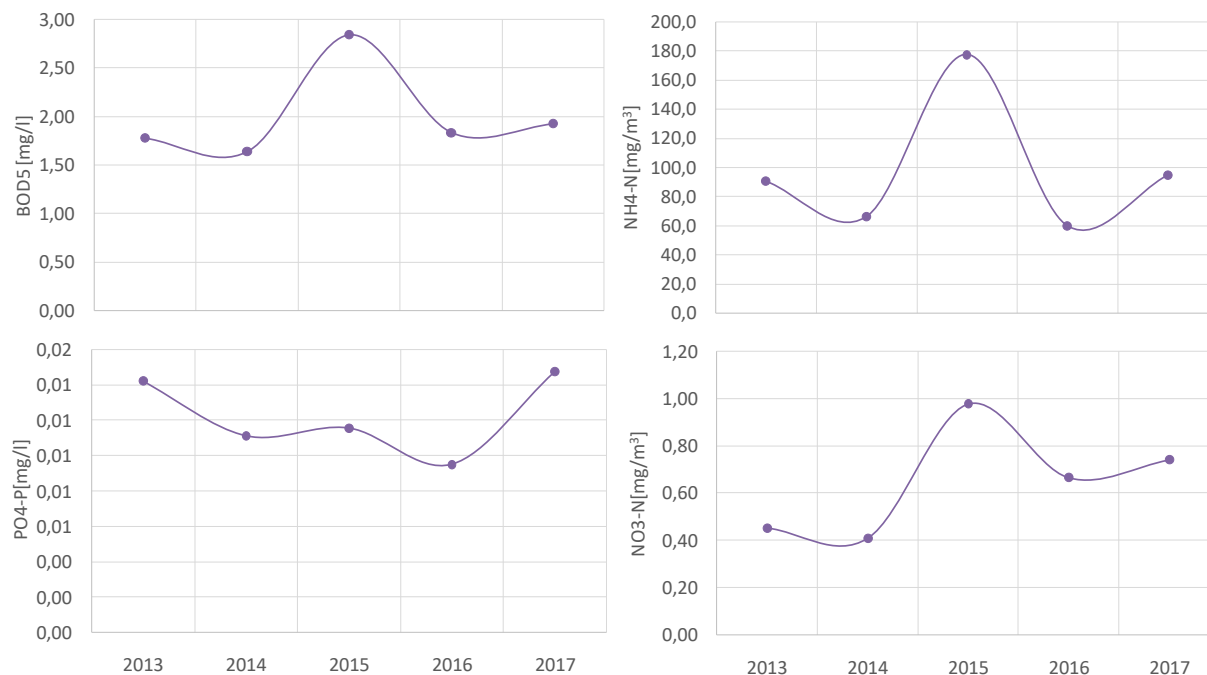
Tabela 1.: Učestalost ispitivanja kvaliteta površinskih voda na odabranim referentnim stanicama u BiH

Šifra vodnog tijela/TNMN šifra	Naziv vodotoka položaj mjesta mjerenja/entitet	Broj ispitivanja				
		2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Crnomorski sliv-dunavski podsliv, rijeke Sava i Drina						
RS_DR_1/BA10	Drina/Badanovci, Pavlovića most/RS	12	12	12	12	10
BA_DR_5	Drina/nizvodno od Goražda/FBiH	4	4	-	4	4
BA_DR_6	Drina/Vitkovići/FBiH	4	4	-	4	4
RS_DR_7/BA9	Drina/Foča/RS	4	12	12	12	10
Ukupno		24	32	24	32	28

(Izvor: Agencija za vodno područje rijeke Save, Agencija za vodno područje Jadranskog mora, Javna preduzeće "Vode Srpske")

Na osnovu sakupljenih podataka od strane nadležnih institucija za praćenje površinskih voda u BiH, prosječne vrijednosti biološke potrošnje kisika (BPK₅), amonijaka, nitrata i ukupnog fosfora za rijeku Drinu izračunate su i prikazane na slikama u nastavku.

² Plan upravljanja slivom rijeke Save u FBiH (od 2016.-2021. godine), Agencija za vodno područje rijeke Save, Sarajevo, novembar 2016. godine; Plan upravljanja slivom rijeke Save u RS-u (od 2017.-2021. godine), Javna ustanova "Vode Srpske", novembar 2017. godine

Slika 4.: Prosječne koncentracije BPK5, amonijaka, fosfata i nitrata u rijeci Drini

(Izvor: Izračun gore navedenih prosječnih vrijednosti izvršen je korištenjem rezultata analiza voda dostavljenih od strane Agencije za vodno područje rijeke Save i Javnog preduzeća "Vode Srpske")

Baza podataka Evropske agencije za okoliš³ sadrži izračunate prosječne vrijednosti "tvari koje troše kisik u rijekama" (BPK i amonijak) i "hranjive tvari u slatkoj vodi" (nitrat i fosfat) za cijelu BiH i Evropu za period od 2000.-2012. godine. Radi boljeg sagledavanja izračunatih prosječnih vrijednosti BPK₅ i amonijaka, pored kretanja vrijednosti za period od 2013.-2017. godine, izvršeno je poređenje sa vrijednostima iz baze podataka EEA. U skladu sa raspoloživom bazom podataka EEA, za indikator "tvari koje troše kisik u rijekama", vrijednost BPK₅ u 2012. godinu za cijelu Evropu bila je 2,19 mgO₂/l, dok je vrijednost amonijaka bila 158 mg/m³. Koncentracije BPK₅ i amonijaka u rijeci Drini za period od 2013.-2015. godine bile su iznad datog evropskog prosjeka samo u toku 2015. godine.

U skladu sa bazom podataka EEA, prosječna vrijednost fosfata i nitrata u evropskim rijekama u toku 2012. godine bila je 0,04 mg PO₄-P mg/l odnosno 0,55 mg NO₃-N mg/l nitrata. Koncentracija fosfata u rijeci Drini bila je ispod evropskog prosjeka sadržanog u bazi podataka EEA za period od 2013.-2017. godine, dok je koncentracija nitrata bila iznad evropskog prosjeka nakon 2015. godine.

3.1.5 Biološka raznolikost i zaštićena područja

SRD karakterizira visok nivo biološke raznolikosti i dom je mnoštvu staništa, od planina i glečera, do kanjona, šuma, livada, močvara i podzemnih rijeka. Otkrivene su mnoge endemske i ugrožene vrste u ovom području. Na osnovu informacija sadržanih u "Procjeni povezanosti vode, hrane, energije i ekosistema i koristi od prekogranične saradnje u slivu rijeke Drine", to područje se još uvijek smatra kao jedno od posljednjih

³ Internetska stranica Evropske agencije za okoliš. Tvari koje troše kisik u rijekama - šifra za ovaj indikator je WAT 002, CSI 019 (<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/oxygen-consuming-substances-in-rivers/oxygen-consuming-substances-in-rivers-2>) Hranjive tvari u slatkoj vodi - šifra indikatora WAT 003, CSI 020 (<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/nutrients-in-freshwater/nutrients-in-freshwater-assessment-published-6>)

'netaknutih' riječnih slivova u Evropi. Uprkos toj činjenici, smatra se da je biološka raznolikost ugrožena iako nedostatak preciznih podataka o populacijama flore i faune u SRD-u otežava kvantifikaciju te pojave.

Jedinstveni obrasci razvoja kako higrofilnih, tako i hidrofilnih biljnih i životinjskih zajednica, rezultat su specifične geogeneze, pedogeneze i singeneze u ekosistemima uz rijeke. U SRD-u su prepoznati mnogi refugiji tercijarne flore, faune i vegetacije. U toku ledenog doba ti glečerski refugiji bili su utočište za mnoge biljne i životinjske vrste i sada se smatraju centrima genetske raznolikosti i raznolikosti vrsta i ekosistema.

Flora

Na osnovu izvještaja "Podrška upravljanju vodnim resursima u SRD-u za BiH", najveći dio SRD-a pripada području evropskih, uglavnom listopadnih šuma, ali za razliku od tipičnih šuma u toj kategoriji, ima karakter evropskih mješovitih šuma. Zbog specifičnih klimatskih i drugih ekoloških uslova, postoji veliki broj mediteranskih i submediteranskih vrsta u nekim dijelovima.

U skladu sa izvještajem "Natura 2000 područja za BiH", donje dijelove SRD-a karakteriziraju uglavnom listopadne šume, uključujući vrste drveća kao što su hrast cer (*Quercus cerris*), crni grab (*Ostrya carpinifolia*), bijeli grab (*Carpinus orientalis*) i crni jasen (*Fraxinus ornus*). U dolini rijeke Drine, postoje male sastojine aluvijalne šume u kojima su dominantne vrste crna joha (*Alnus glutinosa*) i bijela vrba (*Salix alba*).

Močvarna vegetacija nalazi se u donjem toku rijeke Drine sa higrofilnim drvećem i grmljem vrbe, johe, crvene i močvarne vrbe. Močvare imaju ključnu ulogu u održavanju mnogih prirodnih ciklusa i podržavanju širokog spektra biološke raznolikosti. One prečišćavaju i prihranjuju vodu, služe kao prirodna spužva protiv poplava i suša, štite morske obale i pomažu u borbi protiv klimatskih promjena.

U srednjem i gornjem vodotoku rijeke Drine, na nižim nadmorskim visinama, dominantne šume su acidofilna zajednica *Luzulo-Fagetum* sa dominantnim vrstama obične bukve (*Fagus sylvatica*) i bjelkasta bekica (*Luzula luzuloides*). Šume na višim nadmorskim visinama karakteriziraju fragmenti zajednica vrsta obične bukve (*Fagus sylvatica*), obične jele (*Abies alba*) i obične smreke (*Picea abies*). U srednjem toku rijeke Drine nalaze se termofilne listopadne šume. Dominantne vrste u tim šumama su termofilni hrastovi (*Quercus cerris* i *Q. petraea* ili *Q. frainetto*).

Visokovrijedna staništa crnog bora na krečnjaku nalaze se u kanjonima rijeke Drine. U pukotinama kanjonskih stijena crni bor gradi nekoliko endemoreliktnih zajednica. U skladu sa "Prvim državnim izvještajem BiH za UN-ovu Konvenciju o biodiverzitetu", jedinstvenost biološke raznolikosti rijeke Drine odražava se pojavom polidominantnih zajednica, sa preko 50 vrsta drveća. Jedna od najpoznatijih polidominantnih zajednica je *Aceri-Tilietum mixtum* (Stefanović, 1979.).

Ovo područje naseljavaju populacije mnogih stenoendemskih i endemskih vrsta. Najpoznatije endemske vrste koje se nalaze u BiH duž rijeke Drine je pančićeva omorika (*Picea omorika* (Pančić) Purk). Populacija pančićeve omorike (*Picea omorika*) još uvijek se smanjuje u BiH (status prema IUCN-u: gotovo ugrožena vrsta) i potrebne su aktivnosti očuvanja.

U skladu sa "Prvim državnim izvještajem BiH za UN-ovu Konvenciju o biodiverzitetu", drugi primjeri biljaka u tercijarnim refugijima SRD-a su: *Daphne malyana*, *Saxifraga rocheliana*, *Centaurea incompta*, *Dianthus kitaibelii*, *Cerastium lanatum*, *Centaurea derventana*, *Aquilegia grata*, *Amphoricarpus autariatus*, *Valeriana braun-blanquetii*, *Campanula balcanica*, *Adenophora liliifolia*, *Cirsium wettsteinii*, *Cicerbita pancicii*, *Melampyrum hoermanianum*, *Teucrium arduini*, *Iris bosniaca*, itd.

Značajne vrste u ekonomskom smislu uz rijeku su divlja trešnja, stablo jabuke, stablo obične šljive, rašeljka, jarebika, malina, kupina, stablo oraha.

Fauna

Zbog velike raznolikosti staništa, SRD u BiH ima veliku raznolikost faune, uključujući ribe, ptice, vodozemce, sisare i insekte.

Na osnovu izvještaja "Podrška upravljanju vodnim resursima u SRD-u za BiH", najvažnija vrste ribe u regiji je mladica (*Hucho hucho*), čije migracijske rute su prekinute branama i čije populacije pokazuju narušenu strukturu, dok se je ukupna veličina populacije značajno smanjila. Treba napomenuti da je mladica jedna od najugroženijih evropskih vrsta ribe (IUCN-ova Crvena lista) i da je endemska vrsta u slivu Dunava. Rijeka Drina je vrlo važno stanište za tu vrstu. Druge vrste riba duž rijeke Drine su kalifornijska pastrmka (*Oncorhynchus mykiss*), lipljen (*Thymalus thymalus*), blatnjača (*Salmo labrax*), umbra (*Umbra krameri* (nalazi se samo u Gromiželju)), jezerska zlatovčica (*Salvelinus alpinus*), itd.

Važno je naglasiti da se veliki broj endemskih oblika i tercijarnih relikta nalazi među insektima (Psychodidae, Ephemeroptera, Plecoptera, Trichoptera, Orthoptera, Rhopalocera).

U toku terenskog istraživanja o "Morfometrijskim karakterima *Astacus astacus* L. (Astacidae) iz rijeke Prače", riječni rak (*Astacus astacus*) je pronađen u gustoj populaciji u vodama SRD-a (u vidu riječnih i jezerskih populacija). U skladu sa Crvenom listom faune FBiH, ugrožen je i ima ugrožen status.

Postoji najmanje 230 vrsta ptica u SRD-u. U skladu sa informacijama sadržanim u izvještaju "Podrška upravljanju vodnim resursima u SRD-u za BiH", zapažene su mnoge karizmatične ptice, kao što su suri orao (*Aquila chrysaetos*), orao zmijar (*Circaetus gallicus*), sivi soko (*Falco peregrinus*), tetrijeb gluhan (*Tetrao urogallus*), bjeloglavi sup (*Gyps fulvus*), šumska šljuka (*Scolopax rusticola*). Također je važno spomenuti jarebicu kamenjarku (*Alectoris greaca*), jedinu balkansku endemsku vrstu ptice čija populacija opada u cijeloj regiji. Međutim, znanje o pticama u SRD-u nije jednako u cijelom slivu i može se drastično unaprijediti u nekim dijelovima tog područja, naročito u zaštićenim područjima duž državnih granica. Nema posebnih migratornih koridora za ptice u cijelom SRD-u. Povremeno se mogu opaziti ptice grabljivice iz rodova *Circus* u brojevima do 100 individua u dnevnom prolazu (zapažene u kanjonu Lima u toku posljednje dekade) ali takva zapažanja nisu redovna i ne javljaju se kao pravilo. Osim toga, važan centar raznolikosti ptica nalazi se na jezerima rijeke Drine (Perućac).

Rijeka Drina potvrđena je kao koridor za migracije slijepih miševa. Naročito važne vrste su *Barbastella barbastellus* i *Myotis bechsteinii*, budući da one predstavljaju indikatore za kvalitet šumskih staništa i obje su vrlo brojne u šumama SRD-a.

Šume gornjeg sliva SRD-a u BiH prirodno su stanište za životinjske vrste, kao što je mrki medvjed (*Ursus arctos*), evroazijski vuk (*Canis lupus*), divokoza (*Rupicapra rupicapra*), divlja mačka (*Felis silvestris*), a duž rijeke u ovom području, vidra (*Lutra lutra*). Ove životinjske vrste imaju status rijetkih i ugroženih vrsta. Nedostatak kontinuiranog praćenja važan je problem u smislu njihovog očuvanja. Kanjon rijeke Drine i njene pritoke naročito su stalna staništa evroazijskog mrkog medvjeda, koji hibernira u pećinama kanjona. Litice kanjona su stalna staništa divokoza. Tu su također i češće vrste sisara, kao što su lisica, kuna, jazavac, divlja svinja, jelen i zec.

Zaštićena područja

Zaštićena područja u BiH obuhvataju manje od 3% površine zemlje, što je daleko ispod evropskog prosjeka. U SRD-u u BiH nalaze se četiri zaštićena područja u RS-u i jedno u FBiH (

Tabela 2.).

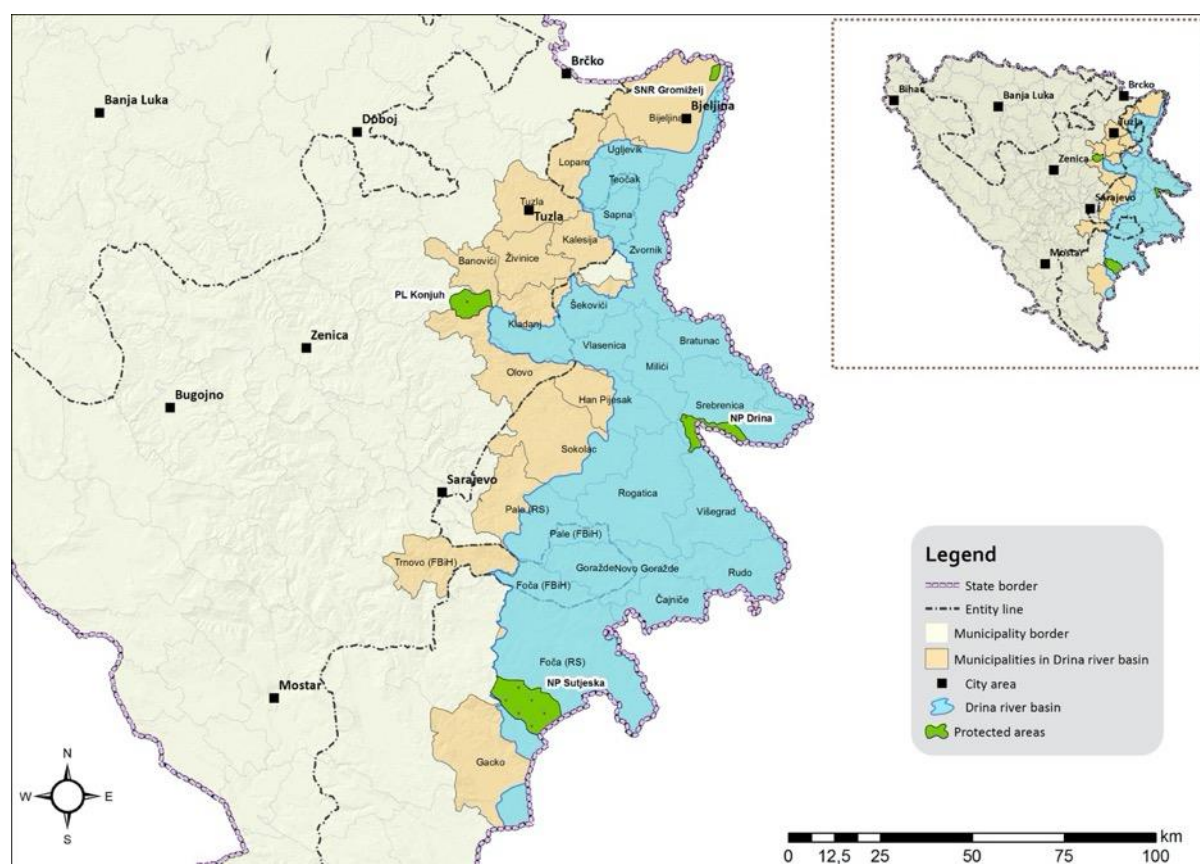
Tabela 2.: Zaštićena područja u SRD-u u BiH

Naziv i vrsta zaštićenog područja	Status prema IUCN-u	Površina (km ²)
FBiH		
Zaštićeni pejzaž Konjuh (djelimično u SRD-u)	V	80,16
Republika Srpska		

Naziv i vrsta zaštićenog područja	Status prema IUCN-u	Površina (km ²)
FBiH		
Nacionalni park Drina	II	63
Posebni rezervat prirode Gromiželj	IV	8,33
Nacionalni park Sutjeska	II	160,52
Posebni rezervat prirode Perućica (dio NP-a Sutjeska)	Ia	14,34

SRD nije dovoljno zaštićen s obzirom na činjenicu da ima natprosječan nivo biološke raznolikosti i raznolikosti staništa. Postoje neka područja u SRD-u za koja je planirano da će se zaštititi u Republici Srpskoj, što bi moglo osigurati bolju zaštitu u vezi sa kopnenim staništima, ali koristi od očuvanja akvatične bioraznolikosti rijetko se uzimaju u obzir u planovima za zaštitu. Međutim, važan korak ka očuvanju prirode napravljen je uspostavljanjem Nacionalnog parka Drina u 2017. godini.

Zaštićena područja koja se nalaze u SRD-u u BiH prikazana su na Slika 5.

Slika 5.: Zaštićena područja u slivu rijeke Drine u BiH

(Izvor: Konsultant)

Potencijalna Natura 2000 područja

S obzirom na to da je cilj BiH da postane dio EU-a, zemlja mora implementirati mrežu Natura 2000 u skladu sa Direktivom o staništima (92/43/EEZ) i Direktiva o pticama (79/409/EEZ). Jedini podaci o vrstama i staništima koji postoje u BiH iz priloga I. i II. Direktive EU-a o staništima objavljeni su u 2011. godini (projekt Natura 2000 u BiH,

2011. godina). Iako su karte rasprostranjenosti za sve vrste od interesa izrađene, granice budućih Natura 2000 područja još uvijek nisu predložene u BiH.

U tabeli u nastavku dat je prikaz vrsta staništa od evropskog značaja koja su utvrđena kao potencijalna Natura 2000 područja duž rijeke Drine.

Tabela 3.: Potencijalna Natura 2000 područja u SRD-u u BiH

Šifra	Naziv
3240	Alpijske rijeke i njihova drvenasta vegetacija sa zajednicama sive vrbe (<i>Salix eleagnos</i>)
3270	Rijeke s muljevitim obalama obraslih vegetacijom sveza <i>Chenopodium rubri</i> i <i>Bidention</i>
*8160	Srednjoevropska krečnjačka točila brdskog i montanog nivoa
*9180	Šume Tilio-Acerion na obroncima, točilima i u klancima (<i>Aceri-Tilietum "mixtum"</i> izričito je prisutan u kanjonu rijeke Drine)
91M0	Panonsko-balkanske šume kitnjaka i sladuna

* U skladu sa Direktivom o staništima, ovo je prioritarna vrsta staništa

3.1.6 Kulturna i historijska baština

SRD je naseljen milenijima, a dokazi sagorijevanja drvenog uglja mogu se vidjeti u nekim od pećina rasutih duž doline rijeke Drine. Kulturni i historijski kapital SRD-a je heterogen, uključujući kulturna dobra stvorena u širokom spektru, od prahistorijskih i antičkih do srednjovjekovnih, otomanskih i modernih vremena. Stvorena su, zbog njegovog geografskog položaja, sudjelovanjem u četiri velike civilizacije Evrope: mediteranskoj, centralnoevropskoj, bizantinskoj i orijentalno-islamskoj⁴.

SRD je dom mnogim kulturnim i historijskim spomenicima i područjima (mostovi, nekropole sa nadgrobnim spomenicima, stari gradovi, džamije, crkve, itd.) koji svjedoče o bogatom historijskom i kulturnom naslijeđu njegovih općina. Postoji 70 područja u RS-u i osam u FBiH, ali potrebno je obratiti pažnju na to da samo okvirni broj. Prilog **Error! Reference source not found.** sadrži listu područja.

Važno je spomenuti most Mehmed-paše Sokolovića na rijeci Drini u Višegradu, posljednje djelo jednog od najvećih svjetskih arhitekata, Mimara Sinana. Most je uvršten na UNESCO-ovu Listu svjetske kulturne baštine. Na području srednje Drine postoje brojne srednjovjekovne nekropole nadgrobnih spomenika (tzv. *stećaka*), jedinstvenih spomenika u svijetu, od kojih su dvije uvrštene na UNESCO-ovu Listu svjetske kulturne baštine. "Rimski grad Municipium Malvesiatium" u današnjim Skelanima na rijeci Drini jedno je od najvažnijih antičkih područja u Bosni i Hercegovini. To područje uključuje ostatke vijećnice, termalnih banja, palača, dvije starokršćanske bazilike i ciglana. Uz njih postoji više važnih rimskih spomenika, uključujući brojne napise u spomen lokalnih zvaničnika, kao i oltare koji otkrivaju ostavštinu legija koje su tu boravile, od kojih su neke (kao što je legija Gemina) bile među carevim elitnim snagama⁵.

3.2 Sliv rijeke Save

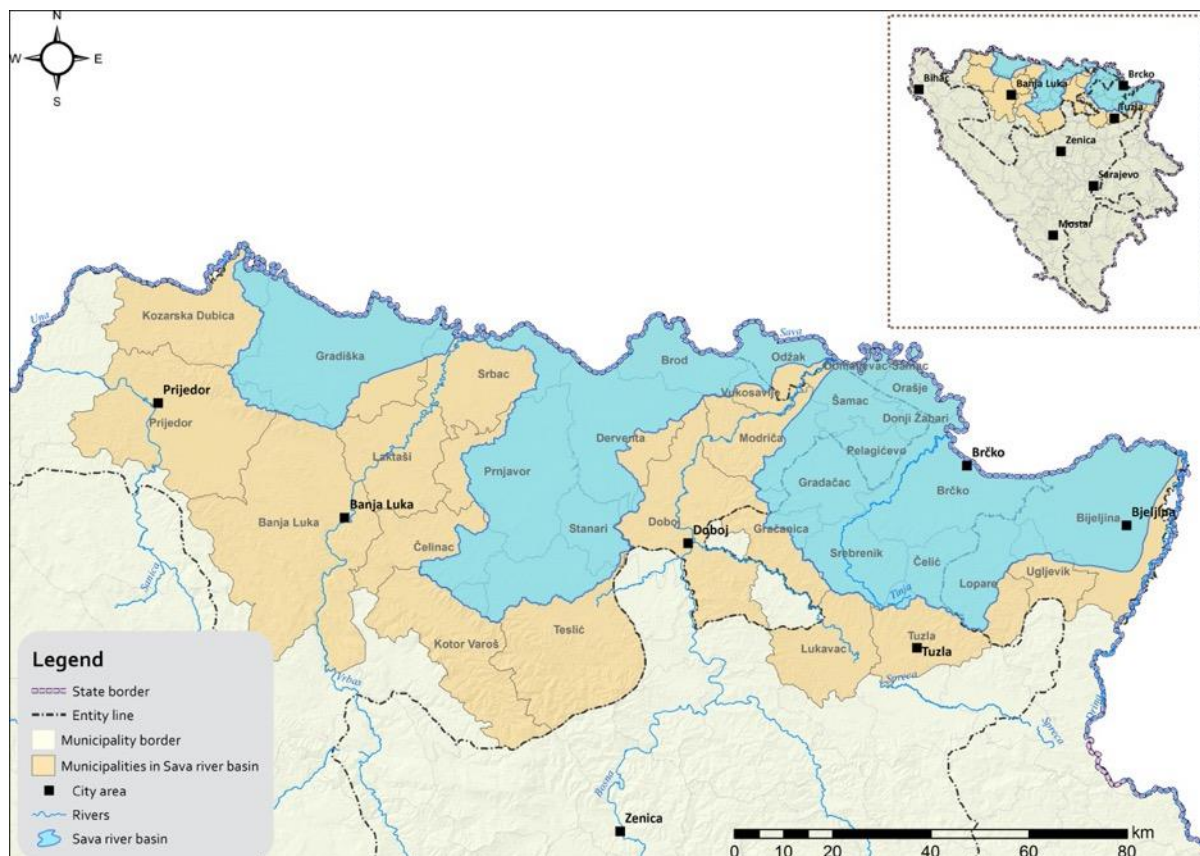
3.2.1 Geografska, topografska i geološka karakterizacija

Rijeka Sava je treća najduža i najveća po ispuštanju pritoka rijeke Dunav. Dužina rijeke Save od njenog glavnog izvora u planinama na zapadu Slovenije do njenog ušća u Dunav u Beogradu je cca 944 km. Sliv, sa površinom od 97.713 km², obuhvata značajne dijelove Slovenije, Hrvatske, BiH, Srbije, Crne Gore i mali dio albanske teritorije. 39,2% sliva ili 38.349,1 km² pripada BiH.

⁴ Svjetska banka (2007.). Krovni izvještaj za sliv rijeke Drine

⁵ Bibanović Z., Grujić S., Vujović D. (2018.). Kulturno i prirodno naslijeđe regiona Srebrenica – Drina

Nizvodno od stjecišta sa rijekom Unom, Sava slijedi međunarodnu granicu – između Hrvatske i BiH. Njen zavojiti tok proteže se uglavnom prema istoku duž Bosanske Gradiške i Slavenskog Broda do Županje, gdje skreće ka jugu u Brčko. Tu rijeka nastavlja svoj tok pretežno prema istoku ka Sremskoj Rači i stjecištu sa rijekom Drinom. Desna obala Save, u ovom dijelu njenog toka, pripada BiH (s tim što sve tri administrativne jedinice, RS, FBiH i BD, imaju izlaz na rijeku), dok suprotna obala pripada Hrvatskoj i njenoj Sisačko-moslavačkoj, Brodsko-posavskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji, izuzev u području Jamene i dalje nizvodno – što pripada Srbiji i pokrajini Vojvodini. Geografsko određenje u BiH prikazano je na Slika 6.

Slika 6.: Sliv rijeke Save u BiH

(Izvor: Konsultant)

Teren u slivu rijeke Save veoma je raznolik. Značajno se mijenja od izvora na zapadu do njenog stjecišta sa rijekom Dunav na istoku. Općenito, nadmorska visina u slivu rijeke Save varira između cca 71 m n.v. na ušću rijeke Save u Beogradu (Srbija) i 2.864 m n.v. (Triglav, slovenske Alpe). Srednja nadmorska visina sliva je 545 m n.v. U skladu sa FAO-ovom klasifikacijom, dominantan pokos u slivu je umjereno strm. Srednja vrijednost pokosa u slivu rijeke Save je 15,8 %. U nizvodnim dijelovima sliva postoji upečatljiva razlika u pejzažu sjevernog dijela (lijeva obala) i južnog dijela sliva (desna obala). Područja u slivovima desnih pritoka u srednjem dijelu vodotoka Save su naborana. Uprkos naboranosti, stijene i tla u srednjoj Bosni su manje osjetljivi na eroziju, a teren karakteriziraju zelene i često pošumljene visoravni. Na sjeveru, duž rijeke Save i donjih dijelova njenih pritoka, protežu se nizinska područja (različitih širina) koja su prikladna za poljoprivredne djelatnosti. Srednji i donji dio slivnog područja rijeke Save karakteriziraju ravnice i niske planine. To područje je dio Panonske nizine, plodnog poljoprivrednog područja male nadmorske visine.

Tok rijeke Save proteže se kroz nekoliko raznolikih geoloških cjelina i orografskih područja. Donji tok smješten je u Panonskom bazenu – do kojeg rijeka Sava prvo dopire u bazenu Krško na zapadnom rubu Panonskog bazena. Panonski bazen oblikovan je miocenskim tanjenjem i slijeganjem struktura zemljine kore formiranih u toku variscinske orogeneze u kasnom paleozoiku. Ti procesi su također doveli do formiranja stratovulkanskog lanca u bazenu prije 17–12 miliona godina te su intenzivirali opaženo slijeganje do prije 5 miliona godina kao i poplavne

bazalte prije cca 7,5 miliona godina. Moderno uzdizanje Karpata sprečavalo je tok voda u Crno more, tako da se je u bazenu formiralo Panonsko more. Uzdizanje Karpata i Dinarskih planina dovelo je do nanosa sedimenata u bazenu, s tim što su formirane naročito duboke naslage riječnih sedimenata u pleistocenu za vrijeme uzdizanja Transdunavskih planina. Formirana je subdukcijska zona u današnjoj dolini rijeke Save, a naslage sedimenata dubine od cca 4.000 m (13.000 stopa) formirane su u Slavonsko-srijemskoj depresiji i od 5.500 m (18.000 stopa) u Savskoj depresiji.[93] Rezultat tih procesa su velike ravnice u dolini rijeke Save i dolini rijeke Kupe. Ravnice su prošarane stršenjacima i rovovima, za koje se smatra da su izbijali na površinu Panonskog mora kao otoci,[94] koji su postali vododjelnica između slivova rijeka Drave i Save koji se protežu duž planinskog lanca Ivanščica–Kalnik–Bilogora–Papuk.⁶

3.2.2 Klima

Umjerena kontinentalna klima dominira u slivnim područjima desnih pritoka u BiH, dok je klima u slivnim područjima lijevih pritoka koje pripadaju Panonskom bazenu uglavnom umjereno kontinentalna (srednjoevropska). Zime mogu biti oštre s obilnim snježnim padavinama, dok su ljeta topla i duga. Procijenjena prosječna godišnja temperatura zraka u cijelom SRS-u je cca 9,5°C. Srednja mjesečna temperatura u januaru pada na cca -1,5°C, dok u julu može dosegnuti 20°C. Količina padavina i njihova godišnja raspodjela prilično su promjenjive u slivu. Procijenjene prosječne godišnje kišne padavine u SRS-u su cca 1.100 mm. Prosječna evapotranspiracija u cijelom slivnom području je cca 530 mm/godina.

3.2.3 Evapotranspiracija

U skladu sa pripremnim dokumentom o klimatskim promjenama za SRS⁷, projicirano je da će doći do porasta temperature u bosanskohercegovačkom dijelu SRS-a sa 0,7 na 1,6°C po 1°C globalnog povećanja. Do najvećih porasta temperature doći će u ljeto i u kopnenim područjima. Do drugog najvećeg porasta doći će u jesen (2-3°C svugdje). Proljetne temperature mogle bi porasti za cca 2°C, dok bi zimske i proljetne temperature mogle porasti za manje od 2°C. Očekuje se da će maksimalna dnevna temperatura porasti više od prosječne minimalne dnevne temperature.

U zimskom periodu (decembar-februar) doći će do povećanja padavina. I kišne padavine mogle bi biti intenzivnije. U ljeto će klima biti primjetno suša. Smanjenje kišnih padavina bit će naročito primjetno u ljeto (juni-avgust) u toku perioda od 2031.-2060. godine kada bi se već male količine kišnih padavina mogle prepoloviti. To znači da će bosanskohercegovački dio biti zahvaćen smanjenjem padavina. Potencijalna evapotranspiracija (PET) je stabilniji parametar od padavina. Godišnji prosječni PET je cca 725 mm.

Aktuelnim projekcijama klimatskih promjena za SRS⁸ predviđa se povećanje poplavnog vala do 8%, dok se očekuje da će suše, koje su naročito nepovoljne za plovidbu, postati učestalije.

U SRS-u su se već desile dvije ekstremne poplave u 2010. i 2014. godini, koje su pokazale njegovu osjetljivost na ekstremne vremenske događaje uzrokovane klimatskim promjenama. Više detalja o ekonomskom uticaju tih poplava dato je u poglavlju 4.5.

3.2.4 Kvalitet voda

Na osnovu informacija preuzetih iz dokumenata o upravljanju riječnim slivom⁹, sliv se sastoji od 108 vodnih tijela: 72 u RS-u i 36 u FBiH i BD-u. Od njih, 100 vodnih tijela (92%) nije klasificirano kao vodna tijela koja imaju

⁶ Wikipedia. Sava. (30. 09. 2019.) Preuzeto sa https://en.wikipedia.org/wiki/Sava#cite_note-FOOTNOTEPlacer2008207-81

⁷ Pripremi dokument br. 10 za Plan upravljanja slivom rijeke Save: Klimatske promjene i planiranje upravljanja riječnim slivom (mart 2013.) http://www.savacommission.org/dms/docs/dokumenti/srbmp_micro_web/backgroundpapers_approved/no_10_background_paper_climate_change_and_rbm_planning.pdf

⁸ Schwarz, U. 2016. Bijela knjiga za Savu. Rijeka Sava: Prijetnje i potencijal za obnovu. Radolfzell/Wien: EuroNatur/Riverwatch.

⁹ Plan upravljanja slivom rijeke Save u FBiH (za period od 2016.-2021. godine), Agencija za vodno područje rijeke Save, Sarajevo, novembar 2016. godine, Plan upravljanja slivom rijeke Save u RS-u (za period od 2017.-2021. godine), Javna ustanova "Vode Srpske", novembar 2017. godine

dobro ili visoko stanje u skladu s Okvirnom direktivom o vodama (2000/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća). Umjereno ekološke stanje i loše hemijsko stanje utvrđeni su na dionici rijeke Save nizvodno od stjecišta sa rijekom Unom, dok su loše ukupno stanje i loše hemijsko stanje utvrđeni na dionici rijeke u području grada Orašja i Brčkog.

Glavni utvrđeni pritisci su organsko zagađenje i zagađenje hranjivim tvarima od antropoloških aktivnosti koja se ispuštaju iz pritoka Vrbasa i Bosne. Oba rječna sliva su gusto naseljena i bez odgovarajućeg upravljanja ispuštanjima komunalnih i industrijskih otpadnih voda duž njihovih tokova. Samo nekolicina općina u slivu ima operativno postrojenje za tretman otpadnih voda, dok nekoliko drugih općina vrši pripreme za projektovanje ili izgradnju. Pregled stanja dat je u Tabela 4.

*Tabela 4.: Stanje izgradnje postrojenja za tretman otpadnih voda u BiH
(Izvor: Agencija za vodno područje rijeke Save, Agencija za vodno područje Jadranskog mora, JU "Vode Srpske")*

Grad/ općina	Kapacitet (ES)	Nivo tretmana	Status
Sarajevo	600.000	II	Operativno. PTOV u Sarajevu projektovano je za II. stepen, sa mogućnošću postizanja III. stepena prerade (u narednoj fazi). Period probnog rada postrojenja počeo je u maju 2016. godine. Postrojenje je zvanično počelo sa radom 22. maja 2017. godine.
Živinice	25.000	III	Operativno. Postrojenje je zvanično počelo sa radom u martu 2015. godine.
Srebrenik	12.000	II	Operativno. Operativno od 2002. godine.
Bihać	55.000	III	Operativno. Period probnog rada postrojenja počeo je u 2017. godini. PTOV u Bihaću treba zvanično početi sa radom u 2018. godini.
Trnovo	5.000	II	Operativno. Operativno od 2009. godine.
Žepče	10.000	II	Operativno. Postrojenje je operativno od 2007. godine, ali je postojeće postrojenje obnovljeno u 2013. godini.
Odžak	10.000	II	Operativno. PTOV u Odžaku izgrađen je u 2011. godini, dok je u julu 2012. godine izgrađen kolektor za odvodnju iz PTOV-a u rijeku Bosnu.
Gradačac	30.000	II	Operativno. PTOV u gradu Gradačcu izgrađen je 1982. godine. Projektovan je i izgrađen za kapacitet od 30.000 ES. U 1998. godini obnovljeni su dijelovi postrojenja koji su bili oštećeni ratom. Posljednja obnova postrojenja počela je u junu 2016. godine, dok je period probnog rada PTOV-a u Gradačcu počeo 27. septembra 2017. godine.
Cazin	30.000	II	U toku je. Izrada projektne dokumentacije je u toku.
Bosanski Petrovac	5.000	II	U toku je. Ugovaranje je u toku.
Orašje	12.000	II	U toku je. Tenderska dokumentacija za izgradnju PTOV-a je spremna. Nedostatak sredstava.
Lukavac	16.000	II	U toku je. Tenderska dokumentacija za izgradnju PTOV-a je spremna. Nedostatak sredstava.
Tešanj	30.000	II	U toku je. Izrađen je idejni projekt 28. aprila 2017. godine i potpisan je ugovor sa izvođačem u vezi sa izradom projektne dokumentacije.
Doboj Jug	2.000	II	U toku je. Izrada tenderske dokumentacije još uvijek je u toku.
Usora	1.000	II	U toku je. Tenderska dokumentacija nije izrađena. U skladu sa raspoloživim informacijama, otpadne vode iz Usore dovesti će se na PTOV u Tešnju.

Grad/ općina	Kapacitet (ES)	Nivo tretmana	Status
Velika Kladuša	15.000	II	U toku je. Tenderska dokumentacija za izgradnju PTOV-a je spremna. Nedostatak sredstava.
Jajce	6.000	II	U toku je. Tenderska dokumentacija izrađena je u 2016. godini. Nedostatak sredstava za provedbu tenderskog postupka.

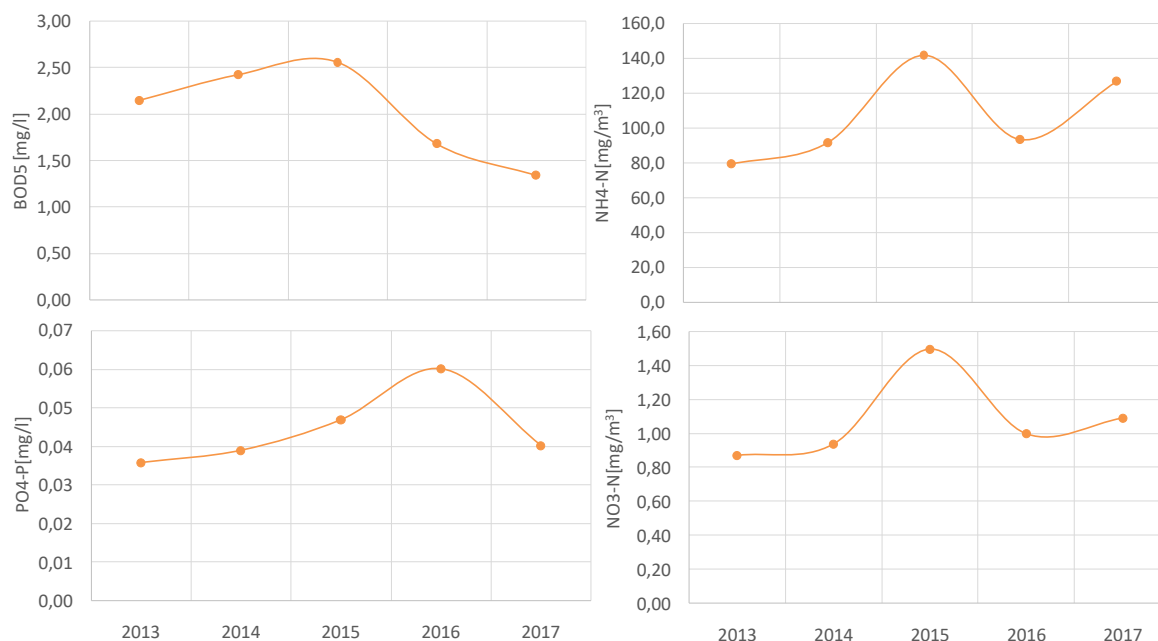
Postoji 7 mjernih stanica koje se nalaze na rijeci Savi, dvije u FBiH (naselja Svilaj i Vidovice), dvije u RS-u (naselja Rača i Gradiška) i tri u BD-u. U sljedećoj tabeli prikazana je učestalost ispitivanja kvaliteta površinskih voda na odabranim referentnim stanicama.

Tabela 5.: Učestalost ispitivanja kvaliteta površinskih voda rijeke Save na odabranim referentnim stanicama u BiH

Šifra vodnog tijela/TNMN šifra	Naziv vodotoka/ mjesto uzorkovanja/entitet	Broj ispitivanja				
		2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Crnomorski sliv-dunavski podsliv, rijeke Sava i Drina						
BA_SA_1	Sava/Svilaj/FBiH	4	4	-	4	4
RS_SA_1A	Sava/Rača/RS	12	12	12	12	10
BA_SA_2	Sava/Vidovice/FBiH	6	4	4	4	4
RS_SA_3	Sava/Gradiška/RS	12	12	12	12	10
T-1	Tinja/Brčko/DB	2	2	2	2	2
B-1	Brka/Brčko/DB	2	2	2	2	2
S-1	Sava/Brčko/DB	2	2	2	/	2
Ukupno		40	38	34	36	34

(Izvor: Agencija za vodno područje rijeke Save, Vlada Brčko distrikta BiH, Javno preduzeće "Vode Srpske)

Na osnovu sakupljenih podataka od strane nadležnih institucija za praćenje površinskih voda u BiH, prosječne vrijednosti BPK₅, amonijaka, nitrata i ukupnog fosfora za odnosni vodotok izračunate su i prikazane na slikama u nastavku.

Slika 7.: Prosječne koncentracije BPK₅, amonijaka, fosfata i nitrata u rijeci Savi

(Izvor: Izračun gore navedenih prosječnih vrijednosti izvršen je korištenjem rezultata analiza voda dostavljenih od strane Agencija za vodno područje rijeke Save, Vlade BD-a i JU "Vode Srpske")

Baza podataka Evropske agencije za okoliš (EEA)¹⁰ sadrži izračunate prosječne vrijednosti "tvari koje troše kisik u rijekama" (BPK i amonijak) i "hranjive tvari u slatkoj vodi" (nitrat i fosfat) za cijelu BiH i Evropu za period od 2000.-2012. godine. Radi boljeg sagledavanja izračunatih prosječnih vrijednosti BPK₅ i amonijaka, pored kretanja vrijednosti za period od 2013.-2017. godine, izvršeno je poređenje sa vrijednostima iz baze podataka EEA. U skladu sa raspoloživom bazom podataka EEA, za indikator "tvari koje troše kisik u rijekama", vrijednost BPK₅ u 2012. godinu za cijelu Evropu bila je 2,19 mgO₂/l, dok je vrijednost amonijaka bila 158 mg/m³. Koncentracije BPK₅ i amonijaka u rijeci Savi za period od 2013.-2015. godini bile su iznad datog evropskog prosjeka samo prije 2015. godine. Koncentracija amonijaka bila je ispod evropskog prosjeka u istom periodu.

U skladu sa bazom podataka EEA, prosječna vrijednost fosfata i nitrata u evropskim rijekama u toku 2012. godine bila je 0,04 mg PO₄-P mg/l odnosno 0,55 mg NO₃-N mg/l nitrata. Koncentracije fosfata i nitrata u rijeci Savi bile su iznad evropskog prosjeka u periodu od 2013.-2017. godine.

3.2.5 Biološka raznolikost i zaštićena područja

Sliv Save karakteriziraju raznoliki ekološki uslovi i stoga složene biogeografske odlike, što je prikazano podjelom na ekoregije¹¹. U SRS-u postoje četiri ekoregije: Alpe, Dinarski zapadni Balkan, Helenski zapadni Balkan i Mađarske nizine¹². U skladu sa *Izveštajem o drugoj analizi sliva rijeke Save*¹³, svi dijelovi BiH u SRS-u pripadaju ekoregiji 5. Kada je riječ o nadmorskoj visini, područje BiH smješteno je između 90 m n.v. u području Posavine i

¹⁰ Internetska stranica EEA. Tvari koje troše kisik u rijekama - šifra za ovaj indikator je WAT 002, CSI 019 (<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/oxygen-consuming-substances-in-rivers/oxygen-consuming-substances-in-rivers-7>) Hranjive tvari u slatkoj vodi - šifra indikatora WAT 003, CSI 020 (<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/nutrients-in-freshwater/nutrients-in-freshwater-assessment-published-6>)

¹¹ Ekoregije predstavljaju regije sa sličnom geografskom raspodjelom biljnih i životinjskih vrsta

¹² Međunarodna komisija za sliv rijeke Save u saradnji sa strankama Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save (2009. godina). Prva analiza sliva rijeke Save, Zagreb

¹³ Međunarodna komisija za sliv rijeke Save u saradnji sa strankama Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save (2016. godina). Druga analiza sliva rijeke Save, Zagreb

Semberije i preko 2.100 m n.v. na visokim planinama jugoistočnog i sjeverozapadnog dijela. Plodne ravnice se uglavnom nalaze u dolinama rijeke Save, Bosne, Drine, Vrbasa i Une, a istaknutije su Posavina, Semberija, Lijeve polje, itd.

Na osnovu *UN-ovog Svjetskog izvještaja o razvoju sektora voda*¹⁴, SRS je od velikog značaja zbog njegove istaknute biološke raznolikosti i raznolikosti pejzaža. Dom je najvećim kompleksima nizinskih šuma, kao i najvećem močvarnom području u aluvijalnom poplavnom području u slivu Dunava. Velike nizinske i aluvijalne šume služe višestrukim funkcijama i od ekonomskog su značaja: obezbjeđuju dragocjeno drvo, pohranjuju značajnu količinu ugljika i sprečavaju eroziju tla. Nažalost, močvare su među najugroženijim ekosistemima, uglavnom zbog tekuće odvodnje, konverzije, zagađenja i prekomjernog iskorištavanja njihovih resursa.

Nedostatak okolišne infrastrukture i institucionalnih mehanizama za ublažavanje prekograničnih uticaja uzrokuje ozbiljne zabrinutosti vezane za okoliš u slivu¹⁵.

Flora

U skladu sa *Strateškom studijom uticaja na okoliš* provedenom u okviru Interreg IPA programa prekogranične saradnje Hrvatske-BiH-Crne Gore za period od 2014.-2020. godine, fitocenozna raspodjela slična je opisanoj fitocenoznoj raspodjeli za Hrvatsku, dok su glavne tri vrste obična jela, smreka, obični bor, crni bor, obična bukva, različite vrste hrasta i manja količina plemenitih lišćara (javorovi, kesten, orah, divlja jabuka, evropska kruška, trešnje, lipe i brijestovi) i različitih voćaka.

Na osnovu geomorfoloških cjelina, rijeka Sava ima tri dijela: gornju, srednju i donju Savu. Srednja i donja Sava nalaze se u BiH. Studijom koja je izrađena u sklopu kampanje *Sačuvajmo plavo srce Evrope* i projekta *“Jačanje zaštite rijeke Save i njenih poplavnih površina – SavaParks”* potvrđeno je da su ti dijelovi veoma bogati akvatičkom vegetacijom. Močvarna vegetacija je široko rasprostranjena i bogato razvijena u sporednim kanalima, manjim pritokama i naročito u U-zavojima na rijeci i rukavcima. Zaštićene vrste koje se često javljaju u morfološkim poplavnim područjima uključuju plivajuću nepačku (*Salvinia natans*), vodeni orašac (*Trapa natans*), rezac (*Stratiotes aloides*) i okruglolisni plavun (*Nymphoides peltata*). Litoralnu zonu rijeke, koja se sastoji od greda i obala, koloniziraju godišnje pionirske vrste kao što je vodena voduška (*Limosella aquatica*). Drvenasta vegetacija sastoji se od pribrežnih galerijskih šuma vrba i bijelih i crnih topola (*Populus alba* i *Populus nigra*). Šume na malim nadmorskim visina u kojima su česte poplave karakteriziraju poljski jasen (*Fraxinus angustifolia*) i – u malim uzdignutim sastojinama – hrast lužnjak (*Quercus robur*) sa vezom ili treperavim brijestom (*Ulmus laevis*). Stabla crne johe (*Alnus glutinosa*) mogu se naći u depresijama i na rubovima poplavnog područja. Specifična vrsta vlažnih travnjaka tolerantnih na poplave koji se javljaju i koji su poznati kao livade/pašnjaci Cnidion mogu biti djelimično prirodni, oblikovani od strane velikih biljojeda¹⁶.

Detaljniji podaci o močvarnim šumskim ekosistemima dati su u *“Prvom državnom izvještaju BiH za Konvenciju o biodiverzitetu”* u kojem je nabrojano deset ekosistema koji su se razvili duž riječnih obala Save¹⁷:

- Ekosistem bijele i crne topole;
- Ekosistem bijele vrbe i crne topole;
- Ekosistem johe i šaši;
- Ekosistem johe i vučjeg trna;
- Ekosistem drijemovca i poljskog jasena (*Fraxinus angustifolia*);
- Ekosistem bijele vrbe;

¹⁴ WWAP (UN-ov Svjetski program za procjenu vodnih resursa)/UN-Voda (2018.): UN-ov Svjetski izvještaj o razvoju sektora voda (2018.). Rješenja zasnovana na prirodi za vode. Pariz, UNESCO

¹⁵ Blumenfeld, S., Lu, C., Christophersen, T. i Coates, D. (2009.). Vode, močvare i šume. Pregled veza između ekologije, ekonomije i politika. Sekretarijat Konvencije o biodiverzitetu i Sekretarijat Ramsarske konvencije o močvarama, Montreal i Gland. Serija tehničkih izvještaja o KBD-u br. 47

¹⁶ Schwarz, U. (2016.). Bijela knjiga za Savu. Rijeka Sava: Prijetnje i potencijal za obnovu. Radolfzell/Wien: EuroNatur/Riverwatch

¹⁷ Federalno ministarstvo okoliša i turizma (2008.). BiH – Zemlja raznolikosti, Prvi državni izvještaj BiH za Konvenciju o biodiverzitetu, Sarajevo

- Ekosistemi velike žutilovke i hrasta lužnjaka;
- Ekosistem joha i hrasta lužnjaka;
- Ekosistem grmlja crvene vrbe;
- Ekosistem grmlja košaračke vrbe.

Treba napomenuti da se većina plodnog poljoprivrednog zemljišta u RS-u i BiH nalazi u području ravničarskih pejzaža sjeverne Bosne i Hercegovine koji su prekriveni žitaricama, kukuruzom, lubenicama, različitim vrstama povrća i voća.

Natura 2000 područja

Natura 2000 vrste staništa koje se javljaju duž rijeke Save utvrđene su u okviru početnog projekta *Razvoj ekološke mreže duž rijeke Save* financiranog od strane nizozemskog PIN/Matra programa. U sklopu projekta preispitana je i prilagođena lista Natura 2000 vrsta staništa duž rijeke Save. Utvrđene vrste staništa duž rijeke Save u BiH prikazane su u Tabela 6.

Tabela 6.: Lista Natura 2000 vrsta staništa koje se javljaju duž rijeke Save

Šifra	Naziv
1530*	Panonske slane stepe i slane močvare
3130	Oligotrofne do mezotrofne stajačice sa vegetacijom <i>Littorelletea uniflorae</i> i/ili <i>Isoëto-Nanojuncetea</i>
3140	Tvrde oligo-mezotrofne vode sa bentoskom vegetacijom <i>Chara</i> sp.
3150	Prirodna eutrofična jezera sa vegetacijom tipa <i>Magnopotamnion</i> ili <i>Hydrocharition</i>
3260	Vodotoci od ravnica do montanog pojasa sa vegetacijom <i>Ranunculion fluitantis</i> i <i>Callitricho-Batrachion</i>
3270	Rijeke s muljevitim obalama obraslih vegetacijom svezu <i>Chenopodion rubri</i> i <i>Bidention</i>
6430	Hidrofilne rubne zajednice visokih zeleni od montanog do alpskog nivoa
6440	Aluvijalne livade riječnih dolina <i>Cnidion dubii</i>
6450	Sjeverne borealne livade riječnih dolina
6510	Nizijske košarice (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)
7140	Prelazne bare i tresave močvare
7230	Alkalna tresetišta
-	Trstici, visoka šaš i vegetacija razreda <i>Phragmito-Magnocaricetea</i> ¹⁸
9160	Subatlanske i srednjoevropske hrastove ili hrastovo-grabove šume svezu <i>Carpinion betuli</i>
91E0*	Aluvijalne šume sa <i>Alnus glutinosa</i> i <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
91F0	Pribrežne mješovite šume <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> i <i>U. minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> ili <i>F. angustifolia</i> , duž velikih rijeka (<i>Ulmion minoris</i>)
91G0*	Panonski hrastici kitnjaka sa grabom (<i>Quercus petraea</i> i <i>Carpinus betulus</i>)
91L0	Ilirske hrastovo-grabove šume (<i>Erythronio-Carpinion</i>)

* Prioritetne vrste staništa za Evropu.

Pored vrsta staništa, životinjske vrste u rijeci Savi utvrđene su i prikazane u publikaciji *Natura 2000 u BiH*¹⁹. Te životinjske vrste ukratko su rezimirane u tabeli 7.

Tabela 7.: Lista životinjskih vrsta od velike važnosti za cijelu Evropsku uniju

Br.	Naučni naziv	Naziv
1	<i>Bombina bombina</i>	Crveni mukač
2	<i>Eudontomyzon vladjkovi</i>	Dunavska paklara
3	<i>Eudontomyzon mariae</i>	Ukrajinska paklara
4	<i>Lampetra planeri</i>	Potočna paklara
5	<i>Alosa immaculata</i>	Crnomorska haringa
6	<i>Hucho hucho</i>	Mladica, dunavski losos
7	<i>Alburnus chalcoides</i>	Velika pliska
8	<i>Aspius aspius</i>	Bolen
9	<i>Romanogobio vladjkovi</i>	Bjeloperajna krkuš
10	<i>Romanogobio kesslerii</i>	Keslerova krkuš
11	<i>Romanogobio uranoscopus</i>	Tankorepa krkuš

¹⁸ Trstici, visoka šaš i vegetacija razreda *Phragmito-Magnocaricetea* ovdje su definirani kao zasebna vrsta staništa, jer ih nije moguće uključiti u postojeće definicije Natura 2000 vrsta staništa, a istovremeno su te biljne zajednice koje su definirane na unutrašnjem planu dragocjene i reprezentativne za poplavna područja rijeke Save

¹⁹ Drešković N., Đug S., Stupar V., Hamzić A., Lelo S., Muratović E., Lukić-Bilela L., Brujić J., Milanović Đ., Kotrošan D. (2011.). *Natura 2000 - BiH*. Centar za okolišno održivi razvoj, Sarajevo

Br.	Naučni naziv	Naziv
12	<i>Pelecus cultratus</i>	Sabljarka
13	<i>Umbra krameri</i>	Crnka
14	<i>Cobitis elongata</i>	Veliki vijun
15	<i>Sabanejewia balcanica</i>	Balkanski zlatni vijun
16	<i>Cottus gobio</i>	Peš
17	<i>Gymnocephalus baloni</i>	Balonijev balavac
18	<i>Gymnocephalus schraetser</i>	Prugasti balavac
19	<i>Zingel zingel</i>	Veliki vretenac
20	<i>Zingel streber</i>	Mali vretenac
21	<i>Vertigo angustior</i>	Uskoušćani zvrčić
22	<i>Unio crassus</i>	Obična lisanka

Nažalost, podzakonski akti vezani za utvrđivanje područja za zaštitu ptica i staništa još uvijek nedostaju u BiH, a nijedno od područja još uvijek nije zvanično proglašeno. Sa formalnim postupcima Natura 2000 proglašavanja u BiH, očekuje se da će se povećati broj i površina zaštićenih područja.

Fauna

Rijeka Sava jedan je od najznačajnijih akvatičnih ekosistema u BiH i naročito je veoma bogata biodiverzitetom riba. U toku istraživanja provedenog u donjem toku rijeke Save²⁰ u 2013. godini, sakupljeno je ukupno 15 vrsta iz šest porodica riba. Evidentirane su sljedeće vrste: deverika (*Abramis brama*), šaran (*Cyprinus carpio*), klen (*Squalius cephalus*), babuška (*Carassius gibelio*), amur ili indijski šaran (*Ctenopharyngodon idella*), crvenperka (*Scardinius erythrophthalmus*), uklija (*Alburnus alburnus*), bolen (*Leuciscus aspius*), nosara (*Vimba vimba*), grgeč (*Perca gluviatilis*) i smuđ (*Sander lucioperca*), som (*Silurus glanis*), američki patuljasti somić (*Ameiurus nebulosus*), štuka (*Esox lucius*), glavoč peskar (*Neogobius fluviatilis*). Na osnovu rezultata je zaključeno da se je broj ribljih vrsta u rijeci Savi smanji u posljednjih 20 godina.

Na osnovu podataka iz Izvještaja o analizi sliva rijeke Save²¹, ihtiolozi su naročito zabrinuti zbog uticaja invazivnih vrsta u rijekama SRS-a u kojima žive brojne endemske riblje vrste. Neke vrste su slučajno uvedene, dok su neke uvedene s krajnjim ciljem obogaćivanja ribljeg fonda. Alohtone vrste ribe koje su opažene su: *Carassius auratus gibelio*, *Carassius auratus auratus*, *Ctenopharyngodon idella*, *Ameiurus nebulosus*, *Lepomis gibbosus*.

Poznato je da se intersticijska fauna u rijeci Sava sastoji od vrsta puževa, ljuskara i drugih akvatičnih vrsta koje su jedva vidljive golom oku. Zbog ekstremnog okruženja, često su endemske i osjetljivije na izumiranje od ptičijih i ribljih vrsta. Za sada se vrlo malo zna o intersticijskoj fauni rijeke Save²².

Zaštićena područja

Postoji pet zaštićenih područja duž rijeke Save u RS-u: jedan nacionalni park, dva spomenika prirode i dva posebna rezervata prirode. U tabeli 8. dat je prikaz kategorizacije prema IUCN-u i površine zaštićenih područja, dok je na Slika 8. prikazan položaj zaštićenih područja. Treba naglasiti da domaće zakonodavstvo vezano za zaštićena područja u zemljama koje nisu članice EU-a, a koje se nalaze u SRS-u, nije u potpunosti usklađeno sa standardima EU-a.

Tabela 8.: Zaštićena područja duž rijeke Save u BiH (RS)

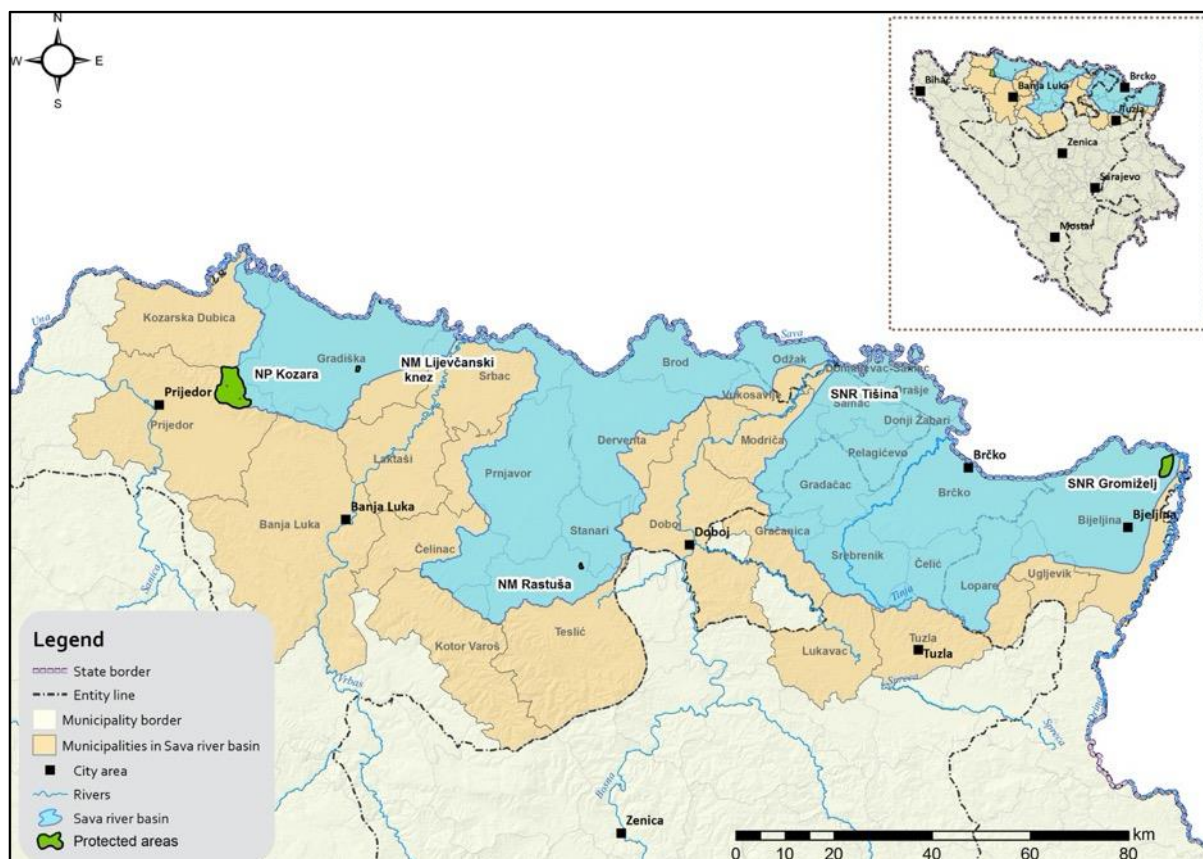
Naziv i vrsta zaštićenog područja	Status prema IUCN-u	Površina (km ²)
Republika Srpska		

²⁰ Nedić, Z., Begović, S., Dogan, M., Hadžiahmetović Jurida E., Ferizbegović, J., Terzić, R., (2014.). Smanjenje biološke raznolikosti riblje populacije iz rijeke Save u BiH, Osnovni istraživački časopis poljoprivredne nauke i revija ISSN 2315-6880 Tom 3(5) str. 35-40

²¹ Međunarodna komisija za sliv rijeke Save (ISRSC) u saradnji sa strankama Okvirnog sporazuma o SRS-u (2009.). Izvještaj o analizi sliva rijeke Save, Zagreb

²² Schwarz, U. (2016.). Bijela knjiga za Savu. Rijeka Sava: Prijetnje i potencijal za obnovu. Radolfzell/Wien: EuroNatur/Riverwatch.

Naziv i vrsta zaštićenog područja	Status prema IUCN-u	Površina (km ²)
Nacionalni park Kozara	II	39,07
Spomenik prirode Pećina Rastuša	III	0,1139
Spomenik prirode Liječanski knez	III	0,0034
Posebni rezervat prirode Gromiželj	IV	8,313
Posebni rezervat prirode Tišina	IV	1,964

Slika 8.: Zaštićena područja u slivu rijeke Save u BiH

(Izvor: Konsultant)

Zbog ekološke i kulturne vrijednosti močvara, priobalne zemlje Save proglasile su šest područja u SRS-u u skladu sa *Konvencijom o močvarama od međunarodnog značaja naročito kao staništem ptica močvarica* ili tzv. *Ramsarskom konvencijom*. Jedno od njih je Bardača, ramsarsko područje koje se nalazi u poplavnom području rijeke Save. Ribnjaci koji su izgrađeni početkom 20. vijeka i koji su dodatno prošireni u 1960-im godinama u svrhe navodnjavanja čine polovinu područja. Ono je značajno zbog bara, šuma u poplavnom području, livada i močvarnih područja koji podržavaju cijeli spektar ugroženih vrsta, naročito ptica koje ga koriste kao mjesto za zaustavljanje. Bogato je ribljom faunom (*Gymnocephalus schraetzer*, *Zingel streber*) i sadrži širok spektar vodozemaca kao što su *Salamandra salamandra*, *Rana dalmatina* i barska kornjača *Emys orbicularis*. Došlo je do prekida hidrološkog režima zbog izgradnje kanala, pumpnih stanica i stavljanja brana na obližnje tokove.

Trenutno pritisci na ovo područje dolaze od stalnih, intenzivnih poljoprivrednih praksi kao što su intenzivna ispaša i nerazborito korištenje gnojiva i pesticida²³.

3.2.6 Kulturna i historijska baština

Poznato je da je područje SRS-a bogato kulturnim i historijskim spomenicima koji su se očuvali sve do danas. Kulturna i historijska područja i spomenici uključuju staru tvrđavu, džamije, crkve, prahistorijsko naselje, stare gradove, muzeje i druga područja i objekte koji imaju arheološki, historijski, arhitektonski, vjerski značaj, kao i prirodna područja sa kulturnim vrijednostima. U prilogu **Error! Reference source not found.** nabrojana su kulturna i historijska područja i spomenici općina duž SRS-a. U skladu sa Listom nacionalnih spomenika BiH²⁴, postoje 22 područja u RS-u, 14 u FBiH i 10 u BD-u BiH.

Kulturne i historijske vrijednosti uvelike su prepoznate od strane turističkih zajednica općina u SRS-u. Historijski, rijeka Sava i većina njenih pritoka osjetljive su na poplave koje mogu imati moguće negativne posljedice za kulturnu i historijsku baštinu.

²³ Međunarodna komisija za sliv rijeke Save (ISRSC) u saradnji sa strankama Okvirnog sporazuma o SRS-u (2009.). Izvještaj o analizi sliva rijeke Save, Zagreb

²⁴ Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika BiH, Lista nacionalnih spomenika BiH [pristupljena: 21. oktobra 2019. godine]

4 REFERENTNE SOCIO-EKONOMSKE KARAKTERISTIKE PROJEKTOG PODRUČJA

4.1 Demografija

U skladu sa zvaničnim rezultatima Popisa 2013., ukupan broj stanovnika Bosne i Hercegovine bio je 3.531.159 (Tabela 9.). Na RS otpada 35% stanovništva, na FBiH cca 63% i na BD cca 2%.

Tabela 9.: Broj stanovnika BiH u 2013. godini, i procjene za 2017. godinu

Broj stanovnika	2013.	2017. (procjena)
FBiH	2.219.220	2.201.193
RS	1.228.423	1.153.017
BD	83.516	83.243
Ukupno	3.531.159	3.437.453

4.1.1 Demografija u slivu Drine

SRD obuhvata dvanaest općina u FBiH: Goražde, Pale-Praču (FBiH), Foču-Ustikolinu (FBiH), Kladanj, Sapna, Teočak, Živinice, Banoviće, Kalesiju, Tuzlu, Olovo i Trnovo. Ukupan broj stanovnika u dijelu SRD-a koji pripada FBiH je 58.120 stanovnika (Popis 2013.).

Na području SRD-a u Republici Srpskoj nalazi se 19 općina: Bijeljina, Bratunac, Čajniče, Foča, Gacko, Han Pijesak, Lopare, Milići, Novo Goražde, Pale, Rogatica, Rudo, Šekovići, Sokolac, Srebrenica, Ugljevik, Višegrad, Vlasenica i Zvornik. Ukupan broj stanovnika u RS-u (u dijelu SRD-a) je 371.461 stanovnika (Popis 2013.).

Gustoća naseljenosti u RS-u je 51 stanovnik/km², dok je u FBiH 59 stanovnika/km². Općina Teočak sa 262 stanovnika/km² ima najveću gustoću naseljenosti u BiH i u cijelom SRD-u, dok je najmanja gustoća u općinama Han Pijesak, Foča (FBiH i RS), Pale (FBiH), Rogatica, Sokolac i Čajniče, sa manje od 20 stanovnika/km².

U skladu sa prikazanim demografskim profilom u SRD-u, ovaj Projekt će imati pozitivan socijalni uticaj na cca 429.581 ljudi koji žive u 31 općini i gradu u BiH (što predstavlja 39% ukupnog stanovništva SRD-a). Projekt će doprinijeti socijalnoj dobrobiti lokalnog stanovništva podržavanjem aktivnosti za sprječavanje i bavljenje sa nepogodama vezanim za klimatske promjene, naročito poplavama i sušama.

4.1.2 Demografija u slivu Save

SRS obuhvata devet općina u FBiH: Domaljevac-Šamac, Orašje, Odžak, Gradačac, Gračanicu, Lukavac, Srebrenik, Čelić i Tuzlu. Ukupan broj stanovnika u dijelu SRS-a koji pripada FBiH je 333.692 stanovnika (Popis 2013.).

SRS obuhvata dvadeset dvije općine u RS-u: Kozarsku Dubicu, Prijedor, Gradišku, Banju Luku, Laktaše, Čelinac, Kotor Varoš, Srbac, Teslić, Prnjavor, Stanare, Derventu, Doboj, Brod, Modriču, Vukosavlje, Šamac, Donji Žabar, Pelagićevo, Lopare, Ugljevik i Bijeljina. Ukupan broj stanovnika u dijelu SRS-a koji pripada RS-u je 827.886 stanovnika (Popis 2013.).

Pored gore navedenih općina u FBiH i RS-u, SRS obuhvata Brčko distrikt (BD) sa njegovih 83.516 stanovnika.

Gustoća naseljenosti u SRS-u u RS-u je 82,33 stanovnika/km², dok je u FBiH 192 stanovnika/km². Grad Tuzla sa 377,48 stanovnika/km² ima najveću gustoću naseljenosti u području SRS-a u BiH, dok je najmanja gustoća u općinama Kotor Varoš (36,21 stanovnika/km²), Srbac (38,89 stanovnika/km²), Stanari (42,17 stanovnika/km²), Pelagićevo (42,62 stanovnika/km²) i Čelinac (42,95 stanovnika/km²).

U skladu sa prikazanim demografskim profilom u SRS-u, ovaj Projekt će imati pozitivan socijalni uticaj na cca 1.245.094 ljudi koji žive u 31 općine i BD BiH.

4.2 Ruralna i urbana područja

Urbani i ruralni dijelovi BiH znatno se razlikuju. Urbani dijelovi uključuju veće gradove: Sarajevo, Banju Luku, Tuzlu, Zenicu, Mostar i Bijeljinu, dok je ostatak zemlje uglavnom ruralan. Prosječan nivo urbanizacije u RS-u i FBiH je 37%, dok su razlike na općinskom nivou značajno više.

4.2.1 Ruralna i urbana područja u slivu Drine

Veći udio urbanog stanovništva u odnosu na ruralno stanovništvo karakteristika je općina Foča (62%), Pale (62%), Han Pijesak (53%) u RS-u, i Goražde (57%) u FBiH. Rijeka Drina u njenom gornjem i srednjem dijelu sliva protiče uglavnom kroz ruralna područja. Ovaj projekt će stoga imati veliki pozitivan uticaj na razvoj ruralnih područja u odnosu na urbana, u smislu stvaranja novih mogućnosti i sigurnog poslovnog okruženja za ruralni razvoj i ekoturizam.

4.2.2 Ruralna i urbana područja u slivu Save

Rijeka Sava protiče uglavnom kroz ruralna područja u FBiH i RS-u. U skladu sa podacima iz Popisa 2013., neke općine su potpuno ruralna područja. Općine sa 100% ruralnim stanovništvom u RS-u su Vukosavlje, Donji Žabar i Pelagićevo u RS-u, dok su to u FBiH Domaljevac-Šamac i Čelić. Druge općine sa visokom stopom ruralnog stanovništva su Srbac i Lopare u RS-u sa 84,1% ruralnog stanovništva i Srebrenik u FBiH sa 83,1% ruralnog stanovništva.

Veći udio urbanog stanovništva u odnosu na ruralno stanovništvo karakteristika je grada Banjaluke u RS-u sa 75,1% urbanog stanovništva i grada Tuzle u FBiH sa 67,1% urbanog stanovništva. U drugim općinama FBiH i RS-a u SRS-u, stopa urbanog stanovništva je između 15,9% i 49%. U BD-u, udio urbanog stanovništva u odnosu na ruralno stanovništvo je 54,5%.

4.3 Ključni ekonomski indikatori

Prikaz ključnih ekonomskih indikatora za BiH dat je u Tabela 10.

Tabela 10.: Ključni ekonomski indikatori u BiH u 2015., 2016., 2017. i 2018. godini

	2015.	2016.	2017.	2018.
Nominalni BDP (u milionima KM)	29.665	30.977	31.862	33.408
Nominalna stopa rasta (u %)	4,6	4,4	3,1	-
Realna stopa rasta (u %)	3,8	3,3	3,0	3,6
BDP po glavi stanovnika (u KM)	8.432	8.805	9.057	9.556
Prosječna neto plaća (u KM)	830	838	851	878
CPI (indeks potrošačkih cijena)	-1,0%	-1,1%	1,3%	-

Izvor podataka za 2018. godinu: Centralna banka BiH, Agencija za statistiku BiH

U skladu sa Godišnjim izvještajem Centralne banke za 2018. godinu, rast industrijske proizvodnje u realnom sektoru usporio je u 2018. godini u poređenju sa prethodnom godinom. Značajno smanjenje proizvodnje iskazano je u prerađivačkoj industriji, dok su sektori električne energije, gasa, pare i klimatizacije iskazali rast. Građevinski sektor je iskazao stagnaciju uslijed usporavanja u izgradnji infrastrukture.

Sektor trgovine značajno raste kada su u pitanju sve vrste djelatnosti trgovanja. Kretanja općih cijena, koja se mjere indeksom potrošačkih cijena, pokazala su povećan inflacijski pritisak u 2018. godini, uzrokovan uglavnom povećanim vanjskim cijenama (nafta). Istovremeno su lokalne cijene, koje se mjere deflatorom BDP-a, u zoni inflacije. Tržište rada, prema administrativnim podacima i podacima iz Ankete o radnoj snazi iz 2018. godine, iskazuje značajno smanjen broj nezaposlenih lica i povećan broj zaposlenih lica, sa povećanim demografskim promjenama. Nominalne neto plaće iskazuju snažan rast, sa nešto sporijim rastom realnih neto plaća.

4.4 Lokalna ekonomija u projektnom području

4.4.1 Lokalna ekonomija u slivu Drine

Lokalna ekonomija u sjevernom dijelu SRD-a u BiH bazirana je na trgovini, prerađivačkoj industriji i poljoprivredi. U tom dijelu SRD-a nalaze se značajne površine poljoprivrednog zemljišta na kojima je uzgoj žitarica i povrća dominantna djelatnost. Isto važi za proizvodnju stoke koja je u posljednje vrijeme usmjerena na specijalizirane vrste proizvodnje (mlijeko, meso) radi povećanja proizvodnje i dohodaka. Što se tiče drugih općina, lokalna ekonomija bazirana je na industriji električne energije (Ugljevik), rudarstvu (Milići), energetske industriji, šumarstvu i poljoprivrednoj proizvodnji na malim poljoprivrednim gazdinstvima. Važan i siguran izvor dohotka je zaposlenje u javnoj upravi i u privatnim privrednim društvima. Razvoj turizma djelimično je vezan za rijeku Drinu, ali ne predstavlja značajan izvor dohotka, izuzev općine Foča gdje se dodatni dohodak ostvaruje u NP-u Sutjeska. Jedina značajna riblja farma u RS-u je na rijeci Krupici, blizu Foče. Postoje neke prirodne riblje farme i akumulacije u "Višegradu" (890 ha), "Bajinoj Bašti" (1.030 ha) i "Zvorniku" (1.380 ha), za koje se procjenjuje da imaju cca 25-35 kg/ha ribe. Vađenje šljunka iz korita rijeke Drine je privredna djelatnost koja je uređena od strane države ali podaci o količinama izvađenih sedimenata nisu dostupni, iako je ta vrsta djelatnosti značajan izvor prihoda za male privatne firme.

4.4.2 Lokalna ekonomija u slivu Save

U SRS-u u BiH, isto kao u SRD-u, lokalna ekonomija bazirana je uglavnom na poljoprivredi, trgovini i prerađivačkoj industriji. Glavne poljoprivredne djelatnosti su uzgoj povrća i žitarica i obrada zemlje za proizvodnju mlijeka i mesa. Proizvodnja mlijeka dobro je razvijena u Gračanici i Gradačcu.

Lokalnu ekonomiju u SRS-u također karakteriziraju industrija električne energije i energetska industrija, kao i rudarska industrija. Eksploatacija uglja u RS-u vrši se na tri lokacije: u Gackom (lignit), Ugljeviku (mrki ugalj) i Stanarima (lignit). Sve te lokacije su na području SRS-a. U Gackom i Ugljeviku ugalj se proizvodi za potrebe termoelektrana (TE) u RS-u (98% plasmana) i robu široke potrošnje. Blizu lokacije u Stanarima, na kojoj se ugalj proizvodi za TE (prodaja u FBiH, 45% plasmana) i za opću potrošnju, TE Stanari izgrađena je sa instaliranom snagom od 300 MW. Pored TE Stanari, TE se također nalaze u Tuzli i Ugljeviku. Te TE zajedno sa hemijskom industrijom koja se nalazi u Lukavcu predstavljaju glavne zagađivače na području SRS-a.

Luka Brčko, Luka Šamac i pristanište Rafinerije nafte u Brodu predstavljaju ključnu infrastrukturu na riječnom koridoru Save u BiH. Još jedna rafinerija za motorna ulja nalazi se u Modriči.

BD ne karakterizira samo njegova luka koja ima važnu ulogu u lokalnoj ekonomiji, već i njegov povoljan geografski položaj i dobri prirodni uslovi za razvoj poljoprivredne proizvodnje, kako stoke, tako i voća i ratarskih kultura, koji su uticali na razvoj prehrambene industrije. Na poljoprivredno zemljište otpada 35.282 ha ili 71,52% ukupne površine BD-a. Više od jedne polovine ukupne površine poljoprivrednog zemljišta je zemljište višeg rejtinga koje se nalazi uglavnom duž obala rijeke Save i u jugozapadnom dijelu BD-a. Najvažnije postrojenje za preradu hrane je "Bimal", jedini proizvođač jestivog ulja u BiH. Osim toga, postoji nekoliko uspješnih poslovnih subjekata koji se bave preradom i skladištenjem žitarica.

4.5 Uticaji klimatskih promjena i zagađenja voda na lokalnu ekonomiju

Poplave su negativno uticale na veliki dio stanovništva i zemljišne mase, naročito u BiH. Dvije glavne poplave desile su se u 2010. i 2014. godini.

Na početku januara 2010. godine, poplave su evidentirane na rijekama Uni, Sani, Vrbasu i Bosni sa povratnim periodom koji se je kretao od 5 do 100 godina. Bilo je ugroženo 2.514 domaćinstava sa 6.317 stanovnika u FBiH, dok je izvršena evakuacija 836 osoba. Bilo je poplavljeno preko 140.100 hektara zemljišta od kojih je cca 91.360 hektara bilo poljoprivredno zemljište/površine. U RS-u su bila ugrožena 3.473 domaćinstva i 956 porodica je bilo evakuirano. Poplavljeno je bilo cca 100.649 hektara zemljišta, 48 kuća je bilo uništeno i 1.513 objekata je bilo oštećeno. Osim toga, u zemlji je bilo uništeno 15 mostova i 40 mostova je bilo oštećeno. Prekomjerno zasićenje

vodom uzrokovalo je 1.261 klizište u FBiH i 156 klizišta u RS-u. Šteta na zemljištu, objektima, opremi, kulturnim dobrima i drugoj imovini premašivala je 56 miliona USD u FBiH i 29 miliona USD u RS-u²⁵.

Na kraju maja 2014. godine, umrlo je 25 ljudi, evakuirano je bilo cca 90.000 ljudi i cca 1 milion ljudi (ili jedna četvrtina ukupnog stanovništva) bio je direktno pogođen poplavama. U poplavljenim područjima i područjima pogođenim klizištima bilo je oštećeno 14.415 stambenih objekata, dok je 1.030 stambenih objekata bilo uništeno. Osim toga, ukupna poplavljena površina bila je 30.478 ha poljoprivrednog zemljišta²⁶. Prometna infrastruktura pretrpjela je značajnu štetu (ceste, mostovi i pruge). Procjena šteta od poplava u BiH u 2014. godini iznosila je cca 15% BDP-a – štete (9,3%) i gubici (5,6%). Najteže pogođeni ekonomski sektori bili su poljoprivreda, promet i proizvodne djelatnosti²⁷. Bila je oštećena i infrastruktura plovnog koridora na rijeci Savi. Velika sedimentacija u određenim područjima zajedno sa nedostatkom održavanja riječnog korita dovela je do smanjenja širine i dubine plovnog puta (plovnog kanala)²⁸.

U SRD-u postoje problemi vezani za zaštitu vodnih resursa od zagađenja uslijed ispuštanja otpadnih voda i čvrstog otpada. Opaženo je da postoji nedostatak postrojenja za tretman otpadnih voda prije njihovog ispuštanja u površinske vode. To važi za urbana i ruralna područja, kao i za izoliranija industrijska postrojenja. Korištenje voda za vodosnabdijevanje, navodnjavanje, itd. nije veoma značajno s obzirom na znatne vodne resurse Drine, izuzev u donjem toku. Glavni uticaji uslijed klimatskih promjena (poplave) i zagađenje mogu imati negativne uticaje na poljoprivrednu proizvodnju i uzrokovati štete lokalnim poljoprivrednim proizvođačima, kao i uzgajivačima ribe. Uticaji od poplava mogu se negativno odraziti na industriju vađenja šljunka koja se nalazi na riječnom koritu rijeke Drine i koja predstavlja značajan izvor prihoda za male privatne firme.

U području SRS-a, vodni resursi se koriste za poljoprivredne djelatnosti. Na poljoprivredne djelatnosti u tom području mogu se negativno odraziti efekti klimatskih promjena, kao što su poplave i klizišta, koji također mogu negativno uticati na prehrambenu industriju koja je bazirana na poljoprivrednim aktivnostima. Područje SRS-a karakteriziraju energetska i hemijska industrija, koje su izvor dodatnog zagađenja. Industrija proizvodnje električne energije, koja je jedan od ekonomskih sektora koji su prisutni na području SRS-a, nije izložena visokom riziku od poplava. U toku poplava u 2014. godini, bilo je nekoliko problema uslijed problema u prijenosu električne energije, međutim nije bilo problema vezanih za proizvodnju električne energije na području SRS-a. Nijedna TE nije pretrpjela direktna oštećenja u toku poplava, ali je snabdijevanje TE Tuzla ugljem bilo prepolovljeno kao posljedica poplava u rudniku „Šikulje“. Drugi rudnici u zemlji obezbjeđivali su alternativno snabdijevanje TE Tuzla²⁹. Ekonomske djelatnosti koje su bazirane na riječnom prijevozu mogu biti negativno pogođene u slučaju poplava, a to je relevantno za Luku Brčko i Luku Šamac.

4.6 Zaposlenost

U skladu sa Izvještajem o socijalnoj inkluziji iz 2017. godine³⁰, glavna karakteristika radne snage u BiH u posljednjoj deceniji bila je visoka stopa neaktivnosti i nezaposlenosti, naročito dugoročne nezaposlenosti.

U skladu s Anketom o radnoj snazi iz 2017. godine provedenom od strane Agencije za statistiku BiH, broj zaposlenih osoba u BiH porastao je u odnosu na prethodnu godinu (Tabela 11.). I dalje je veoma niska stopa zaposlenosti mladih (dobi od 15-24 godina).

²⁵ ICPDR (2010.). Poplave u slivu rijeke Dunava u 2010. godini-kratak pregled ključnih događaja i naučenih lekcija

²⁶ Univerzitet u Nišu (2016.). Izvještaj o elementarnim nepogodama na Zapadnom Balkanu, izrađen u okviru projekta financiranog od strane Evropske komisije "Izrada nastavnih planova i programa magistarskih studija u oblasti upravljanja rizicima od prirodnih nepogoda u zemljama Zapadnog Balkana"

²⁷ Poplave u BiH. (2014.) Procjena potreba za oporavkom, Ministarstvo vanjskih poslova Velikog Vojvodstva Luksemburga, EU, UN, SB i Globalni fond za smanjenje katastrofa i oporavak

²⁸ Pregled transportnog sektora: BiH – put ka Evropi. Prilog 5. Transport unutrašnjim plovnim putevima – ostvarivanje potencijala, maj 2010. godine, SB

²⁹ Ibid.

³⁰ Godišnji izvještaj za 2017. godinu, Vijeće ministara (Direkcija za ekonomsko planiranje), decembar 2018. godine

Tabela 11.: Broj zaposlenih osoba, po spolu, i stopa zaposlenosti po starosnim grupama u BiH u 2016. i 2017. godini

	2016.	2017.
Broj zaposlenih osoba	801.000	816.000
Udio muškaraca/žena	513.000/228.000	509.000/307.000
Stopa zaposlenosti starosne grupe od 15-24	13,8%	17,6%
Udio muškaraca/žena	36.000/15.000	42.000/18.000
Stopa zaposlenosti starosne grupe od 25-49	54,1%	58,1%
Udio muškaraca/žena	295.000/173.000	281.000/180.000

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Većina zaposlenih osoba radi u uslužnom sektoru (Tabela 12.).

Tabela 12.: Zaposlenost po sektorima u BiH u 2017. godini

Sektor zaposlenosti	Stopa zaposlenosti
Poljoprivreda	18,9%
Industrija	29,5%
Usluge	51,6%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U 2017. godini bilo je 211.000 nezaposlenih osoba sa trendom smanjenja u odnosu na prethodnu godinu. Došlo je i do smanjenja broja registriranih osoba na birou za zapošljavanje (Tabela 13.). U pogledu spola, više je nezaposlenih žena. Osobe nezaposlene duže od godinu dana čine najveći udio nezaposlenih osoba. Osobe sa završenom srednjom školom čine najveći udio nezaposlenih osoba, tj. 73,4%.

Tabela 13.: Stopa nezaposlenosti u BiH u 2016. i 2017. godini

	2016.	2017.
Opća stopa nezaposlenosti	25,4%	20,5%
Stopa nezaposlenosti žena	30%	23,1%
Stopa nezaposlenosti muškaraca	22,5%	18,9%
Broj registriranih osoba na birou za zapošljavanje	537.568	510.022

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Velika razlika između nezaposlenosti prema anketi i registrirane nezaposlenosti od strane biroa za zapošljavanje ukazuje na prisustvo sive ekonomije.

BiH također i dalje karakterizira visok udio neaktivnog stanovništva (Tabela 14.).

Tabela 14.: Udio neaktivnog stanovništva u BiH u 2016. i 2017. godini

	2015.	2016.	2017.
Neaktivno stanovništvo	1.443.000	1.415.000	1.381.000

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Žene su činile 60,2%, a muškarci 39,8% ukupnog neaktivnog stanovništva u 2017. godini. U pogledu obrazovanja, najveći udio neaktivnog stanovništva bile su osobe sa završenom osnovnom školom ili manje (743.000 osoba), potom osobe sa srednjom školom (573.000 osoba) i četiri ili dvije godine univerzitetskog obrazovanja (65.000 osoba).

4.6.1 Zaposlenost u SRD-u

U skladu sa podacima iz Popisa 2013., u području SRD-a koje pripada RS-u, općina Bratunac ima najvišu stopu zaposlenosti (46,03%) za razliku od najniže stope zaposlenosti u općini Šekovići (24,72%). U području SRD-a koje pripada FBiH, općina Goražde ima najvišu stopu zaposlenosti (38,75%), dok je najniža stopa zaposlenosti u općini Teočak (23,57%).

4.6.2 Zaposlenost u području sliva Save

U skladu sa podacima iz Popisa 2013., u području SRS-a koje pripada RS-u, grad Banja Luka ima najvišu stopu zaposlenosti (40,21%) za razliku od najniže stope zaposlenosti u općini Lopare (28,63%).

U području SRS-a koje pripada FBiH, općina Domaljevac-Šamac ima najvišu stopu zaposlenosti (41,08%), dok je najniža stopa zaposlenosti u općini Lukavac (29,31%).

U BD-u, stopa zaposlenosti je 31,91%.

4.7 Siromaštvo

U skladu sa Izvještajem o socijalnoj inkluziji iz 2017. godine³¹, veliki dio stanovništva BiH pogođen je siromaštvom. Osobe za koje je najvjerojatnije da žive ispod granice siromaštva su djeca, osobe sa niskim nivoom obrazovanja, starije i nemoćne osobe, kao i ruralno stanovništvo.

Prikaz ključnih indikatora siromaštva i nejednakosti u BiH (komparativne brojke za 2011. i 2015. godinu), prema podacima objavljenim od strane Agencije za statistiku BiH, dat je u *Tabela 15*.

Tabela 15.: Indikatori siromaštva i nejednakosti u BiH, 2011. i 2015. godina

	2011.	2015.
Broj relativno siromašnih domaćinstava	177.277	170.619
Broj relativno siromašnih pojedinaca	566.025	505.816
Relativna stopa siromaštva	17,9%	16,9%
Relativna linija siromaštva za jednočlano domaćinstvo	416 KM	389 KM
Apsolutna stopa siromaštva	15%	-
Jaz siromaštva	25,2	24,6

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Stopa siromaštva za starije osobe (65+) i djecu (<15 godina) viša je od prosjeka države. Stopa siromaštva starijih osoba je 19,6%, a udio djece koja žive u relativno siromašnim domaćinstvima je 18,7%.

4.8 Radni uslovi

Relativno je visok udio neformalne zaposlenosti u ukupnoj zaposlenosti (30%)³². Neformalni rad najčešći je među mladim, starim i nekvalificiranim radnicima i u poljoprivrednom sektoru. Osim toga, mnogi samozaposleni su neformalno zaposleni. Savez samostalnih sindikata BiH izjavio je da najčešća kršenja radnih prava uključuju nedopuštanje radnicima da koriste godišnji odmor i nezaključivanje ugovora o radu na neodređeno vrijeme sa radnicima (davanjem prednosti ugovorima o radu na određeno vrijeme).

Procjenjuje se da je u FBiH 20% svih radnih odnosa bez pravne osnove, što znači da se rad obavlja bez potpisivanja ugovora o radu. U skladu sa godišnjim izvještajem 2018. godinu objavljenim od strane Federalne uprave za inspeksijske poslove, u toku inspeksijskih aktivnosti pronađeno je 2.728 osoba bez uređenog radnog statusa. U istoj godini evidentirano je 168 ozbiljnih povreda vezanih za rad, uključujući 14 smrtnih slučajeva. U FBiH ¼ inspektora rada pokriva pitanja zdravlja i zaštite na radu i postoje zabrinjavajuća odugovlačenja u nedostatku donošenja novog zakona o zdravlju i zaštiti na radu.

U RS-u je, prema službenom izvještaju objavljenom od strane Republičke inspekcije rada, Inspekcija posjetila 2.589 organizacija u prvih šest mjeseci 2019. godine, a u 32% njih utvrđena su kršenja zakona o radu. Pronađeno je 198 radnika bez potpisanog ugovora o radu i bez osiguranja. U tom periodu evidentirane su 42 ozbiljne povrede vezane za rad, od kojih su 5 bile smrtni slučajevi. Najčešća kršenja radnog zakonodavstva vezana su za obračune i isplate plaća i naknada, prestanak radnog odnosa, radno vrijeme, nedostatak ugovora o radu, i odmora i dopuste. Široko je rasprostranjeno neprijavlivanje plaća u punim iznosima ili plaće u kovertama, naročito u građevinskom sektoru i sektorima u kojima se puno koristi gotovina (ugostiteljstvo, logistika,

³¹ Godišnji izvještaj za 2017. godinu, Vijeće ministara (Direkcija za ekonomsko planiranje), decembar 2018. godine

³² https://www.ilo.org/budapest/countries-covered/bosnia-herzegovina/WCMS_471903/lang--en/index.htm [pristupljeno: 30. septembra 2019. godine]

maloprodaja). Inspekcije rada nemaju dovoljno osoblja, a sankcije koje izriču nisu odvraćajuće zbog niskih novčanih kazni i odugovlačenja u donošenju sudskih odluka.

U BD-u izvještaji Inspektorata BD-a nisu javno dostupni.

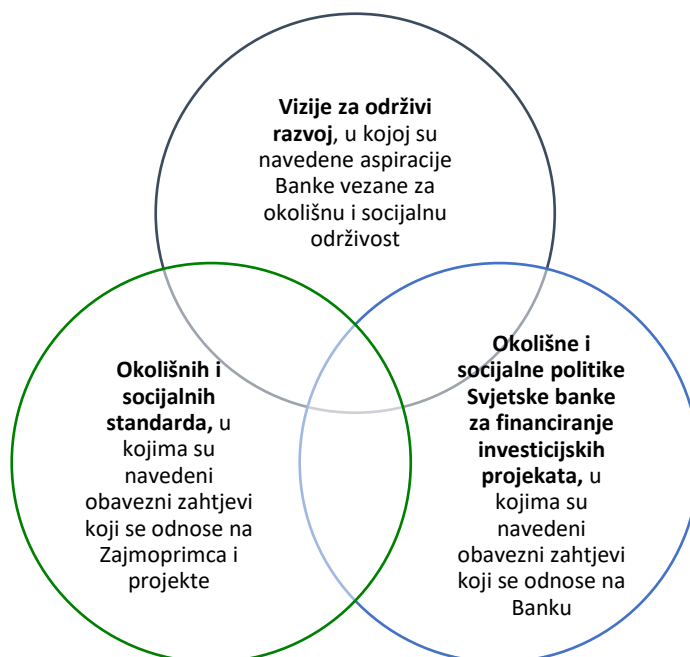
5 PRAVNI OKVIR

5.1 Zahtjevi Svjetske banke

5.1.1 Okolišni i socijalni okvir Svjetske banke (iz 2016. godine)

Okolišni i socijalni okvir Svjetske banke

Okolišni i socijalni okvir SB-a (iz 2016. godine)³³ stupio je na snagu u oktobru 2018. godine. U Okviru je navedena opredijeljenost Banke za održiv razvoj, kroz Politiku Banke i skup Okolišnih i socijalnih standarda izrađenih radi podržavanja projekata zajmoprimaca, sa ciljem okončanja ekstremnog siromaštva i poticanja zajedničkog blagostanja. Okvir Banke sastoji se od tri dijela:

Razvrstavanje prema riziku

Banka razvrstava sve projekte u jednu od četiri klasifikacije:

- Visokorizični
- Značajno rizični
- Umjereno rizični
- Niskorizični.

Prilikom utvrđivanja odgovarajuće klasifikacije prema riziku, Banka uzima u obzir relevantna pitanja kao što su:

- Vrsta, lokacija, osjetljivost i obim projekta,
- Narav i obim potencijalnih okolišnih i socijalnih rizika i uticaja na okoliš i socijalnih uticaja,
- Kapacitet i opredijeljenost Zajmoprimca (uključujući svakog drugog subjekta odgovornog za implementaciju projekta) za upravljanje okolišnim i socijalnim rizicima i uticajima na okoliš i socijalnim uticajima na način koji je u skladu sa ESS-ovima.

I druga područja rizika bi mogla biti relevantna za provedbu okolišnih i socijalnih mjera ublažavanja i rezultate, ovisno o određenom projektu i kontekstu u kojem se razvija. Ona bi mogla uključivati pravne i institucionalne

³³ Dostupan na engleskom na: <http://pubdocs.worldbank.org/en/837721522762050108/Environmental-and-Social-Framework.pdf>

faktore; narav ublažavanja i tehnologije koje se predlažu; strukture upravljanja i zakonodavstvo o upravljanju; i faktore vezane za stabilnost, sukob ili sigurnost.

Projekti koji uključuju više malih potprojekata

Kada je riječ o projektima koji uključuju više malih potprojekata, koji se utvrđuju, pripremaju i implementiraju u toku projekta, Banka će provjeriti adekvatnost domaćih okolišnih i socijalnih zahtjeva relevantnih za podprojekte, kao i procijeniti kapacitete Zajmoprimca za upravljanje okolišnim i socijalnim rizicima i uticajima na okoliš i socijalnim uticajima potprojekata. Projekt će prema potrebi uključivati mjere za jačanje kapaciteta Zajmoprimca.

Zajmoprimac je dužan provesti odgovarajuću okolišnu i socijalnu procjenu potprojekata, te pripremiti i implementirati takve podprojekte, kako slijedi:

- (a) Visokorizične podprojekte, u skladu sa ESS-ovima;
- (b) Značajno rizične, umjereno rizične i niskorizične podprojekte, u skladu sa domaćim pravom i svim zahtjevima iz ESS-ova koje Banka smatra relevantnim za takve podprojekte.

Okolišni i socijalni standardi

Banka je opredijeljena podržati zajmoprimce u razvoju i implementaciji projekata koji su okolišno i socijalno održivi, kao i jačati kapacitete okolišnih i socijalnih okvira zajmoprimaca za procjenu i upravljanje okolišnim i socijalnim rizicima i uticajima na okoliš i socijalnim uticajima projekata. Banka je u tom smislu utvrdila posebne ESS-ove, koji imaju za cilj izbjegavanje, minimiziranje, smanjenje ili ublažavanje štetnih okolišnih i socijalnih rizika i uticaja na okoliš i socijalnih uticaja projekata. Projekti koje podržava Banka moraju biti usklađeni sa sljedećim ESS-ovima:

Okolišni i socijalni standard 1	• Procjena i upravljanje okolišnim i socijalnim rizicima i uticajima na okoliš i socijalnim uticajima
Okolišni i socijalni standard 2	• Radna snaga i radni uslovi
Okolišni i socijalni standard 3	• Efikasnost resursa i sprečavanje i upravljanje zagađenošću
Okolišni i socijalni standard 4	• Zdravlje i zaštita zajednice
Okolišni i socijalni standard 5	• Sticanje zemljišta, ograničenja korištenja zemljišta i prisilno preseljenje
Okolišni i socijalni standard 6	• Očuvanje biološke raznolikosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima
Okolišni i socijalni standard 7	• Autohtoni narodi
Okolišni i socijalni standard 8	• Kulturna baština
Okolišni i socijalni standard 9	• Financijski posrednici
Okolišni i socijalni standard 10	• Zainteresirane strane i objavljivanje informacija

Ovi ESS-ovi popraćeni su neobavezujućim Smjernicama, bilješkama o najboljim praksama, obrascima i listama za provjeru³⁴.

U nastavku su detaljnije opisani standardi koji se primjenjuju na ovaj Projekt.

Okolišni i socijalni standard 1 – Procjena i upravljanje okolišnim i socijalnim rizicima i uticajima na okoliš i socijalnim uticajima primjenjuje se na sve projekte koje podržava Banka kroz financiranje investicijskih projekata. Cilj je utvrditi, ocijeniti i upravljati okolišnim i socijalnim rizicima i uticajima na okoliš i socijalnim uticajima povezanim sa svakom fazom projekta, kako bi se postigli okolišni i socijalni rezultati koji su u skladu sa zahtjevima Banke.

ESS1 se također primjenjuje na sve povezane objekte/aktivnosti koji moraju ispuniti zahtjeve iz ESS-ova u mjeri u kojoj Zajmoprimac ima kontrolu nad takvim povezanim objektima/aktivnostima ili uticaj na njih.³⁵

U okviru ESS1, Zajmoprimac je obavezan:

- Provesti okolišnu i socijalnu procjenu predloženog projekta, uključujući uključivanje zainteresiranih strana,
- Poduzeti uključivanje zainteresiranih strana i objaviti odgovarajuće informacije u skladu sa ESS10,
- Izraditi Plan za preuzimanje obaveza za okoliš i socijalna pitanja (ESCP) i implementirati sve mjere i aktivnosti utvrđene u pravnom sporazumu uključujući ESCP,
- Provoditi praćenje i izvještavanje o okolišnom i socijalnom učinku projekta prema ESS-ovima.

Okolišna i socijalna procjena bit će srazmjerna rizicima i uticajima projekta, a njome će se procijeniti na integriran način svi relevantni direktni, indirektni i kumulativni okolišni i socijalni rizici i uticaji na okoliš i socijalni uticaji u toku cijelog životnog ciklusa projekta, uključujući i one koji su izričito utvrđeni u ESS2-10. U postupku okolišne i socijalne procjene primjenjuje se hijerarhija ublažavanja u skladu sa kojom: (a) se rizici i štetni uticaji trebaju predvidjeti i u mjeri u kojoj je to moguće izbjeći, dok se pozitivni uticaji i koristi za zajednicu i fizičko okruženje trebaju maksimizirati, (b) u slučajevima kada izbjegavanje nije moguće, minimizirati ili svesti rizike i uticaje na prihvatljive nivoe; (c) preostali nepovoljni uticaji i rizici trebaju se ukloniti ili svesti na prihvatljiv nivo; (d) u slučajevima kada značajni preostali uticaji ostaju, obešteti u slučajevima kada je to tehnički i financijski izvodljivo.

Kada je riječ o projektima koji uključuju skup potprojekata, koji se utvrđuju, pripremaju i implementiraju u toku Projekta, okolišna i socijalna procjena provodi se korištenjem instrumenta Okvir upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima (ESMF). U ESMF-u se utvrđuju načela, pravila, smjernice i postupci za procjenu okolišnih i socijalnih rizika i uticaja na okoliš i socijalnih uticaja svih budućih potprojekata.

Okolišni i socijalni standard 2 – Radna snaga i radni uslovi uređuje radne uslove, a područje njegove primjene zavisi od vrste radnih odnosa između Zajmoprimca i radnika na projektu. Pojam “radnik na projektu” odnosi se na:

- a) ljudi zaposleni ili angažirani direktno od strane Zajmoprimca (uključujući predlagača projekta i provedbene agencije projekta) da rade izričito u vezi sa projektom (izravno zaposleni radnici);
- b) ljudi zaposleni ili angažirani preko trećih lica za obavljanje rada vezanog za osnovne funkcije projekta, bez obzira na lokaciju (ugovorni radnici); (c) ljudi zaposleni ili angažirani od strane Zajmoprimčevih

³⁴ Dostupni na engleskom na: <http://www.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework/brief/environmental-and-social-framework-resources#guidancenotes>

³⁵ Pojam “povezani objekti” označava objekte ili aktivnosti koji se ne finansiraju kao dio projekta i koji: (a) su direktno i značajno povezani s projektom; (b) izvode se, ili su planirani za izvedbu, istovremeno sa projektom; i (c) neophodni su za održivost projekta i ne bi se gradili, širili niti izvodili da projekt ne postoji. Sva tri kriterija moraju biti ispunjena da bi se objekt ili aktivnost definirali kao povezani objekat.

primarnih dobavljača (radnici primarnih dobavljača); i (d) ljudi zaposleni ili angažirani na osiguravanju rada u zajednici (radnici u zajednici).

Ciljevi ESS2 su:

- Poticati zaštitu i zdravlje na radu
- Poticati pravedno postupanje, nediskriminaciju i jednaku mogućnost radnika na projektu.
- Zaštititi radnike na projektu, uključujući ugrožene radnike kao što su žene, osobe s invaliditetom, djeca (radno sposobna, u skladu sa ovim ESS-om) i radnici migranti, ugovorni radnici, radnici u zajednici i radnici primarnih dobavljača.
- Spriječiti korištenje svih oblika prisilnog rada i dječjeg rada
- Podržati načela slobode udruživanja i kolektivnog pregovaranja radnika na projektu na način koji je u skladu s domaćim pravom.
- Obezbjediti radnicima na projektu pristupačna sredstva za izražavanje bojazni koje se odnose na radno mjesto.

Okolišni i socijalni standard 3 - Efikasnost resursa i sprečavanje i upravljanje zagađenošću utvrđuje zahtjeve za bavljenje efikasnošću resursa i sprečavanjem i upravljanjem zagađenošću u toku cijelog životnog ciklusa projekta u skladu sa dobrom međunarodnom industrijskom praksom. Primjenjivost ovog ESS-a utvrđuje se u toku okolišne i socijalne procjene.

Zajmoprimac je obavezan primijeniti tehnički i finansijski izvodive mjere za unapređenje efikasne potrošnje energije, vode i sirovina, kao i drugih resursa. Takvim mjerama integriraju se načela čistije proizvodnje u procese projektovanja i proizvodnje proizvoda radi očuvanja sirovina, energije, vode i drugih resursa.

Osim toga, Zajmoprimac će izbjegavati ispuštanje zagađujućih tvari ili će, kada izbjegavanje nije izvodljivo, minimizirati i kontrolirati koncentraciju i maseni protok njihovog ispuštanja korištenjem nivoa svojstava i mjere predviđene domaćim pravom ili Smjernicama Grupacije Svjetske banke za okoliš, zdravlje i zaštitu³⁶, ovisno o tome koje je najstrože. To se odnosi na ispuštanje zagađujućih tvari u zrak, vodu i zemljište uslijed rutinskih, nerutinskih i akcidentnih okolnosti, i sa potencijalom za lokalne, regionalne i prekogranične uticaje.

Sprečavanje i upravljanje zagađenošću uključuje upravljanje:

- Zagađenošću zraka
- Opasnim i neopasnim otpadom
- Hemikalijama i opasnim materijalom
- Pesticidima

Okolišni i socijalni standard 4 – Zdravlje i zaštita zajednice bavi se zdravstvenim i sigurnosnim rizicima i uticajima na zajednice zahvaćene projektom i odgovarajućom odgovornošću zajmoprimaca za izbjegavanje ili minimiziranje takvih rizika i uticaja, uz obraćanje posebne pažnje na ljude koji bi, zbog njihovih posebnih okolnosti, mogli biti ugroženi.

Ciljevi ESS4 su sljedeći:

- Predvidjeti i izbjeći nepovoljne uticaje na zdravlje i zaštitu zajednica zahvaćenih projektom u toku životnog ciklusa projekta kako iz rutinskih, tako i iz nerutinskih okolnosti.
- Poticati kvalitet i sigurnost, kao i razmatranja vezana za klimatske promjene, u projektovanju i građenju infrastrukture, uključujući brane.

³⁶ Smjernice Grupacije Svjetske banke za okoliš, zdravlje i zaštitu (EHSG), dostupne na: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/Topics_Ext_Content/IFC_External_Corporate_Site/Sustainability-At-IFC/Policies-Standards/EHS-Guidelines/

- Izbjegavanje ili minimiziranje izlaganja zajednica rizicima u prometu i rizicima za sigurnost cestovnog prometa, bolestima i opasnim materijalima vezanim za projekt.
- Imati uspostavljene djelotvorne mjere za bavljenje vanrednim događajima.
- Osigurati da se zaštita osoblja i imovine provodi tako da se izbjegavaju ili minimiziraju rizici za zajednice zahvaćene projektom.

Okolišni i socijalni standard 5 – Sticanje zemljišta, ograničenja korištenja zemljišta i prisilno preseljenje primjenjuje se na ovaj projekt. Izrađen je Okvir politike preseljenja i za sve podprojekte koji uključuju sticanje zemljišta i prisilno preseljenje, bez obzira na to je li prisutno fizičko premještanje, izradit će se Plan preseljenja prema RPF-u, koji će biti odobren od strane Svjetske banke i objavljen u zemlji. U postupku provjere izvršit će se provjera svih potprojekata radi utvrđivanja onih koji bi mogli uključivati prisilno sticanje zemljišta.

Okolišni i socijalni standard 6 – Očuvanje biološke raznolikosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima primjenjuje se na sve projekte koji potencijalno utiču na biološku raznolikost ili staništa, bilo pozitivno ili negativno, direktno ili indirektno, ili čiji uspjeh zavisi od biološke raznolikosti. Primjenjuje se i na projekte koji uključuju primarnu proizvodnju i/ili iskorištavanja živih prirodnih resursa³⁷.

Zajmoprimac je obavezan izbjeći štetne uticaje na biološku raznolikost i staništa. Kada izbjegavanje štetnih uticaja nije moguće, Zajmoprimac će implementirati mjere za minimiziranje štetnih uticaja i obnovu biološke raznolikosti u skladu sa hijerarhijom ublažavanja navedenom u ESS1 i sa zahtjevima iz ovog ESS-a. U slučajevima kada su utvrđeni značajni rizici i štetni uticaji na biološku raznolikost, Zajmoprimac će izraditi i implementirati Plan upravljanja biološkom raznolikošću³⁸.

Okolišni i socijalni standard 7 – Autohtoni narodi ne primjenjuje se na ovaj Projekt s obzirom na činjenicu da u Bosni i Hercegovini nema socijalnih niti kulturnih grupa sa posebnim karakteristikama utvrđenim u ESS7.

Okolišni i socijalni standard 8 – Kulturna baština utvrđuje opće odredbe o rizicima i uticajima na kulturnu baštinu iz projektnih aktivnosti. Ciljevi ESS-a 8 su sljedeći:

- Poticati pravednu raspodjelu koristi od korištenja kulturne baštine.
- Baviti se kulturnom baštinom kao sastavnim aspektom održivog razvoja.
- Poticati smislene konsultacije sa zainteresiranim stranama u vezi sa kulturnom baštinom.
- Štititi kulturnu baštinu od štetnih uticaja projektnih aktivnosti i podržati njeno očuvanje.

Zahtjevi iz ovog ESS8 primjenjivat će se na sve projekte za koje je vjerovatno da će imati rizike ili uticaje na kulturnu baštinu. To će uključivati projekt koji:

- a) Uključuje iskope, rušenje, premještanje zemlje, plavljenje ili druge promjene u fizičkom okruženju;
- b) Je lociran unutar zakonom zaštićenog područja ili zakonom utvrđene tampon zone
- c) Je lociran na, ili u blizini, priznatog područja kulturne baštine
- d) Je izričito kreiran u cilju podrške očuvanju, upravljanju i korištenju kulturne baštine.

Okolišni i socijalni standard 9 – Financijski posrednici ne primjenjuje se na ovaj Projekt.

³⁷ Iskorištavanje živih prirodnih resursa, kao što su ribe i sve druge vrste akvatičnih i kopnenih organizama i drveta, odnosi se na proizvodne djelatnosti koje uključuju vađenje tih resursa iz prirodnih i modificiranih ekosistema i staništa.

³⁸ Ovisno o naravi i obimu rizika i uticaja, a radi bavljenja kulturnom baštinom kao sastavnim aspektom održivog razvoja projekta, Plan upravljanja biološkom raznolikošću mogao bi biti samostalan dokument ili bi mogao biti uključen kao dio Plana za preuzimanje obaveza za okoliš i socijalna pitanja izrađenog u skladu sa ESS1.

Okolišni i socijalni standard 10 – Uključivanje zainteresiranih strana i objavljivanje informacija prepoznaje važnost otvorene i transparentne saradnje između Zajmoprimca i zainteresiranih strana u projektu kao bitnog elementa dobre međunarodne prakse. Djelotvornim uključivanjem zainteresiranih strana može se unaprijediti okolišna i socijalna održivost projekata, kao i poboljšati prihvaćanje projekata i dati značajan doprinos uspješnom dizajniranju i implementaciji projekata.

Ciljevi ESS10 su sljedeći:

- Uspostaviti sistematski pristup za uključivanje zainteresiranih strana koji će pomoći zajmoprimcima u utvrđivanju zainteresiranih strana i izgradnji i održavanju konstruktivnog odnosa sa njima, naročito sa stranama zahvaćenim projektom
- Procijeniti nivo interesa i podrške zainteresiranih strana za projekt i omogućiti uvažavanje stavova zainteresiranih strana u dizajnu i okolišnom i socijalnom učinku projekta.
- Poticati i obezbijediti sredstva za djelotvornu i inkluzivnu saradnju sa stranama zahvaćenim projektom u toku cijelog životnog ciklusa projekta na pitanjima koja bi potencijalno mogla uticati na njih
- Osigurati blagovremeno, razumljivo, pristupačno i adekvatno objavljivanje odgovarajućih projektnih informacija o okolišnim i socijalnim rizicima i uticajima na okoliš i socijalnim uticajima zainteresiranim stranama u blagovremenom, razumljivom, pristupačnom i adekvatnom formatu.
- Obezbijediti stranama zahvaćenim projektom pristupačna i inkluzivna sredstva za izražavanje problema i pritužbi, kao i omogućiti zajmoprimcima da odgovaraju i upravljaju tim pritužbama.

5.1.2 Drugi primjenjivi kriteriji i smjernice

OP 7.50 – Projekti na međunarodnim plovim putevima primjenjuje se na različite međunarodne plovne puteve, kao što su: rijeka, jezero, kanal ili slično vodno tijelo koje čini granicu između dvije jedinice; rijeka ili površinsko vodno tijelo koje protiče kroz dvije ili više država; pritoka ili drugo površinsko vodno tijelo koje je sastavni dio plovnog puta i potok, klisura, klanac ili kanal koji povezuje dvije ili više država. Ili, ako je, unutar jedne države, priznato kao neophodan komunikacijski kanal između otvorenog mora i drugih država i rijeke koja se ulijeva u takve vode. Neophodna aktivnost uključuje poštivanje postupka obavještanja. Detalji projekta koji se prilažu uz obavijest obično se oslanjaju na procjenu uticaja na okoliš i/ili okolišnu procjenu, radi utvrđivanja da Projekt koji finansira Banka neće uzrokovati štetu pribrežnim zemljama. Za potrebe ovog projekta, aktivnosti će se priopćavati pribrežnim zemljama preko Međunarodne komisije za zaštitu rijeke Dunav (ICPDR), na zahtjev zemalja zajmoprimaca, kako je konstatirano na sjednici Komisije za rijeku Savu.

5.2 Pregled okolišnih i socijalnih zahtjeva u BiH

5.2.1 Postupak okolišne procjene

Postupak okolišne procjene u FBiH

Nadležnost za postupak procjene uticaja na okoliš (EIA) u FBiH podijeljena je između Federalnog ministarstva i kantonalnih ministarstava nadležnih za okoliš (za listu kantonalnih ministarstava nadležnih za pitanja zaštite okoliša, molimo pogledati Prilog C). Postupak izdavanja okolišnih dozvola u FBiH propisan je:

- Zakonom o zaštiti okoliša³⁹,
- Pravilnikom o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolišnu dozvolu⁴⁰ (Pravilnik FBiH).

Pravilnikom FBiH predviđeni su:

- Pogoni i postrojenja za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš,

³⁹ Službene novine FBiH, br. 33/03 i 38/09

⁴⁰ Službene novine FBiH, br. 19/04

- Pogoni i postrojenja za koje se procjena uticaja na okoliš vrši na osnovu ocjene Federalnog ministarstva okoliša i turizma (FMOIT), kao i
- Pogoni i postrojenja za koje nije potrebna procjena uticaja na okoliš a za koje Federalno ministarstvo izdaje okolišnu dozvolu.

Za pogone i postrojenja za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš, postupak procjene započinje podnošenjem studije o procjeni uticaja na okoliš (studija o EIA) FMOIT-u. FMOIT javno objavljuje studiju o EIA putem svoje internetske stranice, obavještava i poziva širu javnost na javne konsultacije, te imenuje stručni odbor za evaluaciju studije o EIA. Nakon završetka procesa javnih konsultacija i evaluacije od strane stručnog odbora, FMOIT donosi rješenje o odobravanju ili odbijanju studije o EIA. U slučaju odobravanja, FMOIT donosi rješenje o izdavanju okolišne dozvole. U slučaju odbijanja, postupak se prekida.

Za pogone i postrojenja za koje se procjena uticaja na okoliš vrši na osnovu ocjene FMOIT-a, postupak započinje izradom i podnošenjem zahtjeva za izdavanje okolišne dozvole. FMOIT prosljeđuje zahtjev sa priloženom dokaznom dokumentacijom nadležnim organima i zainteresiranim stranama radi pribavljanja njihovih mišljenja. Prilikom razmatranja zahtjeva, FMOIT uzima u obzir sljedeće kriterije:

- Karakteristike projekta (veličina, nagomilavanje sa ostalim objektima, upotreba prirodnih resursa, produkovanje otpada, rizik od nesreća...),
- Lokaciju projekta i osjetljivost okoliša geografskih područja koja vjerovatno mogu biti pod uticajem projekta (postojeća upotreba zemljišta, raspoloživost, kvalitet i regenerativni kapacitet prirodnih resursa, apsorpcioni kapacitet prirodne sredine: močvara, priobalna zona, zaštićeno područje, itd.),
- Karakteristike potencijalnih uticaja (opseg, prekogranična priroda, veličina i složenost, vjerovatnoća, trajanje, učestalost i reverzibilnost uticaja).

U slučaju da je lokacija projekta unutar zone koja je pod bilo kakvom vrstom režima zaštite kako je propisano Zakonom o vodama (vodozaštitna zona) ili Zakonom o zaštiti prirode, onda je procjena obavezna radi provjere usklađenosti predloženih aktivnosti sa režimima zaštite i potencijalnih uticaja.

Ako se utvrdi, na osnovu okolišne dozvole i priloženih dokaza, da nema potrebe za studijom o EIA, FMOIT donosi rješenje o izdavanju okolišne dozvole. U suprotnom donosi zaključak o potrebi izrade studije o EIA. Izrada studije o EIA uključuje obavezne javne konsultacije, a studiju evaluira stručni odbor.

Za pogone i postrojenja za koje nije potrebna EIA a za koje FMOIT izdaje okolišnu dozvolu, postupak izdavanja okolišne dozvole započinje podnošenjem FMOIT-u zahtjeva za izdavanje okolišne dozvole, a FMOIT je obavezan izdati dozvolu u roku od 120 dana.

Za projekte, pogone i postrojenja koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolišnu dozvolu, a koji potpadaju pod nadležnost kantonalnog nivoa na osnovu njihovog kapaciteta i veličine, potrebno je izraditi zahtjev za izdavanje okolišne dozvole. Zahtjev se podnosi nadležnom kantonalnom ministarstvu okoliša, koje je obavezno objaviti zahtjev na svojoj internetskoj stranici i proslijediti kopije zahtjeva zainteresiranim stranama na prijedloge i komentare radi osiguravanja sudjelovanja javnosti. Okolišna dozvola izdaje se na osnovu zahtjeva.

Postupak ekološke procjene u RS-u

Postupak za izdavanje ekološke dozvole i postupak procjene uticaja na životnu sredinu (EIA) u RS-u propisani su:

- Zakonom o zaštiti životne sredine⁴¹,
- Pravilnikom o projektima za koje se sprovodi procjena uticaja na životnu sredinu i kriterijumima za odlučivanje o potrebi sprovođenja i obimu procjene uticaja na životnu sredinu⁴² (u daljnjem tekstu: Pravilnik o EIA RS-a)

⁴¹ Službeni glasnik RS-a, br. 71/12 i 79/15

⁴² Službeni glasnik RS-a, br. 124/12

- Pravilnikom o postrojenjima koja mogu biti izgrađena i puštena u rad samo ukoliko imaju ekološku dozvolu⁴³ (Pravilnik o izdavanju dozvola RS-a).

Pravilnikom o EIA RS-a propisuju se projekti za koje je obavezna EIA, projekti za koje o potrebi sprovođenja EIA odlučuje Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS-a (MPUGE RS-a) i kriterijumi na osnovu kojih MPUGE RS-a u pojedinačnim slučajevima odlučuje o potrebi sprovođenja EIA i o obimu EIA. Pravilnikom o izdavanju dozvola RS-a propisuju se projekti za koje EIA nije potrebna ali je ekološka dozvola obavezna.

Postupak EIA sprovodi se u dvije faze:

1. Postupku prethodne EIA, u kojem se odlučuje o:
 - a) potrebi procjene,
 - b) obimu procjene, ako je potrebna.
2. Postupku EIA

Postupak prethodne EIA pokreće se zahtjevom koji podnositelj zahtjeva podnosi MPUGE-u RS-a, koji je obavezan dostaviti kopiju zahtjeva i obezbijediti uvid u priložena dokumenta sljedećim subjektima: organu uprave nadležnom za poslove građenja u jedinici lokalne samouprave na čijem području bi se projekat izvodio⁴⁴; organima uprave i organizacijama nadležnim za zaštitu životne sredine, organima i organizacijama koji mogu biti izloženi značajnom uticaju projekta⁴⁵, organu nadležnom za zaštitu životne sredine FBiH i BD-a ili druge države, ako je riječ o projektu sa značajnim uticajem na životnu sredinu FBiH, BD-a ili druge države. Takvi organi imaju pravo dati mišljenje u roku od 30 dana od dana prijema kopije zahtjeva u pisanoj formi.

O zahtjevu MPUGE RS-a odlučuje rješenjem, kojim:

- (i) Utvrđuje obavezu podnosioca zahtjeva da sprovede EIA i izradi studiju o EIA i
- (ii) Određuje okvirni obim i sadržaj studije ili
- (iii) Utvrđuje da sprovođenje EIA i studija nisu potrebni.

MPUGE RS-a odlučuje o potrebi sprovođenja procjene uticaja za projekte na osnovu sljedećih kriterijuma predviđenih Pravilnikom RS-a:

- Karakteristika projekta (veličina projekta, kumulisanje s uticajima drugih projekata, upotreba prirodnih resursa, proizvodnja otpada, štetni uticaji na životnu sredinu);
- Rizika od nesreća s obzirom na supstance koje se koriste i tehnologije koje se primjenjuju;
- Lokacije projekta i osjetljivosti životne sredine područja koje može biti pod uticajem projekta, naročito u pogledu:
 - Postojeće upotrebe zemljišta
 - Relativne raspoloživosti, kvaliteta i samoobnavljajućeg kapaciteta prirodnih resursa područja, i
 - Apsorpcionog kapaciteta prirode s naročitom pažnjom na močvare, priobalne i vodozaštitne zone, kraška područja, planinska i šumska područja, područja rijetkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta, zaštićena prirodna područja i nacionalne parkove, spomenike prirode i zaštićene pejzaže, područja u kojima su standardi kvaliteta životne sredine prekoračeni postojećim postrojenjima i aktivnostima, gusto naseljena područja, pejzaže od istorijskog, kulturnog i arheološkog značaja;
- Karakteristika potencijalnog uticaja (obim uticaja (posebno u pogledu geografske oblasti i brojnosti stanovništva), vjerovatnoće, trajanja, učestalosti, složenosti, intenzivnosti i reverzibilnosti uticaja).

⁴³ Službeni glasnik RS-a, br. 124/12

⁴⁴ U slučajevima kada je Ministarstvo RS-a nadležno za izdavanje lokacijskih uslova.

⁴⁵ Organima nadležnim za zaštitu prirode, organima nadležnim za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa, organima nadležnim za poljoprivredu, šumarstvo, vodoprivredu, organima nadležnim za zaštitu bilja i drugim zainteresovanim organima.

Pri određivanju obima procjene uticaja, MPUGE RS-a će za svaki pojedinačni slučaj uzeti u obzir sljedeće faktore i njihov međusobni uticaj: opis lokacije, prikaz stanja životne sredine, opis projekta, opis mogućih uticaja, specifikaciju i opis mjera za ublažavanje, smanjenje i/ili uklanjanje uticaja na životnu sredinu, specifikaciju i opis mjera i aktivnosti za praćenje uticaja, opis razmatranih alternativa i razloga za odabir predmetne alternative, opis mogućih uticaja na životnu sredinu FBiH, BD-a ili druge države.

MPUGE RS-a u roku od 15 dana od dana uručenja rješenja o obavezi sprovođenja procjene uticaja i obimu procjene uticaja podnosiocu zahtjeva dostavlja rješenje drugim nadležnim organima i postavlja ga na svoju internet-stranicu ili internet-stranicu Vlade RS-a u periodu od 30 dana.

Postupak EIA. Nakon dobijanja rješenja o obavezi sprovođenja EIA, podnosilac zahtjeva je obavezan da podnese zahtjev za izradu studije EIA ovlaštenom pravnom licu. U roku od 15 dana po prijemu zahtjeva za odobravanje studije EIA (uključujući studiju EIA), MPUGE RS-a je obavezan dostaviti kopiju zahtjeva drugim nadležnim organima koji u roku od 30 dana daju mišljenje u pisanoj formi o zahtjevu i posebno o studiji. Postupak EIA također uključuje obavezu sprovođenja javnih konsultacija, kao i reviziju studije kojom se provjerava stručni kvalitet studije. Rješenje o odobravanju studije EIA donosi MPUGE RS-a u roku od 60 dana od dana prijema studije u konačnom obliku.

Postupak izdavanja ekoloških dozvola. Za postrojenja za koja nije obavezna EIA, MPUGE RS-a izdaje ekološku dozvolu na osnovu zahtjeva za ekološku dozvolu i dokaza koji se dostavljaju uz zahtjev. MPUGE RS-a obavještava javnost i odgovarajuće zainteresirane strane o sadržaju zahtjeva u jednom od dnevnih listova u RS-u. U slučaju prekograničnog pitanja, zahtjev će se također dostaviti dotičnom entitetu, Brčko distriktu ili drugoj državi. Javnost može u roku od 30 dana od dana objavljivanja obavještenja podnijeti mišljenje o zahtjevu i priloženoj dokumentaciji, u pisanoj formi. MPUGE RS-a donosi rješenje o izdavanju ekološke dozvole ili rješenje o odbijanju zahtjeva u roku od 60 dana od dana prijema urednog zahtjeva za izdavanje ekološke dozvole. Ekološka dozvola važi pet godina.

Postupak ekološke procjene u BD-u

Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove nadležno je za postupak EIA i za izdavanje ekoloških dozvola u BD-u. Postupak izdavanja ekoloških dozvola u BD-u propisan je:

- Zakonom o zaštiti životne sredine⁴⁶,
- Pravilnikom o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena uticaja na životnu sredinu i pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju ekološku dozvolu⁴⁷.

Pravilnikom se utvrđuju:

- Pogoni i postrojenja za koje je potrebna EIA,
- Pogoni i postrojenja za koje Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Brčko distrikta (OPPIPP BD-a) odlučuje da li se mora provesti EIA, kao i
- Pogoni i postrojenja za koje nije potrebna EIA i za koje OPPIPP BD-a izdaje ekološku dozvolu.

EIA se može provesti u dvije faze: postupku prethodne EIA i postupku EIA.

Za pogone i postrojenja za koje je potrebna EIA, postupak procjene započinje podnošenjem studije o procjeni uticaja na životnu sredinu (studija o EIA) OPPIPP-u BD-a. Po podnošenju studije o EIA od strane investitora OPPIPP-u BD-a, Odjeljenje čini studiju o EIA dostupnom javnosti, ostavljajući joj rok od 30 dana za prijem primjedbi. Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove obavezno je organizirati javnu raspravu što je bliže moguće lokaciji podprojekta, kao i pozvati javnost na konsultacije. Po okončanju javnih konsultacija i nakon evaluacije studije o EIA i ugrađivanja svih relevantnih komentara zaprimljenih od zainteresiranih strana, OPPIPP BD-a odobrava studiju o EIA u roku od 30 dana od dana prijema studije o EIA i izdaje ekološku dozvolu

⁴⁶ Službeni glasnik BD-a BiH, br. 24/04, 01/05, 19/07, 09/09

⁴⁷ Službeni glasnik BD-a BiH, br. 30/06

(u roku od 30 dana od dana odobravanja studije o EIA). OPPIPP BD-a izdaje ekološku dozvolu u roku od 60 dana od dana prijema studije o EIA. Ekološke dozvole važe pet godina.

Za pogone i postrojenja za koje OPPIPP BD-a odlučuje je li im potrebna EIA, postupak procjene započinje podnošenjem zahtjeva za prethodnu EIA OPPIPP-u BD-a. Taj Odjel dostavlja zahtjev zainteresiranim stranama na davanje mišljenja i komentara. Rok za dostavljanje mišljenja i komentara je 30 dana od dana prijema zahtjeva. Investitor i javnost se obavještavaju o prethodnoj EIA. OPPIPP BD-a donosi rješenje o izradi i sadržaju studije o EIA na osnovu prethodne EIA. Ako OPPIPP BD-a odluči da je studija o EIA potrebna, investitor je dužan, u roku od šest mjeseci od dana prijema tog rješenja, osigurati izradu studije o EIA od strane ovlaštene institucije i dostaviti je OPPIPP-u BD-a na procjenu. Ako OPPIPP BD-a odluči da studija o EIA nije potrebna, to Odjeljenje donosi rješenje o izdavanju ekološke dozvole.

Za pogone i postrojenja za koje nije potrebna EIA i za koje OPPIPP BD-a izdaje ekološku dozvolu, postupak izdavanja ekoloških dozvola započinje podnošenjem zahtjeva za izdavanje ekološke dozvole OPPIPP-u BD-a. Zahtjev se javno objavljuje putem medija. Javnost može dostaviti mišljenja najkasnije u roku od 30 dana od dana objavljivanja zahtjeva. OPPIPP BD-a je obavezan izdati dozvolu u roku od 60 dana.

5.2.2 Propisi o upravljanju otpadom

Propisi o upravljanju otpadom u FBiH

U FBiH, u skladu sa *Zakonom o upravljanju otpadom*⁴⁸, uz zahtjev za okolišnu dozvolu mora se priložiti plan upravljanja otpadom. Plan sadrži:

- dokumentaciju o otpadu koji proizvodi poduzeće (porijeklo, vrsta otpada u skladu sa listom klasifikacije otpada, sastav, količina),
- mjere koje se trebaju poduzeti radi sprječavanja proizvodnje otpada, posebice kada se radi o opasnom otpadu,
- odvajanje otpada, posebice opasnog otpada od druge vrste otpada i od otpada koji će se ponovo koristiti,
- prakse odlaganje otpada,
- metode tretmana i/ili odlaganja otpada.

Pravilnikom o kategorijama otpada sa listama⁴⁹ propisuju se kategorije otpada prema djelatnostima. U nastavku su navedene neke od kategorija otpada koji bi mogao biti proizveden kao rezultat aktivnosti koje će potencijalno biti uključene u ovaj Projekt.

Tabela 16.: Otpad koji će biti proizveden aktivnostima koje će potencijalno biti uključene u Projekt – FBiH

Djelatnost iz koje potječe otpad	Šifra iz Pravilnika
Građevinski otpad i otpad od rušenja objekata	17 00 00
Komunalni otpad i slični otpad iz industrijskih i zanatskih pogona, uključujući odvojeno prikupljene frakcije	20 00 00

Propisi o upravljanju otpadom u RS-u

U RS-u, u skladu sa *Zakonom o upravljanju otpadom*⁵⁰, za sva postrojenja za koja se izdaje ekološka dozvola priprema se i donosi plan upravljanja otpadom, koji sadrži:

- dokumentaciju o otpadu koji nastaje u procesu rada postrojenja, kao i otpadu čije se iskorišćenje vrši u postrojenju ili čije odlaganje obavlja postrojenje (vrste, sastav i količine otpada),

⁴⁸ Službene novine FBiH, br. 33/03, 72/09 i 92/17

⁴⁹ Službene novine FBiH, br. 9/05

⁵⁰ Službeni glasnik RS-a, br. 111/13, 106/15 i 16/18

- mjere koje se preduzimaju u cilju smanjenja proizvodnje otpada, posebno opasnog otpada,
- postupke i načine razdvajanja različitih vrsta otpada, posebno opasnog otpada i otpada koji će se ponovo koristiti, radi smanjenja količine otpada za konačno odlaganje i
- način skladištenja, tretmana i odlaganja otpada.

U nastavku su navedene kategorije otpada koji bi mogao biti proizveden kao rezultat aktivnosti koje će potencijalno biti obuhvaćene ovim Projektom u skladu sa Pravilnikom o kategorijama, ispitivanju i klasifikaciji otpada⁵¹.

Tabela 17.: Otpad iz aktivnosti koje će potencijalno biti obuhvaćene Projektom – RS

Djelatnost iz koje potječe otpad	Šifra iz Pravilnika
Građevinski otpad i otpad od rušenja	17 00 00
Komunalni otpad i slični otpad iz industrijskih i zanatskih pogona, uključujući odvojeno prikupljene frakcije	20 00 00

Propisi o upravljanju otpadom u BD-u

U BD-u, u skladu sa *Zakonom o upravljanju otpadom*⁵², plan upravljanja otpadom mora se priložiti uz zahtjev za ekološku dozvolu. Plan sadrži:

- dokumentaciju o otpadu koji se producira u poduzeću, čiji se povrat vrši u poduzeću ili čije odlaganje obavlja poduzeće (vrsta, sastav i količina otpada),
- mjere koje se poduzimaju radi sprječavanja produkcije otpada, posebno kada se radi o opasnom otpadu,
- odvajanje otpada, posebno opasnog otpada od druge vrste otpada i od otpada koji će se ponovo rabiti,
- odlaganje otpada na odlagalištu,
- način skladištenja, tretmana i odlaganja otpada.

U nastavku su navedene kategorije otpada koji bi mogao biti proizveden kao rezultat aktivnosti koje će potencijalno biti obuhvaćene ovim Projektom u skladu sa Pravilnikom o kategorijama otpada s listama⁵³.

Tabela 18.: Otpad iz aktivnosti koje će potencijalno biti obuhvaćene Projektom – BD BiH

Djelatnost iz koje potječe otpad	Šifra iz Pravilnika
Građevinski otpad i otpad od rušenja objekata	17 00 00
Komunalni otpad i slični otpad iz industrijskih i zanatskih pogona, uključujući odvojeno prikupljene frakcije	20 00 00

5.2.3 Propisi o upravljanju vodama

Upravljanje vodama u FBiH i RS-u

U FBiH, *Zakonom o vodama*⁵⁴ i, u RS-u, *Zakonom o vodama RS-a*⁵⁵ propisano je da se sljedeći vodoprivredni akti moraju pribaviti u slučaju projekta koji uključuje npr. izgradnju objekata za zaštitu od poplava, kao i bilo koje druge aktivnosti koja bi mogla uticati na količinu i kvalitet voda:

- U FBiH, prethodna vodna saglasnost, i u RS-u, vodne smjernice, kojima se propisuju način i uslovi po kojima će nadležno ministarstvo dozvoliti iskorištavanje vode (izdaju se u fazi urbanističke saglasnosti i lokacijskih uslova u FBiH odnosno RS-u).
- Vodna saglasnost (u FBiH i RS-u) kojom se potvrđuje da je dokumentacija priložena uz zahtjev za vodnu suglasnost u skladu sa prethodnom vodnom saglasnošću i vodnim smjernicama u FBiH odnosno

⁵¹ Službeni glasnik RS-a, br. 19/15 i 79/18

⁵² Službeni glasnik BD-a BiH, br. 04/25, 1/05, 19/07, 02/08 i 09/09

⁵³ Službeni glasnik BD-a BiH, br. 32/06

⁵⁴ Službene novine FBiH, br. 70/06

⁵⁵ Službeni glasnik RS-a, br. 50/06, 92/09, 121/12 i 74/17

RS-u, propisima o vodama i planskim dokumentima (izdaje se prije građevinske dozvole u FBiH i RS-u).

- Vodna dozvola (u FBiH i RS-u) kojom se potvrđuje da su ispunjeni svi zahtjevi koji su navedeni u vodnoj saglasnosti (izdaje se prije upotrebne dozvole u FBiH i RS-u). Vodnom se dozvolom utvrđuje namjena, način i uslovi iskorištavanja vode, režim rada objekata i postrojenja, način i uslovi ispuštanja otpadnih voda, način i uslovi odlaganja čvrstog i tečnog otpada i drugi uslovi. Njome se utvrđuju i obaveze podnosioca zahtjeva vezane za mjerenje otpadnih voda, učestalost mjerenja, kontrolu kvaliteta i vođenje evidencija o iskorištenoj vodi, kao i obaveze vezane za obračun i plaćanje vodnih naknada.

U FBiH, vodna dokumentacija izdaje se u skladu sa Pravilnikom o sadržaju, obliku, uvjetima, načinu izdavanja i čuvanja vodnih akata⁵⁶. U RS-u je u toku izrada pravilnika o izdavanju vodne dokumentacije.

Entitetskim zakonima o vodama predviđeno je da se okolišna/ekološka dozvola izdaje na osnovu prethodno pribavljene prethodne vodne saglasnosti/vodnih smjernica. Time je osigurano da ministarstvo okoliša/životne sredine može uključiti u okolišnu/ekološku dozvolu sve prepreke i mjere vezane za zaštitu voda.

U FBiH, Agencija za vodno područje rijeke Save, Agencija za vodno područje jadranskog mora i kantonalna ministarstva nadležni su za izdavanje vodne dokumentacije (za listu kantonalnih ministarstava nadležnih za pitanja voda, molimo pogledati Prilog C). U RS-u, vodnu dokumentaciju izdaju Javna ustanova "Vode Srpske" i jedinice lokalne samouprave.

Upravljanje vodama u BD-u

Postupak izdavanja vodnih dozvola u BD-u propisan je:

- Zakonom o zaštiti voda BD-a BiH⁵⁷ i
- Zakonom o vodama RS-a⁵⁸.

Zakonom o zaštiti voda BD-a uređeno je izdavanje vodozaštitne saglasnosti (WPC), dok su vodoprivredna saglasnost (WMC) i vodoprivredna dozvola (WMP) uređeni starim Zakonom o vodama RS-a.

Vodozaštitna saglasnost izdaje se u slučaju korištenja vode. Izgradnja luka nabrojana je među djelatnostima za koje je potrebna vodozaštitna saglasnost. Vodozaštitna saglasnost mora se priložiti uz zahtjev za ekološku dozvolu, građevinsku dozvolu, vodoprivrednu dozvolu i druge dozvole kako je uređeno drugim zakonima. Vodozaštitna saglasnost sadrži mjere za održavanje uslova za reprodukciju biljnih i životinjskih vrsta, održavanje odgovarajućih uslova za vodne ekosisteme i vrste i očuvanje dobrog stanja voda. Izdaje je Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu BD-a BiH i važi 15 godina, sa mogućnošću produžavanja.

Vodoprivredna saglasnost mora se izdati za izgradnju novih i obnovu postojećih postrojenja i pogona koji mogu promijeniti ili uticati na uspostavljeni vodni režim. Mora se pribaviti prije pribavljanja građevinske dozvole budući da se mora podnijeti u okviru zahtjeva za građevinsku dozvolu. Vodoprivrednu saglasnost izdaje Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu BD-a, a ona sadrži uslove i mjere koje investitor mora provesti kako bi minimizirao i uklonio negativne uticaje uzrokovane izgradnjom ili obnovom postrojenja i pogona. Važi u razdoblju između jedne i dvije godine.

Vodoprivrednom se dozvolom utvrđuje namjena, način i uslovi iskorištavanja vode, rad postrojenja i opreme, način i uslovi ispuštanja otpadnih voda, način i uslovi odlaganja čvrstog i tečnog otpada i drugi uslovi. Mora se izdati za sva postrojenja i pogone za koje je izdata vodoprivredna saglasnost. Vodoprivrednom dozvolom potvrđuje se da su ispunjeni uslovi utvrđeni vodoprivrednom saglasnošću. Izdaje je Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu i važi ograničeno vrijeme koje ne može biti duže od 10 godina.

⁵⁶ Službene novine FBiH, br. 06/08, 57/09 i 72/09

⁵⁷ Službeni glasnik BD-a, br. 25/04, 01/05 i 19/07

⁵⁸ Službeni glasnik RS-a, br. 10/98 i 51/01

5.2.4 Propisi o građenju

Propisi o građenju u FBiH

U FBiH, građenje je uređeno sljedećim zakonodavstvom:

- Zakonom o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou FBiH⁵⁹
- Kantonalnim zakonima o prostornom uređenju i građenju.

U skladu sa federalnim i kantonalnim propisima o prostornom uređenju i građenju, potrebno je pribaviti urbanističku saglasnost, odobrenje za građenje i upotrebnu dozvolu za izgradnju objekata. Ovisno o vrsti objekta, te saglasnosti, odobrenja odnosno dozvole izdaju Federalno ministarstvo prostornog uređenja, kantonalna ministarstva nadležna za prostorno uređenje ili jedinice lokalne samouprave (gradovi ili općine).

Uredbom o uređenju gradilišta, obaveznoj dokumentaciji na gradilištu i sudionicima u građenju⁶⁰ uređuje se dokumentacija koja se mora voditi na gradilištima, uključujući plan organizacije gradilišta (CSOP). Plan organizacije gradilišta sadrži:

- Opis pripremnih radova i radova uređenja lokacije tokom izgradnje i nakon izgradnje,
- Opis tehnološke sheme,
- Elaborat zaštite (sačinjen od elaborata zaštite na radu i elaborat zaštite od požara i eksplozije),
- Elaborat zaštite okoline tokom izgradnje.

Izvođač za izvođenje radova mora izraditi plan organizacije gradilišta prije početka građevinskih radova. Kontrolira ga i potpisuje nadzorni organ koji je pravno lice odgovorno za cjelokupni nadzor građevinskih radova, kako je predviđeno gore navedenom Uredbom. Plan treba odgovarati zahtjevima, sigurnosnim mjerama i obavezama sadržanim u okolišnoj dozvoli ili zahtjevima u pogledu zaštite okoliša utvrđenim u postupku odobravanja građenja.

Propisi o građenju u RS-u

U RS-u, u skladu sa Zakonom o uređenju prostora i građenju⁶¹, potrebno je pribaviti lokacijske uslove, dozvolu za građenje i upotrebnu dozvolu za projektovanje i izgradnju objekata. Ovisno o vrsti objekta, te uslove odnosno dozvole izdaju MPUGE RS-a ili jedinice lokalne samouprave (gradovi ili općine).

U navedenom Zakonu navedena je dokumentacija koja se mora voditi na gradilištima, uključujući organizacionu šemu gradilišta. Šema uključuje elaborat zaštite na radu koji izrađuje izvođač.

Propisi o građenju u BD-u

U BD-u, u skladu sa Zakonom o prostornom planiranju i građenju BD-a⁶², potrebno je pribaviti lokacijske uslove, odobrenje za građenje i upotrebnu dozvolu za izgradnju objekata i zgrada. Lokacijske uslove izdaje Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove, dok odobrenje za građenje i upotrebnu dozvolu izdaje Odjeljenje za javnu sigurnost.

U navedenom Zakonu navedena je dokumentacija koja se mora voditi na gradilištima, uključujući organizacionu šemu gradilišta.

5.2.5 Zakoni o radnim uslovima

Radno zakonodavstvo i zaštita na radu uređeni su na nivou FBiH, RS-a i BD-a BiH sljedećim propisima:

Federacija Bosne i Hercegovine

⁵⁹ Službene novine FBiH, br. 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10

⁶⁰ Službene novine FBiH, br. 48/09, 75/09, 93/12, 74/13, 89/14, 99/14, 53/15 i 101/15

⁶¹ Službeni glasnik RS-a, br. 40/13, 106/15, 3/16, 84/19

⁶² Službeni glasnik BD-a BiH, br. 29/08, 18/17, 48/18 i 54/18

Zakon o radu FBiH ⁶³	Uređuje zaključivanje ugovora o radu, radno vrijeme, plaće, prestanak ugovora o radu, prava i obaveze iz ugovora o radu i kolektivno pregovaranje. Zakonom se, između ostalog, tretiraju prava radnika i poslodavca na zaključivanje ugovora o radu, prava maloljetnih radnika i žena radnica, zaštita i zdravlje na radu. Odredbe ovog Zakona usklađene su sa konvencijama MOR-a o prisilnom radu, diskriminaciji, dječjem radu, jednakosti plaća, slobodi udruživanja, slobodi organiziranja i kolektivnom pregovaranju.
Zakon o zaštiti na radu SRBiH ⁶⁴ (primjenjuje se u FBiH)	Uređuje mjere zaštite na radu koje obuhvataju mjere kojima se neposredno obezbjeđuje sigurnost na radu, mjere u vezi za uslovima rada i mjere u vezi sa posebnom zaštitom radnika, prava, obaveze i odgovornosti organizacije, poslodavca i radnika, evidencije, inspekcijски nadzor i kaznene odredbe.
Republika Srpska	
Zakon o radu RS-a ⁶⁵	Uređuje radne odnose, prava, obaveze i odgovornosti iz ugovora o radu, zaključivanje ugovora o radu, radno vrijeme, pauze i odmor, opća zaštita radnika, plaće, naknade i druga primanja, prestanak ugovora o radu, zaštita prava radnika, kao i organiziranje radnika i poslodavaca.
Zakon o zaštiti na radu RS-a ⁶⁶	Uređuje zaštitu i zdravlje na radu kao djelatnost od opšteg interesa, odgovornost za sprovođenje i unapređivanje bezbjednosti i zdravlja na radu, prava, obaveze, odgovornosti i preventivne mjere.
Brčko distrikt	
Zakon o radu BD-a ⁶⁷	Uređuje pitanja rada i radnih odnosa i ugovora o radu, uključujući radno vrijeme, plaće, prestanak ugovora o radu, kao i prava i obaveze iz radnih odnosa kao općeg režima radnih odnosa.
Zakon o sigurnosti i zaštiti zdravlja radnika na radu ⁶⁸	Propisuje mjere koje podstiču poboljšanja u oblasti sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, utvrđuje nosioce provođenja i unapređivanja sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, njihova prava, obaveze i odgovornosti, preventivne mjere, kao i druga pitanja koja se odnose na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu.

Ključne odredbe **zakona o radu** u FBiH, RS-u i BD-u BiH su kako slijedi:

- **Ugovori o radu** mogu se zaključiti na **neodređeno ili određeno vrijeme**, nepuno radno vrijeme, za privremene i povremene poslove, kao i za rad izvan prostorija poslodavca. Zakoni propisuju detaljne rokove i uslove i trajanje takvih ugovora.
- Zakoni **zabranjuju diskriminaciju** u pogledu zahtjeva vezanih za zapošljavanje i odabira kandidata, obrazovanja, obuke i profesionalnog usavršavanja, unapređenja i prestanka ugovora o radu. Trudnoća i korištenje porođajnog odsustva ne mogu biti razlog za nezapošljavanje žene niti za neprodužavanje ugovora o radu.
- Zakoni propisuju da je **minimalna dob za zapošljavanje** 18 godina za zaključivanje ugovora o radu, sa izuzetkom dopuštanja zapošljavanja osobama između 15 i 18 godina, uz suglasnost zakonskog zastupnika i na osnovu ljekarskog uvjerenja izdatog od strane zdravstvene ustanove, kao i pod uslovom da dati posao ne ugrožava zdravlje, moral i obrazovanje maloljetne osobe.
- **Poslodavac je dužan** prijaviti radnika na penzijsko i invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje i osiguranje za slučaj nezaposlenosti.
- **Radnik ima pravo** na plaću i naknadu plaće u trajanju odsustva sa rada, kao i na radne uslove koji osiguravaju sigurnost i zaštitu njegovog života i zdravlja na radu.
- **Puno radno vrijeme** traje, u pravilu, 40 sati sedmično. **Prekovremeni** rad je dozvoljen u FBiH, RS-u i BD-u u trajanju od najviše 8, 10 odnosno 12 sati sedmično.
- Radnik ima pravo na **povećanu** plaću za prekovremeni rad, noćni rad i rad u toku godišnjeg odmora.
- Zakoni detaljno utvrđuju **odmore** na koje radnik ima pravo u toku rada (odmori u toku radnog vremena, dnevni, sedmični i godišnji odmor).
- Svi zakoni predviđaju da radnik koji smatra da mu je poslodavac povrijedio neko pravo iz radnog odnosa može **zahtijevati od poslodavca ostvarivanje tog prava**. Zakonom RS-a propisano je da je poslodavac dužan odgovoriti na takav zahtjev u roku od 30 dana, dok u zakonima FBiH i BD-a nije

⁶³ Službene novine FBiH, br. 26/16 i 89/18

⁶⁴ Službeni list SRBiH, br. 22/90

⁶⁵ Službeni glasnik RS-a, br. 1/16 i 66/18

⁶⁶ Službeni glasnik RS-a, br. 1/08, 13/10

⁶⁷ Službeni glasnik BD-a BiH, 19/06 – pročišćeni tekst, izmjene i dopune: br. 19/07, 25/08, 20/13, 31/14, 01/15

⁶⁸ Službeni glasnik BD-a BiH, br. 20/13

naveden rok. Svim zakonima predviđen je mehanizam **mirnog rješavanja sporova**, kao i **podnošenje tužbi sudovima**⁶⁹.

Ključne odredbe **zakonodavstva o zdravlju i zaštiti na radu** (OHS) u FBiH, RS-u i BD-u su kako slijedi:

- Poslodavac je dužan **osigurati zdravlje i zaštitu na radu** i **obezbijediti potrebna sredstva** za provođenje i unapređivanje zdravlja i zaštite na radu, kao i organizirati **obuku iz oblasti zdravlja i zaštite na radu** za radnike,
- Radniku se mora obezbijediti radna sredina, sredstva za rad i oprema za ličnu zaštitu koji ne ugrožavaju zaštitu i zdravlje radnika i drugih lica,
- Radnik je dužan koristiti opremu za ličnu zaštitu i pridržavati se drugih uputstava vezanih za zaštitu na radu.

⁶⁹ U skladu s anketom objavljenom na internetskoj stranici Inicijative za monitoring evropskih integracija BiH, prosječno trajanje radnih sporova u BiH je 313 dana (izvor: Inicijative za monitoring evropskih integracija BiH) http://eu-monitoring.ba/trajanje-sudskih-postupaka-u-antidiskriminacijskim-predmetima/#_ftn7 [pristupljeno: 29. septembra 2019. godine]. Iako se, u skladu sa Zakonom o parničnom postupku kako FBiH, tako i RS-a, za radne sporove smatra da su hitne naravi, oni traju nekoliko godina i imaju negativne implikacije po ekonomski položaj obje stranke.

6 INSTITUCIONALNO UREĐENJE

6.1 Institucije na nivou BiH

U skladu sa Dejtonskim sporazumom, pitanja kao što su vanjska politika, vanjskotrgovinska politika i carinska politika spadaju u područje nadležnosti institucija BiH. Sve vladine funkcije i ovlasti, koje nisu izričito dodijeljene institucijama BiH, pripadaju entitetima/Distriktu. To uključuje vodoprivredu, zaštitu okoliša, poljoprivredu, zemljište i šumarstvo. Međutim, državni nivo ima određene nadležnosti u oblastima vezanim za provedbu međunarodnih ugovora, zaštitu okoliša i vodoprivredu.

Na državnom nivou, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MVTEO) nadležno je za, između ostalog, zadatke i dužnosti iz nadležnosti BiH koji se odnose na definiranje politike, osnovnih principa, koordiniranje djelatnosti i usklađivanje planova entitetskih tijela vlasti i institucija na međunarodnom planu u područjima poljoprivrede, energetike, zaštite okoline, razvoja i korištenja prirodnih resursa i turizma. U vezi s vodoprivredom, Sektor za vodne resurse u MVTEO-u doprinosi, kroz regionalnu i međunarodnu saradnju, kao i saradnju sa entitetskim institucijama, boljem upravljanju i korištenju vodnih resursa u BiH i šire.

BiH je potpisnica nekoliko konvencija i protokola u ovom području, među kojima su **Konvencija o zaštiti i održivom korištenju rijeke Dunav i Okvirni sporazum o slivu rijeke Save**, sa mnoštvom povezanih protokola. Sektor za vodne resurse aktivno je uključen u provedbu navedenih sporazuma. Osim toga, taj Sektor sudjeluje u provedbi mnoštva projekata u zemlji, kao i na regionalnom nivou, koji doprinose održivom upravljanju vodnim resursima u BiH.

6.2 Institucije na nivou FBiH

U skladu sa Ustavom FBiH⁷⁰, vodoprivreda i politika zaštite čovjekove okoline u zajedničkoj su nadležnosti FBiH i kantona. U Tabela 19. dat je pregled institucija i njihovih nadležnosti relevantnih za ovaj Projekt. (Za listu kantonalnih ministarstava nadležnih za pitanja vodoprivrede i okoliša, molimo pogledati Prilog C).

Tabela 19.: Nadležne institucije za pitanja vodoprivrede i okoliša na nivou FBiH relevantne za ovaj Projekt

Institucija	Nadležnosti
Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (FMPVŠ)	Vrši upravne, stručne i druge poslove u području vodoprivrede, upravljanja slivovima među kojima su: izrada strategija i razvojnih politika za vodoprivredu, vodoprivredne objekte i javna vodna dobra, predlaganje razvojnih dokumenata za integriranu vodoprivredu, izrada zakona i propisa i institucionalnih aranžmana u području vodoprivrede u nadležnosti FBiH, koordinacija aktivnosti praćenja u vodnim resursima, implementacija razvojnih projekata i saradnja sa vodoprivrednim institucijama i drugim institucijama, provođenje postupaka za dodjelu postupaka u nadležnosti Ministarstva u ovoj oblasti, provođenje aktivnosti vezanih za međunarodne ugovore, sporazume, konvencije i protokole u vodoprivredi.
Agencije za vode u FBiH (Agencija za vodno područje rijeke Save)	Organiziraju hidrološki monitoring i monitoring kvaliteta voda, monitoring ekološkog stanja površinskih voda, monitoring kvaliteta podzemnih voda. One izrađuju izvještaje o stanju kvaliteta voda i preporučuju neophodne mjere za postizanje ciljeva vezanih za zaštitu voda, regulaciju voda, zaštitu od štetnog djelovanja voda i korištenje voda. One izdaju vodne akte i nalažu mjere koje subjekti moraju poštovati u razdobljima važenja tih akata. One uspostavljaju i upravljaju vodnim informacionim sistemom.
Federalno ministarstvo okoliša i turizma (FMOIT)	Vrši upravne, stručne i druge poslove u nadležnosti FBiH vezane za zaštitu zraka, voda i tla; izrada strategije i politike zaštite okoliša, standarda za kvalitet zraka, voda i tla, ekološki monitoring i kontrolu zraka, voda i tla. Ministarstvo je također nadležno za izdavanje okolišnih dozvola na nivou FBiH.
Federalno ministarstvo prometa i komunikacija	Vrši upravne, stručne i druge poslove u nadležnosti FBiH vezane za promet i komunikacije koji uključuju, između ostalog, riječni i jezerski promet. Ono prati stanje razvoja i sigurnost vodnog-plovnog i kombiniranog prometa, pokreće i saraduje u izradi razvojnih planova i programa održavanja u pojedinačnim oblicima prometa, pokreće sklapanje

⁷⁰ Službene novine FBiH, br. 1/94, 13/97, 16/02, 22/02, 52/02, 63/03, 9/04, 20/04, 33/04, 71/05, 72/05 i 88/08.

Institucija	Nadležnosti
	međunarodnih ugovora, konvencija, sporazuma i drugih akata, sudjeluje u izradi zakona i podzakonskih akata u području prometa.
Federalno ministarstvo prostornog uređenja	Nadležno za prostorno uređenje i upotrebu zemljišta na nivou FBiH, dugoročne planove upotrebe prirodnih resursa i zaštite nacionalnih spomenika i područja od izuzetnog prirodnog, arhitektonskog i kulturno-historijskog značaja. Također je nadležno za izdavanje urbanističkih saglasnosti, odobrenja za građenje i upotrebnih dozvola na nivou FBiH.

6.3 Institucije na nivou RS-a

Ustavom RS-a⁷¹ utvrđeno je da organi na nivou RS-a uređuju i obezbjeđuju zaštitu životne sredine. U Tabela 20. dat je pregled institucija nadležnih za zaštitu životne sredine u RS-u.

Tabela 20.: Nadležne institucije za pitanja vodoprivrede i životne sredine na nivou RS-a relevantne za ovaj Projekt

Institucija	Nadležnosti
Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS-a	Upravni, stručni i drugi poslovi u području vodoprivrede, upravljanja dvama riječnim slivovima (sliv rijeke Save i sliv rijeke Trebišnjice). Ovo Ministarstvo nadležno je za izradu i usvajanje planova u sektoru vodoprivrede, bilans voda, provedbu zaštite od štetnog djelovanja voda, utvrđivanje uslova i izdavanje vodnih dozvola, provedbu i organizaciju kontrole kvaliteta voda, monitoring, hidromelioraciju, uspostavu i održavanje informacionih sistema, vođenje registara; izrada strategija, programa, monitoring i koordinacija rada drugih organizacija u području vodoprivrede i druge aktivnosti utvrđene zakonom.
Javna ustanova "Vode Srpske"	Organizira hidrološki monitoring i monitoring kvaliteta voda, monitoring ekološkog stanja površinskih voda, monitoring kvaliteta podzemnih voda. Izrađuje izvještaje o stanju kvaliteta voda i preporučuje neophodne mjere za postizanje ciljeva vezanih za zaštitu voda, regulaciju voda, zaštitu od štetnog djelovanja voda i korištenje voda. Izdaje vodne akte i nalaže mjere koje subjekti moraju poštovati u razdobljima važenja tih akata. Uspostavlja i upravlja vodnim informacionim sistemom.
Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS-a	Integralno planiranje i uređenje prostora, primjena prostornog plana RS-a, davanje saglasnosti na prostorne planove jedinica lokalne samouprave i posebnih područja, urbanističke i regulacione planove, općenito integralna zaštita i poticanje životne sredine i prirode, istraživanje, planiranje i upravljanje kroz mjere zaštite životne sredine, zaštita ozonskog sloja, monitoring klimatskih promjena, sveobuhvatna zaštita dobara od opšteg interesa, prirodnih resursa, prirodne i kulturne baštine, izdavanje ekoloških dozvola,
Ministarstvo saobraćaja i veza RS-a	Vrši upravne, stručne i druge poslove u nadležnosti RS-a vezane za saobraćaj i veze koji uključuju, između ostalog, riječni i jezerski saobraćaj, bezbjednost riječnog i jezerskog saobraćaja, uređenje plovnih puteva, plovila plovidbe i njihovu registraciju, vodnu infrastrukturu (luke, pristaništa, oprema za vezivanje broda, itd.), izdavanje certifikata o sposobnosti upravljanja brodom, izdavanje saobraćajnih odobrenja i dozvola za plovidbu brodova, usluge kombiniranog saobraćaja i pretovara.

6.4 Institucije na nivou BD-a

BD je jedinstvena administrativna jedinica lokalne samouprave koja je pod suverenitetom BiH. Odvojen je od entiteta i ima status autonomne teritorije sa svojim sopstvenim izvorima prihoda. Zakonodavna vlast dodijeljena je Skupštini BD-a, a izvršna vlast dodijeljena je Vladi (koja se sastoji od gradonačelnika, zamjenika gradonačelnika, glavnog koordinatora Vlade i šefova odjeljenja). Statutom BD-a⁷² utvrđeno je da su nadležnosti BD-a u području vodoprivrede i zaštite životne sredine delegirane Odjeljenju za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu i Odjeljenju za prostorno planiranje i imovinsko-pravne odnose u Vladi BD-a. Pored ta dva

⁷¹ Službeni glasnik RS-a, br. 21/92 – revidirani tekst, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02, 30/02, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05 i 117/05.

⁷² Službeni glasnik BD-a BiH, 17/08 i 39/09

odjeljenja, druga odjeljenja u Vladi BD-a i Kapetanija BD-a relevantni su za ovaj Projekt. U Tabela 21. dat je pregled institucija nadležnih za zaštitu životne sredine u BD-u.

Tabela 21.: Nadležne institucije za pitanja vodoprivrede i životne sredine na nivou BD-a BiH relevantne za ovaj Projekt

Institucija	Nadležnosti
Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu	Administrativni, stručni i drugi poslovi iz oblasti vodoprivrede, među kojima su izrada vodoprivrednih strategija i razvojnih politika, poslovi vezani za objekte i javna vodna dobra (u području korištenja voda, zaštite voda i zaštite od štetnog djelovanja voda) i monitoring stanja voda, izrada dokumenata za integriranu vodoprivredu (upravljanje riječnim slivovima, programi mjera, planovi odbrane od poplava, planovi za zaštitu voda od zagađivanja, planovi za nepredviđene situacije i drugi dokumenti u skladu sa važećim zakonodavstvom) i praćenje provedbe tih dokumenata, izrada zakona i drugih propisa u području vodoprivrede, monitoring vodnih resursa i izrada informacija u području vodoprivrede, izdavanje koncesija i vodozaštitnih saglasnosti, vodoprivrednih saglasnosti i dozvola.
Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove	Vrši poslove vezane za zaštitu životne sredine, izdaje ekološke dozvole u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti životne sredine i drugih propisa o zaštiti životne sredine. Ovo Odjeljenje nadležno je za izradu prostorne planske dokumentacije, izdavanje urbanističkih saglasnosti, zaštitu kulturnog, historijskog i prirodnog naslijeđa za izdavanje lokacijskih uslova i utvrđivanje procedura za listu zaštićenih objekata.
Odjeljenje za javnu sigurnost	Administrativni, stručni i drugi poslovi u području planiranja zaštite od požara, zaštite od akcidentnih i drugih nesreća, civilne zaštite, zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nepogoda, osmatranje i obavještavanje i fizičko-tehničko obezbjeđenje objekata. Ovo Odjeljenje nadležno je za izdavanje građevinskih, upotrebni, tehničkih i radnih dozvola, izdavanje ovlaštenja predviđenih Zakonom o prostornom planiranju i građenju i odobrenja za obavljanje prevoza za vlastite potrebe.
Kapetanija BD-a (uspostavljena kao organizaciona jedinica u okviru Odjeljenja za javne poslove u skladu sa <i>Zakonom o unutrašnjoj plovidbi Brčko distrikta</i> ⁷³)	Vrši administrativne, stručne, tehničke i druge poslove na plovnim putevima vezane za registraciju brodova i plovećih postrojenja, izdavanje brodskih isprava i knjiga, donošenje odluka o sposobnosti određenih plovila i plovećih objekata za plovidbu, održavanje reda u luci i zimskom skloništu, marini, skelskom prelazu, kupalištu i drugim dijelovima voda i obala unutrašnjih plovnih puteva, hidrološko osiguranje plovidbe na unutrašnjim vodama, traganje i spašavanje putnika i stvari na unutrašnjim vodama, izdavanje dodatnih isprava za planiranje plovidbe.

⁷³ Službeni glasnik BD-a BiH, br. 28/08, 19/10

7 OKOLIŠNA I SOCIJALNA PROCJENA POTPROJEKATA

7.1 Okolišni i socijalni standardi koji su relevantni za Program

U nastavku je dat pregled okolišnih i socijalnih standarda Svjetske banke koji se smatraju primjenjivim za SDIP i kratko objašnjenje njihove relevantnosti.

Tabela 22.: Okolišni i socijalni standardi koji su smatrani relevantnim za SDIP u vrijeme procjene Programa

ESS		Relevantnost za SDIP
ESS1	Procjena i upravljanje okolišnim i socijalnim rizicima i uticajima na okoliš i socijalnim uticajima	Ovim standardom usmjerava se izrada okolišnih i socijalnih instrumenata, uključujući instrumente koji su izrađeni za SDIP: (i) ESMF, (ii) SEP, (iii) RPF (iv) LMP i odgovarajuća procjena rizika za pojedinačne aktivnosti koje će se implementirati u okviru projekta.
ESS2	Radna snaga i radni uslovi	Ovim standardom usmjerava se stvaranje zdravih odnosa između radnika i rukovodstva. Glavni rizik koji je vezan za radnu snagu je rizik neformalnog rada. Rizici neplaćenog i potplaćenog rada, preopterećenosti poslom, loših uslova zapošljavanja, nedostatka mjera za zdravlje i zaštitu na radu i uskraćenog pristupa socijalnom, penzijskom ili zdravstvenom osiguranju povezani su sa neformalnim radom. Izrađeni su lista za provjeru radne snage i usklađenosti i postupci praćenja i evaluacije koji će se obavezno uključiti u tendersku dokumentaciju radi obezbjeđivanja usklađenosti trećih lica, tj. različitih izvođača sa zahtjevima iz ESS2.
ESS3	Efikasnost resursa i sprečavanje i upravljanje zagađenošću	Ovim standardom utvrđeni su zahtjevi za bavljenje efikasnošću resursa i sprečavanjem i upravljanjem zagađenošću u toku cijelog životnog ciklusa projekta. S obzirom na to da većina aktivnosti uključuje građevinske radove, glavni rizik je da izvođači neće biti upoznati sa najboljim praksama za izbjegavanje ili minimiziranje zagađenja od projektnih aktivnosti ili izbjegavanje ili minimiziranje štetnih uticaja na ljudsko zdravlje i okoliš. ESMP za određenu lokaciju usmjeravat će izvođače da provedu odgovarajuće mjere za sprečavanje i upravljanje zagađenošću.
ESS4	Zdravlje i zaštita zajednice	Ovim ESS-om utvrđeni su zahtjevi za izbjegavanje ili minimiziranja izlaganja zajednice rizicima u prometu i rizicima za sigurnost cestovnog prometa, bolestima i opasnim materijalima vezanim za projekt i za imanje uspostavljenih djelotvornih mjera za bavljenje vanrednim događajima. Radovi predviđeni u ovom projektu izvodit će se uglavnom u udaljenim područjima ili područjima sa ograničenim pristupom javnosti i u toku njih se neće koristiti niti proizvoditi opasne tvari i otpad. Glavni rizik vezan za projekt odnosi se na zdravlje i zaštitu radnika kojim se bavi ESS2.
ESS5	Sticanje zemljišta, ograničenja korištenja zemljišta i prisilno preseljenje	Ovim ESS-om usmjeravaju se postupci za izbjegavanje ili provedbu prisilnog preseljenja i ekonomskog raseljavanja sa najmanjim mogućim uticajima. Ovaj SDIP uključuje mogućnost sticanja zemljišta i ekonomskog raseljavanja. Da bi se minimizirao navedeni rizik izrađen je odgovarajući RPF na nivou projekta, dok će se prema potrebi izraditi RAP za određenu lokaciju. Glavni rizik vezan je za odgovarajuću provedbu RPF-a.
ESS6	Očuvanje biološke raznolikosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima	Projektno područje je cijela zemlja, što uključuje nekoliko nacionalno i međunarodno priznatih prirodnih i kritičnih staništa, zaštićenih područja, močvara i Ramsarskih područja, kao i stotine lokalno proglašanih područja prirode. Izvršit će se procjena aktivnosti s obzirom na odgovarajuće rizike i primijenit će se hijerarhijska ublažavanja. Razmotrit će se izrada ESMP-ova za određene lokacije u sklopu postupka provjere i odobravanja. Okolišnom provjerom osigurat će se da nikakve aktivnosti sa potencijalnim negativnim uticajima nisu prihvatljive za financiranje u prirodnim ili kritičnim staništima. U slučaju aktivnosti koje će se financirati projektom i koje će se implementirati u izmijenjenim staništima, prezentirat će se zahtjevi za izbjegavanje ili minimiziranje odnosnih uticaja na biološku raznolikost na nivou projekta te će se prema potrebi provesti mjere ublažavanja.

ESS8	Kulturna baština	Informacije koje su raspoložive u fazi procjene projekta ukazuju na to da vjerovatno neće biti nikakve interakcije građevinskih radova sa poznatim područjima kulturne baštine. U slučaju slučajnih nalaza, Zajmoprimac će se time baviti uzimajući u obzir zahtjeve iz domaćih zakona koji su u potpunosti u skladu sa UNESCO-om i dobrom međunarodnom praksom.
ESS10	Uključivanje zainteresiranih strana i objavljivanje informacija	Ovim ESS-om usmjerava se uključivanje odgovarajućih zainteresiranih strana u životni ciklus projekta. U skladu sa zahtjevima iz ovog ESS-a, za ovaj projekt je izrađen Plan uključivanja zainteresiranih strana, uključujući mehanizam za pritužbe. Glavni rizik vezan je za odgovarajuću provedbu SEP-a.

7.2 Preliminarna identifikacija potencijalnih uticaja na okoliš i socijalnih uticaja sa predloženim mjerama ublažavanja

Predložene komponente i podkomponente SDIP-a kratko su opisane u tabeli u nastavku.

Tabela 23.: Opis komponenti projekta

Komponenta	Podkomponenta	Opis podkomponente
Komponenta 1: Integrirano upravljanje i razvoj rijeke Save	Podkomponenta 1.1: Zaštita od poplava i upravljanje okolišem	Izgradnja i sanacija obaloutvrda i nasipa u Republici Srpskoj Ponovno pošumljavanje u slivovima rijeka Vrbanje, Vrbasa i Save Zaštita ekološkog okruženja i biološke raznolikosti rijeke Une Kupovina opreme u Republici Srpskoj Sanacija deponije Brčko Distrikta i njeno zatvaranje Izgradnja Centra za upravljanje čvrstim otpadom (lokacija „Klađe“) Regulacija dijela vodotoka/potoka “Blizna” u Brčko distriktu (dio I i dio II) Regulacija gornjeg toka rijeke Brke od mosta na Kožari prema željezničkom mostu (Lički most) Izgradnja trotoara i biciklističke staze uz desnu obalu/stranu rijeke Save Zaštita savskih nasipa u poplavnom području Srednje Posavine (FBiH) – 6 lokacija Regulacija korita rijeke Bosne u Sarajevskom polju na području općine Novi Grad Regulacija korita rijeke Bosne od mosta u Svrakama, uzvodno Regulacija rijeke Željeznice od mosta u Butmiru do entitetske granice u Vojkovićima. Regulacija rijeke Željeznice od mosta na zapadnom ulazu u grad u Otesu do ušća u rijeku Bosnu Rehabilitacija brane na jezeru Modrac – IV faza Regulacija dela korita Jale nizvodno od regulisanog dela do granice sa Opštinom Lukavac

Komponenta	Podkomponenta	Opis podkomponente
	Podkomponenta 1.2: Unapređenja plovnih puteva	Mobilizirat će se bespovratna sredstva za financiranje aktivnosti deminiranja duž desne obale Save u BiH. Izgradnja keja na rijeci Savi u Novom Gradu (pristanište za male čamce) Izgradnja male luke na rijeci Savi u Orašju (luka za male čamce) Jaruzni i trenažni radovi rijeke Save u Novom Gradu/Odžaku na potezu: Jaruge (RH) - Novi Grad/Odžak (FBiH) – priprema za II fazu Jaruzanje ispod mosta kod Šamca – priprema za II fazu
Komponenta 2: Integrirano upravljanje i razvoj riječnog koridora Drine	Podkomponenta 2.1: Zaštita od poplava i upravljanje okolišem	Regulacija rijeke u gradu Goraždu u Federaciji Bosne i Hercegovine Hitni sanacioni radovi u Goraždu Regulacija Kosovske reke
Komponenta 3: Priprema i upravljanje projektom	Podkomponenta 3.1: Priprema projekta	Priprema projektne dokumentacije za fazu II programa, uključujući procjene okolišnih i socijalnih rizika.
	Podkomponenta 3.2: Institucionalno jačanje i upravljanje projektom	PIU i upravljanje projektom, faza I Implementacijski i operativni troškovi, faza I
Komponenta 4: Regionalne aktivnosti	Regionalni dijalozi i studije	Politički dijalog, konsultacije i izrada planova i studija za sliv rijeke Save. Izrada kampanje zagovaranja i komunikacija

Očekuje se da će **Podkomponenta 1.1 Komponente 1** imati negativne uticaje na okoliš i socijalne uticaje u fazi prije gradnje i fazi gradnje.

U fazi prije gradnje, problem bi mogli biti uticaji sticanja zemljišta ovisno o vrsti i lokaciji projekta.

U fazi gradnje, uobičajeni okolišni uticaji koji se mogu očekivati na kvalitet zraka, vode, tla i biološku raznolikost od aktivnosti u okviru podkomponente 1.1. su uticaji koji proizlaze iz građevinskih radova i proizvodnje građevinskog otpada i otpada od rušenja objekata. Dodatni rizik se veže za rehabilitaciju deponije u Brčkom, koja se koristila decenijama bez adekvatnih mjera za prikupljanje procjednih voda i deponijskih plinova. Rizik koji se veže za ovu aktivnost je usko povezan sa sigurnošću zajednice, sigurnosti na radu i opasnosti od požara. Ne očekuje se prekoračenje nacionalno dopuštene koncentracije zagađujućih tvari u zraku, tlu ili vodi jer će se radovi izvoditi u skladu sa najboljim praksama i zakonodavnim zahtjevima, s pripadajućim utvrđenim mjerama ublažavanja propisanim (prema potrebi) ESMP-om/ESIA-om koji će se izraditi za svaki podprojekt prije njegove implementacije. Izradom i implementacijom ESMP-a za određenu lokaciju minimizirat će se i spriječiti utvrđeni negativni uticaji, kroz skup posebnih zahtjeva za ublažavanje i praćenje vezanih za okoliš kojih će se pridržavati izvođač i/ili odgovorne osobe u toku implementacije.

Podkomponenta 1.2 uglavnom se veže na slične rizike i uticaje kao oni što su identificirani u podkomponenti 1.1. i tiču se građevinskih radova. Međutim, treba imati u vidu da ova podkomponenta uključuje i radove na ekskavaciji korita rijeka te deminiranje. Deminiranje ima potencijal da ošteti okoliš, ne samo zbog kratkoročnih

efekata uzrokovanih aktivnostima deminiranja, već i zbog dugoročnih efekata koji bi mogli biti uzrokovani kontaminacijom tla i vodnih sistema, uklanjanjem vegetacije, remećenjem vodotoka ili promjenama sastava tla. Operacije deminiranja također bi mogle oštetiti prirodna staništa insekata i divljih životinja i uticati na područja od historijskog ili kulturnog značaja. Rizici po sigurnost radnika i zajednice će se uključiti u projektne ESMPove koji će integrisati i mjere definisane u SOPovima za deminiranje. Za radove na riječim koritima, ESMPovi će morati definisati upravljanje i odlaganje većih količina mulja. Rizici koji su u ovoj fazi identificirani tiču se sastava mulja (koji je sada trenutno nepoznat) koji će dalje diktirati konačno odlaganje istog. Također, postoji mogućnost i slučajnih pronalazaka kulturnog naslijeđa ali i neeksplodiranih sredstava (UXO). Izradom i provedbom ESMP-a za određenu lokaciju pomoći će se u minimiziranju i sprječavanju utvrđenih negativnih uticaja.

Očekuje se da će u fazi implementacije projekti donijeti pozitivne okolišne i socijalne koristi u pogledu zaštite od poplava, ali i kroz deminiranje, ponovno pošumljavanje i zaštitu ekološkog okruženja i biološke raznolikosti.

Očekuje se i da će **Podkomponenta 2.1. u okviru Komponente 2** imati negativne uticaje na okoliš i socijalne uticaje u fazi prije gradnje i fazi gradnje.

U fazi prije gradnje, problem bi mogli biti uticaji sticanja zemljišta.

U fazi gradnje, uticaji na društvo i okoliš direktna su posljedica ljudskog prisustva i radova na izgradnji/obnovi/jaružanju na lokacijama, kao što su postavljanje obaloutvrda i gabiona kao mjera za sprečavanje poplava, stabilizaciju klizišta, čišćenja riječnih korita i uređenja rijeka, itd. Zagađenja do kojih će doći u fazi obnove, sanacije i/ili popravke bit će lokalna, privremena u njihovom obimu i ograničenog intenziteta, mada mogu uzrokovati posljedice ako dođe do havarija. Međutim, ne očekuje se značajan uticaj na okoliš i lokalno stanovništvo. Ne očekuje se prekoračenje nacionalno dopuštene koncentracije zagađujućih tvari u zraku, tlu ili vodi jer će se radovi izvoditi u skladu sa najboljim praksama i zakonodavnim zahtjevima, s pripadajućim utvrđenim mjerama ublažavanja propisanim (prema potrebi) ESMP-om/EIA-om koji će se izraditi za svaki podprojekt prije njegove implementacije. Implementacijom ESMP-a minimizirat će se i spriječiti utvrđeni negativni uticaji, kroz skup posebnih zahtjeva za ublažavanje i praćenje vezanih za okoliš kojih će se pridržavati izvođač i/ili odgovorne osobe (na primjer općine, udruženje za vode, itd.) u toku implementacije i eksploatacije.

Ne očekuje se da će **podkomponente 3.1 i 3.2 Komponente 3** imati negativne uticaje na okoliš, jer ova faza uključuje izradu idejnog ili glavnog projekta radova koji će izvoditi, kao i planova i studija, te aktivnosti izgradnje institucionalnih kapaciteta. U toku ove faze ne očekuju se ni uticaji u pogledu sticanja zemljišta. Smatra se da će sveukupni uticaji biti veoma pozitivni jer je cilj SDIP-a unaprijediti regionalnu ekonomsku integraciju i rast jačanjem kapaciteta za integrirano upravljanje i razvoj riječnih slivova. Stoga je Komponenta 3 isključena iz daljnje procjene u ovom dokumentu.

Podkomponenta 4.1 Komponente 4 uključuje izradu regionalnih studija kao što su plan upravljanja riječnim slivom, strategija prilagodbe klimatskim promjenama i sl. Izrada tih studija iziskuje sistematsko ispitivanje okolišnih i socijalnih rizika i uticaja na okoliš i socijalnih uticaja, kao i problema, vezanih za politiku, plan ili program, obično na državnom nivou. Stoga će se uticaji tih studija procjenjivati istovremeno sa izradom studija.

U Tabela 24. prikazan je pregled **početne okolišne i socijalne procjene komponenti 1, 2 i 4** sa preliminarnim mjerama ublažavanja i zahtjevima za praćenje. Početna procjena data je na općem ("generičkom") nivou i na osnovu nivoa informacija o podprojektu poznatih u vrijeme izrade ovog dokumenta – oktobar 2019. godine.

U tabeli je također data preliminarna procjena rizika za svaku podkomponentu na osnovu dva faktora:

- Vjerovatnoće – koliko je vjerovatan negativni uticaj: niska, umjerena, visoka.
- Obima posljedica (štetnosti) – kolika šteta može nastati ako se desi negativan uticaj: manji, umjeren, veći.

Sljedeća matrica koristi se za procjenu nivoa rizika:

	Obim posljedice

Vjerovatnoća	Manji	Umjeren	Veći
Niska	Nizak rizik	Nizak rizik	Umjeren rizik
Umjerena	Nizak rizik	Umjeren rizik	Značajan rizik
Visoka	Umjeren rizik	Značajan rizik	Visok rizik

Za potrebe ovog projekta izrađen je generički ESMP koji je dat u Prilogu D ovog ESMF-a. U generičkom ESMP-u navedene su mjere ublažavanja i struktura za praćenje građevinskih radova. Osim toga, moraju se poštovati zakonodavni zahtjevi vezani za potrebu procjene uticaja na okoliš projekta, uključujući radove i/ili okolišne analize (tražit će se odgovarajuće mišljenje o potrebi poduzimanja EIA-e, gdje je to primjenjivo i potrebno), te će se pribaviti odgovarajuće dozvole.

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA OKOLINSKA I SOCIJALNA PROCJENA	MJERE UBLAŽAVANJA I MONITORINGA
KOMPONENTA 1 Integrirano upravljanje i razvoj rijeke Save				
Podkomponenta 1.1: Zaštita od poplava i upravljanje okolišem				
a)	Uređenje betonskog kanala i cjevovoda, bujični potok Bubnjarica	Potrebne aktivnosti za zaštitu od poplava, stabilizacija obala, odvodnja i radovi na regulaciji rijeke, kao i upravljanje akumulacijama u koridoru Drine. U okviru ove podkomponente finansirat će se odabrane prioritetne investicije u skladu sa razvojnim ciljem projekta uključujući sve daljnje studije koje bi mogle biti potrebne.	Uticaji: <i>U fazi prije gradnje</i>, utvrđeni socijalni uticaji vezani su za moguće sticanje zemljišta na lokacijama radova. <i>U fazi gradnje</i>, socijalni uticaji uglavnom su vezani za zdravlje i zaštitu zajednica u toku izgradnje; manji negativni uticaji mogli bi se očekivati kroz ljudsko prisustvo i narav građevinskih radova na lokaciji, koji su ograničeni na lokaciju radova ili njenu okolinu. Ne očekuje se veliki priliv radnika iz vanjskih zajednica. Uređenje riječnog korita i stabilizacija aktivnih klizišta predviđeni u okviru projekta mogli bi imati određene uticaje na okoliš/vodne resurse u toku izgradnje/obnove i uklanjanja materijala. Provedene analize trebaju obezbijediti najbolje raspoložive materijale za sakupljanje i odvajanje otpada; uticaj transporta mašina na lokaciju; buku od izgradnje; otpad, buku, zemlju i prašinu na lokaciji i pristupnim putevima. <i>U fazi eksploatacije</i>, očekivani uticaji su uglavnom vezani za održavanje tih objekata i imaju sličan uticaj na okoliš budući da građevinski radovi uključuju prisustvo radova i mašina na lokaciji. Ne očekuje se da će projekti vezani za ispitivanje stanja savskog nasipa i dijela unskog nasipa, izradu idejnog projekta za nizvodnu dionicu rijeke Bosne i nedostajuće tehničke dokumentacije imati negativne uticaje na okoliš, jer ova faza uključuje izradu dokumenata koji će se naknadno implementirati. Vjerovatnoća: Umjerena	Mjere ublažavanja: pripremljeni generički ESMP pruža opće mjere ublažavanja i strukturu praćenja građevinskih radova, i/ili analize koje se mogu odvijati u okviru implementacije projekata. Izvođači moraju poštovati sigurnosne procedure tokom građevinskih radova i uklanjanja objekata; najbolja građevinska praksa za upravljanje i odlaganje otpada, oprema koja se održava tokom izgradnje, korišćeni materijali, atestirana transportna vozila; nivo buke će biti kontrolisan u svakom trenutku i aktivnosti će biti kontrolisane kako bi se izbegli prekomerni poremećaji kao što je navedeno u generičkom ESMP-u. Kao dio due diligence primjene ESMP-a, vršit će se provjera vlasništva nad zemljištem. U slučaju da se identifikuju bilo kakva privatna prava na zemljište, ona će biti nadoknađena prema potrebi prema RPF-u, uzimajući u obzir naslijeđe korištenja. Akcioni plan za preseljenje će biti pripremljen za ublažavanje ovog uticaja. Praćenje: od strane agencije za implementaciju Mjere ublažavanja: pripremljeni generički ESMP pruža opće mjere ublažavanja i strukturu praćenja građevinskih radova, i/ili analize koje se
b)	Čišćenje kanala bujične rijeke Bubnjarice			
c)	Kontrola odvodnje, nasip u blizini rijeke Une			
d)	Radovi na riječnoj obali Studenog Jadra-regulacija			
e)	Ispitivanje stanja savskog nasipa i dijela unskog nasipa			
f)	Idejni projekt integriranog uređenja vodnog režima i višenamjenske upotrebe nizvodne dionice rijeke Bosne, sa studijom izvodljivosti			
g)	Uređenje vodnog režima rijeke Vrbas na dionici 2 od mosta Trapisti uzvodno do ušća rijeke Vrbanje			
h)	Sanacija deponije Brčko Distrikta i njeno zatvaranje			

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA OKOLINSKA I SOCIJALNA PROCJENA	MJERE UBLAŽAVANJA I MONITORINGA
		pokrivačem kako bi se spriječilo infiltracija padavina i ispiranje u rijeku Savu. Postojeća nesanitarna deponija nalazi se nedaleko od centra grada, u neposrednoj blizini gusto naseljenog područja i mogla bi obezbijediti prostor za mnogo kvalitetnije i primjerenije namjene. Dok bi se radovima na sanaciji smanjili negativni uticaji na životnu sredinu, prije svega na javno zdravlje, ali i na kvalitet rijeke Save. neposredna blizina deponije, kao i zagađenje same rijeke Save.	Obim posljedice: Umjeren PROCJENA: UMJEREN RIZIK Utjecaji: uticaji otkupa zemljišta mogu biti problem, ovisno o vrsti i lokaciji projekta. U fazi izgradnje, uticaji se uglavnom odnose na zdravlje zajednice i sanitarnu sigurnost tokom sanacije deponije i njenog zatvaranja; sa predviđenim negativnim uticajima koji se mogu očekivati zbog prisustva ljudi i prirode radova na gradilištu, uključujući stvaranje prašine i buke, upravljanje građevinskim otpadom, mehanizaciju na gradilištu, zdravlje i sigurnost radnika, stabilizaciju kosina i iskop, nabavku sirovina, a sve to se lako ublažava pomoću dobrih mjera za ublažavanje dok su uticaji ograničeni na lokaciju radova ili njegovu okolnu blizinu. Ne očekuje se veliki priliv radnika iz van zajednica. U operativnoj fazi, očekivani uticaji se uglavnom odnose na održavanje ovih objekata i imaju sličan uticaj na životnu sredinu jer građevinski radovi podrazumevaju prisustvo radnika i mehanizacije na gradilištu.	mogu odvijati u okviru implementacije projekata. Generički ESMP se može dopuniti relativno malim informacijama specifičnim za lokaciju. Izvođači moraju poštovati sigurnosne procedure tokom izgradnje. Najbolja praksa za upravljanje i odlaganje otpada, oprema koja se održava tokom izgradnje, korišćeni materijali, atestirana transportna vozila; nivo buke će biti kontrolisan u svakom trenutku i aktivnosti će biti kontrolisane kako bi se izbegli prekomerni poremećaji kao što je navedeno u generičkom ESMP-u. Praćenje: Od strane BD IPIU Mjere ublažavanja: pripremljeni generički ESMP pruža opće mjere ublažavanja i strukturu praćenja građevinskih radova, i/ili analize koje se mogu odvijati u okviru implementacije projekata. Generički ESMP se može dopuniti relativno malim informacijama specifičnim za lokaciju. Izvođači moraju poštovati sigurnosne procedure tokom građevinskih radova i uklanjanja objekata; najbolja građevinska praksa za upravljanje i odlaganje otpada, oprema koja se održava tokom izgradnje, korišćeni materijali, atestirana transportna vozila; nivo buke će biti kontrolisan u svakom trenutku i aktivnosti će se kontrolisati kako bi se izbegli prekomerni poremećaji kako je navedeno u generičkom ESMP-u. Kao dio due diligence primjene ESMP-a, vršit će se provjera vlasništva nad zemljištem. U slučaju da se identifikuju
i)	Regulacija dijela vodotoka/potoka "Blizna" u Brčko distriktu (dio I 2ost II)	Potprojekat će ponovo povezati Vodotok/Potok „Blizna“ i rijeku Savu čime će se poboljšati kvalitet i kapacitet prirodnog skladišnog kapaciteta i smanjiti rizik od poplava. Na ovaj način, obnova vodotoka/potoka „Blizna“ direktno doprinosi strategijama klimatskih promjena koje imaju za cilj ublažavanje efekata povećanih i nestalnih vršnih protoka i suša.		
j)	Regulacija gornjeg toka rijeke Brke od 2ost ana Kožari prema željezničkom mostu (Lički most)	Potprojektom je predviđena regulacija vodotoka rijeke Brke (780 metara) duž urbanog područja u Brčko distriktu od mosta na Kožari do željezničkog mosta (Lički most).	Verovatnoća: Visoka Veličina posljedice: Umjerena OCJENA: ZNAČAJAN RIZIK	
k)	Izgradnja trotoara i biciklističke staze uz desnu obalu/stranu rijeke Save	Izgradnja trotoara i biciklističke staze uz desnu obalu/stranu rijeke Save, kao raznovrsnu turističko-		

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA	OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA OKOLINSKA I SOCIJALNA PROCJENA	MJERE UBLAŽAVANJA I MONITORINGA	
		rekreacijsku infrastrukturu, u skladu sa strateški profilisanim razvojem turizma, srednjoročno i dugoročno treba da dovede do postepenog povećanja potrošnje. broj turističkih posjeta i noćenja, kao i povećanje prihoda od turizma. Istovremeno, Projekat će doprinijeti boljem kvalitetu života stanovništva, podstaći više ljudi na rekreaciju, a samim tim i poboljšati zdravlje stanovništva. To će također doprinijeti uređenju obale rijeke Save i smanjiti mogućnost njenog zagađenja		bilo kakva privatna prava na zemljište, ona će biti nadoknađena prema potrebi prema RPF-u, uzimajući u obzir naslijeđe korištenja. Za ublažavanje ovog uticaja biće pripremljen akcioni plan za preseljenje specifični za projekat i revizija ponovnog naselja za regulaciju dijela vodotoka/potoka „Blizna“ u Brčko Distriktu (dio I i dio II) Praćenje: Od strane BD IPIU
1)	Izgradnja Centra za upravljanje čvrstim otpadom (lokacija „Klađe“)	Izgradnjom Centra za upravljanje otpadom (CUO) stvaraju se uslovi za selekciju čvrstog otpada, čime će se smanjiti količine otpada koje je potrebno odlagati na nekoj od regionalnih sanitarnih deponija, dalje odvojeni otpad koji se može reciklirati ili dalje prerađivati. , što može obezbijediti dodatne ekonomske koristi Brčko distrikta BiH kroz smanjenje troškova transporta i odlaganja postojećeg otpada i dodatne prihode od reciklaže, tj. ponovna upotreba otpada. Nakon mehaničkog i biološkog tretmana otpada, postigli bi se sljedeći ciljevi: a. do 10% biološki neaktivnog otpada odlaže se na regionalnu sanitarnu deponiju;	Uticaji: U fazi prije izgradnje, identifikovani društveni uticaji se odnose na lokaciju centra (zdravlje i sigurnost zajednice, reakcija zajednice itd.) i konačno odobrenje stanovnika okolnih zajednica za izvođenje projekta. U fazi izgradnje, društveni uticaji se uglavnom odnose na zdravlje i sigurnost zajednice tokom izgradnje; mogu se očekivati manji negativni uticaji zbog ljudskog prisustva i prirode građevinskih radova na gradilištu, koji su ograničeni na lokaciju radova ili njegovu okolnu blizinu. Ne očekuje se veliki priliv radnika iz van zajednica. Uređenje korita i stabilizacija aktivnih klizišta predviđena projektom može imati određene uticaje na životnu sredinu/vodni resurs tokom izgradnje/rekonstrukcije i uklanjanja materijala. Izvršene analize treba da obezbede najbolje dostupne materijale za sakupljanje i odvajanje otpada; uticaj transporta mašinerije do gradilišta; buka gradnje; otpad, prljavština i prašina na lokaciji i pristupnim cestama. U operativnoj fazi, uticaji se mogu povezati sa nepravilnim radom centra i to bi trebalo utvrditi kroz plan rada uključujući radno vreme, rasporede sakupljanja tokova	Mjere ublažavanja: pripremljeni generički ESMP i specifični SEP obezbjeđuju specifične mjere ublažavanja i strukturu praćenja društvenih rizika, što će uključivati proaktivnu komunikaciju i upravljanje mehanizmom grievance. Osim toga, izvođači moraju poštovati sigurnosne procedure tokom građevinskih radova i najbolje prakse za upravljanje i odlaganje otpada, opremu koja se održava tokom izgradnje, korišteni materijali, atestirana transportna vozila; nivo buke će biti kontrolisan u svakom trenutku i aktivnosti će biti kontrolisane kako bi se izbegli prekomerni poremećaji kao što je navedeno u generičkom ESMP-u. Praćenje: Od strane BD IPIU

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA OKOLINSKA I SOCIJALNA PROCJENA	MJERE UBLAŽAVANJA I MONITORINGA
		b. 20% do 30% otpada se kompostira i prodaje kao sredstvo za poboljšanje zemljišnih svojti; c. do 15% otpada bi se prodavalo kao sekundarne sirovine (uglavnom metali, ali i dugotrajni materijali koji se mogu reciklirati); d. do 30% otpada bi se koristilo (prodaja ili besplatna dostava) kao alternativno RDF gorivo; e. oko 25% mase otpada izdvaja se u vidu dehidracije i razgradnje u procesu aerobne digestije organske materije (oslobađanje toplote).	otpada zdravlje i bezbednost na 4ost a mestu, adekvatno skladištenje i rukovanje određenim tokovima otpada, itd. Operativni plan će biti izrađen prije početka rada Centra. Verovatnoća: značajna Veličina posljedice: značajna Ocjena: Značajan rizik	
m)	Pošumljavanje u slivovima bujičnih potoka - pritoka rijeke Vrbanje	Aktivnosti na sadnji drveća koje će poboljšati status prirodnih dobara u slivu rijeke Save.	Ne očekuje se da će aktivnosti pošumljavanja, energetskih plantaža, rasadničke proizvodnje i uspostavljanja arboretuma generisati negativne uticaje na životnu sredinu. Naprotiv, takve aktivnosti imaju značajan pozitivan uticaj uključujući stabilizaciju riječnih obala, smanjenje zagađenja zraka, sekvestraciju CO2 i proizvodnju kisika. Mlađe biljke su u stanju da izvuku ugljenik iz vazduha i ugrade ga u svoju biomasu brže od zrelih stabala. Stoga će ove aktivnosti značajno doprinijeti rješavanju problema klimatskih promjena. Ocjena: NIZAK RIZIK	-
n)	Podizanje energetskih zasada i zasada topola u plavnom području dolina rijeke Save i Vrbasa (RS)			
o)	Završetak radova u Centru za sjemenje i sadnice - rasadnička proizvodnja - Proizvodnja			

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA OKOLINSKA I SOCIJALNA PROCJENA	MJERE UBLAŽAVANJA I MONITORINGA
	podesivih sadnica za potrebe pošumljavanja u Crnom moru (RS)			
o)	Osnivanje arboretuma u Banjoj Luci (Dionica 68, Jedinica Crni Vrh) (RS)			
p)	Zaštita savskih nasipa u poplavnom području Srednje Posavine (FBiH) – 6 lokacija	Radnje potrebne za zaštitu od poplava, stabilizaciju obale, drenažu i radove na obuci rijeka. Ova podkomponenta će finansirati odabrane prioritetne investicije u skladu sa ciljem razvoja projekta	Uticaji: U fazi prije izgradnje, identifikovani društveni uticaji se odnose na moguću nabavku zemljišta na lokacijama izvođenja radova. U fazi izgradnje, društveni uticaji se uglavnom odnose na zdravlje i sigurnost zajednice tokom izgradnje; mogu se očekivati manji negativni uticaji zbog ljudskog prisustva i prirode građevinskih radova na gradilištu, koji su ograničeni na lokaciju radova ili njegovu okolnu blizinu. Ne očekuje se veliki priliv radnika iz van zajednica. Uređenje korita i stabilizacija aktivnih klizišta predviđena projektom može imati određene uticaje na životnu sredinu/vodni resurs tokom izgradnje/rekonstrukcije i uklanjanja materijala. Nakon radova na datim lokacijama, ne postoje predviđene promjene u ukupnim obrascima toka Sost a. Izvršene analize treba da obezbede najbolje dostupne materijale za sakupljanje i odvajanje otpada; uticaj transporta mašinerije do gradilišta; buka gradnje; otpad, buka, prljavština i prašina na lokaciji i pristupnim cestama. U operativnoj fazi, očekivani uticaji se uglavnom odnose na održavanje ovih objekata i imaju sličan uticaj na životnu sredinu jer građevinski radovi podrazumevaju prisustvo radnika i mehanizacije na gradilištu. Verovatnoća: Umerena Veličina posljedice: Umjerena Ocjena: UMJEREN RIZIK	Mjere ublažavanja: pripremljeni generički ESMP pruža opće mjere ublažavanja i strukturu praćenja građevinskih radova, i/ili analize koje se mogu odvijati u okviru implementacije projekata. Izvođači moraju poštovati sigurnosne procedure tokom građevinskih radova i uklanjanja objekata; najbolja građevinska praksa za upravljanje i odlaganje otpada, oprema koja se održava tokom izgradnje, korišćeni materijali, atestirana transportna vozila; nivo buke će biti kontrolisan u svakom trenutku i aktivnosti će se kontrolisati kako bi se izbegli prekomerni poremećaji kako je navedeno u generičkom ESMP-u. Kao dio due diligence primjene ESMP-a, provjeravat će se vlasnička prava na zemljište. U slučaju da se identifikuju bilo kakva privatna prava na zemljište, ona će biti nadoknađena prema potrebi prema RPF-u, uzimajući u obzir naslijeđe korištenja. Akcioni plan za preseljenje će biti pripremljen za ublažavanje ovog uticaja. Praćenje: od strane agencije za implementaciju

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA OKOLINSKA I SOCIJALNA PROCJENA	MJERE UBLAŽAVANJA I MONITORINGA
r)	Regulacija korita rijeke Bosne u Sarajevskom polju na području općine Novi Grad			
s)	Regulacija korita rijeke Bosne od mosta u Svrakama, uzvodno			
t)	Regulacija rijeke Željeznice od mosta u Butmiru do entitetske granice u Vojkovićima.			
u)	Regulacija rijeke Željeznice od mosta na zapadnom ulazu u grad u Otesu do ušća u rijeku Bosnu			
v)	Rehabilitacija brane na jezeru Modrac – IV faza	Radovi će se izvoditi samo na dijelu brane u sklopu već postojećeg procesa rekonstrukcije, ali će se radovi izvoditi u skladu sa ESS4 i tamošnjim odredbama o sigurnosti brane.		
z	Rehabilitacija brane na jezeru Modrac – IV faza	Radnje potrebne za zaštitu od poplava, stabilizaciju obale, radove na drenaži i obuci rijeka, te upravljanje akumulacijama na koridoru Drine		

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA OKOLINSKA I SOCIJALNA PROCJENA	MJERE UBLAŽAVANJA I MONITORINGA
Podkomponenta 1.2: Unapređenja plovnih puteva				
a)	Aktivnosti deminiranja	Grant finansiranje će biti mobilizirano za finansiranje aktivnosti deminiranja duž desne obale Save u BiH	Utjecaji: Operacije deminiranja i sve prateće aktivnosti mogu oštetiti okoliš, ne samo zbog kratkoročnih efekata uzrokovanih uništavanjem eksplozivnih predmeta, već i zbog dugoročnih posljedica koje mogu biti uzrokovane kontaminacijom tla i vodenih sistema, uklanjanjem vegetacije, poremećaja vodotoka ili promjene strukture tla kao rezultat primijenjene tehnike deminiranja. Radovi deminiranja također mogu oštetiti prirodna staništa i poremetiti ekosisteme u rijeci Savi. Verovatnoća: visoka Veličina posljedice: Umjerena Ocjena: VISOK RIZIK	Mjere ublažavanja: razvoj i implementacija ESMP-a specifičnog za lokaciju će minimizirati i spriječiti identificirane negativne uticaje. ESMP bi trebao odražavati nacionalne standardne operativne procedure (SOP) koje su izgrađene na međunarodno priznatim standardima za operacije deminiranja, kao što je Međunarodni standard za protuminsko djelovanje (IMAS) koji se također bavi ekološkim pitanjima u operacijama deminiranja. Praćenje: od strane agencije za implementaciju
b)	Izgradnja keja na rijeci Savi u Novom Gradu (pristanište za male čamce)	Cilj aktivnosti je uspostavljanje komunikacije plovnim putem sa lukom Brčko, čime se omogućava i razvoj nautičkog turizma.	Uticaji: U fazi prije izgradnje, identifikovani društveni uticaji se odnose na moguću nabavku zemljišta na lokacijama izvođenja radova. U fazi izgradnje, društveni uticaji se uglavnom odnose na zdravlje i sigurnost zajednice tokom izgradnje; mogu se očekivati manji negativni uticaji zbog ljudskog prisustva i prirode građevinskih radova na gradilištu, koji su ograničeni na lokaciju radova ili njegovu okolnu blizinu. Ne očekuje se veliki priliv radnika iz van zajednica. Uređenje korita i stabilizacija aktivnih klizišta predviđena projektom može imati određene uticaje na životnu sredinu/vodni resurs tokom izgradnje/rekonstrukcije i uklanjanja materijala. Izvršene analize treba da obezbede najbolje dostupne materijale za sakupljanje i odvajanje otpada; uticaj transporta mašinerije do gradilišta; buka gradnje; otpad, buka, prljavština i prašina na lokaciji i pristupnim cestama. U operativnoj fazi, očekivani uticaji se uglavnom odnose na održavanje ovih objekata i imaju sličan uticaj na životnu sredinu jer građevinski radovi podrazumevaju prisustvo radnika i mehanizacije na gradilištu.	Mjere ublažavanja: pripremljeni generički ESMP pruža opće mjere ublažavanja i strukturu praćenja građevinskih radova, i/ili analize koje se mogu odvijati u okviru implementacije projekata. Praćenje: od strane agencije za implementaciju
c)	Izgradnja male luke na rijeci Savi u Orašju (luka za male čamce)			
d)	Jaružni i trenažni radovi rijeke Save u Novom Gradu/Odžaku na potezu: Jaruge (RH) - Novi Grad/Odžak (FBiH) – priprema za II fazu			

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA	OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA OKOLINSKA I SOCIJALNA PROCJENA	MJERE UBLAŽAVANJA I MONITORINGA
		Verovatnoća: Umerena Veličina posljedice: Umjerena OCJENA: UMJEREN RIZIK	

Tabela 24.: Preliminarna identifikacija uticaja na okoliš i socijalnih uticaja predloženih potprojekata

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA	OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE	
KOMPONENTA 1: INTEGRIRANO UPRAVLJANJE I RAZVOJ RIJEČNOG KORIDORA SAVE				
Podkomponenta 1.1: Zaštita od poplava i upravljanje okolišem				
a)	Uređenje betonskog kanala i cjevovoda, bujični potok Bubnjarica	Potrebne aktivnosti za zaštitu od poplava, stabilizacija obala, odvodnja i radovi na regulaciji rijeke, kao i upravljanje akumulacijama u koridoru Drine. U okviru ove podkomponente finansirat će se odabrane prioritetne investicije u skladu sa razvojnim ciljem projekta uključujući sve daljnje studije koje bi mogle biti potrebne.	Uticaji: <i>U fazi prije gradnje</i>, utvrđeni socijalni uticaji vezani su za moguće sticanje zemljišta na lokacijama radova. <i>U fazi gradnje</i>, socijalni uticaji uglavnom su vezani za zdravlje i zaštitu zajednica u toku izgradnje; manji negativni uticaji mogli bi se očekivati kroz ljudsko prisustvo i narav građevinskih radova na lokaciji, koji su ograničeni na lokaciju radova ili njenu okolinu. Ne očekuje se veliki priliv radnika iz vanjskih zajednica. Uređenje riječnog korita i stabilizacija aktivnih klizišta predviđeni u okviru projekta mogli bi imati određene uticaje na okoliš/vodne resurse u toku izgradnje/obnove i uklanjanja materijala. Provedene analize trebaju obezbijediti najbolje raspoložive materijale za sakupljanje i odvajanje otpada; uticaj transporta mašina na lokaciju; buku od izgradnje; otpad, buku, zemlju i prašinu na lokaciji i pristupnim putevima. <i>U fazi eksploatacije</i>, očekivani uticaji su uglavnom vezani za održavanje tih objekata i imaju sličan uticaj na okoliš budući da građevinski radovi uključuju prisustvo radova i mašina na lokaciji. Ne očekuje se da će projekti vezani za ispitivanje stanja savskog nasipa i dijela unskog nasipa, izradu idejnog projekta za nizvodnu dionicu rijeke Bosne i nedostajuće tehničke dokumentacije imati negativne uticaje na okoliš, jer ova faza	Mjere ublažavanja: u izrađenom generičkom ESMP-u navedene su opće mjere ublažavanja i struktura za praćenje građevinskih radova, i/ili analize koje bi se mogle desiti u okviru implementacije projekta. Izvođači se moraju pridržavati postupaka zaštite na radu u toku građevinskih radova i uklanjanja objekata; građevinskih najboljih praksi za upravljanje i odlaganje otpada, održavanje opreme u toku izgradnje, korištene materijale, transportna vozila sa atestom; nivo buke će se kontrolirati sve vrijeme i aktivnosti će se kontrolirati radi izbjegavanja prekomjernog ometanja kako je utvrđeno u generičkom ESMP-u. U sklopu dubinske analize primjene ESMP-a, provjerit će se isprave o vlasništvu zemljišta. U slučaju utvrđivanja bilo kakvih privatnih prava na zemljištu, za njih će se isplatiti naknada kako je primjereno u skladu sa RPF-om, vodeći
b)	Čišćenje kanala bujične rijeke Bubnjarice			
c)	Kontrola odvodnje, nasip u blizini rijeke Une			
d)	Radovi na riječnoj obali Studenog Jadra-regulacija			
e)	Ispitivanje stanja savskog nasipa i dijela unskog nasipa			
f)	Idejni projekt integriranog uređenja vodnog režima i višenamjenske upotrebe nizvodne dionice rijeke Bosne, sa studijom izvodljivosti			

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE
g)	Uređenje vodnog režima rijeke Vrbas na dionici 2 od mosta Trapisti uzvodno do ušća rijeke Vrbanje		uključuje izradu dokumenata koji će se naknadno implementirati. Vjerovatnoća: Umjerena Obim posljedice: Umjeren PROCJENA: UMJEREN RIZIK Utjecaji: utjecaji otkupa zemljišta mogu biti problem, ovisno o vrsti i lokaciji projekta. U fazi izgradnje, utjecaji se uglavnom odnose na zdravlje zajednice i sanitarnu sigurnost tokom sanacije deponije i njenog zatvaranja; sa predviđenim negativnim uticajima koji se mogu očekivati zbog prisustva ljudi i prirode radova na gradilištu, uključujući stvaranje prašine i buke, upravljanje građevinskim otpadom, mehanizaciju na gradilištu, stabilizaciju kosina i iskop, nabavku sirovina, a sve to se lako ublažava pomoću dobrih mjera za ublažavanje dok su uticaji ograničeni na lokaciju radova ili njegovu okolnu blizinu. Ne očekuje se veliki priliv radnika iz van zajednica. U operativnoj fazi, očekivani uticaji se uglavnom odnose na održavanje ovih objekata i imaju sličan uticaj na životnu sredinu jer građevinski radovi podrazumevaju prisustvo radnika i mehanizacije na gradilištu. Verovatnoća: Umerena Veličina posljedice: Umjerena Ocjena: UMJEREN RIZIK	računa o nasljeđivanju korištenja. Izradit će se akcioni plan preseljenja za određeni projekt radi ublažavanja ovog uticaja. Monitoring: od strane provedbene agencije

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA	OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE
		Utjecaji: utjecaji otkupa zemljišta mogu biti problem, ovisno o vrsti i lokaciji projekta. U fazi izgradnje, uticaji se uglavnom odnose na zdravlje zajednice i sanitarnu sigurnost tokom sanacije deponije i njenog zatvaranja; sa predviđenim negativnim uticajima koji se mogu očekivati zbog prisustva ljudi i prirode radova na gradilištu, uključujući stvaranje prašine i buke, upravljanje građevinskim otpadom, mehanizaciju na gradilištu, stabilizaciju kosina i iskop, nabavku sirovina, a sve to se lako ublažava pomoću dobrih mjera za ublažavanje dok su uticaji ograničeni na lokaciju radova ili njegovu okolnu blizinu. Ne očekuje se veliki priliv radnika iz van zajednica. U operativnoj fazi, očekivani uticaji se uglavnom odnose na održavanje ovih objekata i imaju sličan uticaj na životnu sredinu jer građevinski radovi podrazumevaju prisustvo radnika i mehanizacije na gradilištu. Verovatnoća: Umerena Veličina posljedice: Umjerena Ocjena: UMJEREN RIZIK	

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE
h)	Sanacija deponije Brčko Distrikta i njeno zatvaranje	Predloženi projekat uključuje zatvaranje postojeće deponije, uključujući radove kao što su zbijanje i oblikovanje tijela otpada i pokrivanje deponije završnim pokrivačem kako bi se spriječilo infiltracija padavina i ispiranje u rijeku Savu. Postojeća nesanitarna deponija nalazi se nedaleko od centra grada, u neposrednoj blizini gusto naseljenog područja i mogla bi obezbijediti prostor za mnogo kvalitetnije i primjerenije namjene. Dok bi se radovima na sanaciji smanjili negativni uticaji na životnu sredinu, prije svega na javno zdravlje, ali i na kvalitet rijeke Save. neposredna blizina deponije, kao i zagađenje same rijeke Save. Projekat će ponovo povezati Vodotok/Potok „Blizna“ i rijeku Savu čime će se poboljšati kvalitet i kapacitet prirodnog skladišnog kapaciteta i smanjiti rizik od poplava. Na ovaj način, obnova vodotoka/potoka „Blizna“ direktno doprinosi strategijama klimatskih promjena koje imaju za cilj ublažavanje efekata povećanih i nestalnih vršnih protoka i suša. Potprojektom je predviđena regulacija vodotoka rijeke Brke (780 metara) duž urbanog područja u Brčko distriktu od mosta na Kožari do željezničkog mosta (Lički most).	Uticaji: U fazi prije izgradnje, identifikovani društveni uticaji se odnose na lokaciju centra (zdravlje i sigurnost zajednice, reakcija zajednice itd.) i konačno odobrenje stanovnika okolnih zajednica za izvođenje projekta. U fazi izgradnje, društveni uticaji se uglavnom odnose na zdravlje i sigurnost zajednice tokom izgradnje; mogu se očekivati manji negativni uticaji zbog ljudskog prisustva i prirode građevinskih radova na gradilištu, koji su ograničeni na lokaciju radova ili njegovu okolnu blizinu. Ne očekuje se veliki priliv radnika iz van zajednica. Uređenje korita i stabilizacija aktivnih klizišta predviđena projektom može imati određene uticaje na životnu sredinu/vodni resurs tokom izgradnje/rekonstrukcije i uklanjanja materijala. Izvršene analize treba da obezbede najbolje dostupne materijale za sakupljanje i odvajanje otpada; uticaj transporta mašinerije do gradilišta; buka gradnje; otpad, buka, prljavština i prašina na lokaciji i pristupnim cestama. U operativnoj fazi, uticaji se mogu povezati sa nepravilnim radom centra i to bi trebalo utvrditi kroz plan rada uključujući radno vreme, rasporede sakupljanja tokova otpada zdravlje i bezbednost na radnom mestu, adekvatno skladištenje i rukovanje određenim tokovima otpada, itd. Operativni plan će biti izrađen prije početka rada Centra. Verovatnoća: značajna Veličina posljedice: značajna Ocjena: Značajan rizik	Mjere ublažavanja: pripremljeni generički ESMP pruža opće mjere ublažavanja i strukturu praćenja građevinskih radova, i/ili analize koje se mogu odvijati u okviru implementacije projekata. Generički ESMP se može dopuniti relativno malim informacijama specifičnim za lokaciju. Izvođači moraju poštovati sigurnosne procedure tokom izgradnje. Najbolja praksa za upravljanje i odlaganje otpada, oprema koja se održava tokom izgradnje, korišćeni materijali, atestirana transportna vozila; nivo buke će biti kontrolisan u svakom trenutku i aktivnosti će se kontrolisati kako bi se izbegli prekomerni poremećaji kako je navedeno u generičkom ESMP-u. Praćenje: Od strane BD IPIU

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA	OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE	
		Potprojektom je predviđena regulacija vodotoka rijeke Brke (780 metara) duž urbanog područja u Brčko distriktu od mosta na Kožari do željezničkog mosta (Lički most). Izgradnja trotoara i biciklističke staze uz desnu obalu/stranu rijeke Save, kao raznovrsnu turističko-rekreacijsku infrastrukturu, u skladu sa strateški profilisanim razvojem turizma, srednjoročno i dugoročno treba da dovede do postepenog povećanja potrošnje. broj turističkih posjeta i		

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA	OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE
	noćenja, kao i povećanje prihoda od turizma. Istovremeno, Projekat će doprinijeti boljem kvalitetu života stanovništva, podstaći više ljudi na rekreaciju, a samim tim i poboljšati zdravlje stanovništva. To će također doprinijeti uređenju obale rijeke Save i smanjiti mogućnost njenog zagađenja Izgradnjom Centra za upravljanje otpadom (CUO) stvaraju se uslovi za selekciju čvrstog otpada, čime će se smanjiti količine otpada koje je potrebno odlagati na nekoj od regionalnih sanitarnih deponija, dalje odvojeni otpad koji se može reciklirati ili dalje prerađivati. , što može obezbijediti dodatne ekonomske koristi Brčko distrikta BiH kroz smanjenje troškova transporta i odlaganja postojećeg otpada i dodatne prihode od reciklaže, tj. ponovna upotreba otpada. Nakon mehaničkog i biološkog tretmana otpada, postigli bi se sljedeći ciljevi:		
i)	Regulacija dijela vodotoka/potoka "Blizna" u Brčko distriktu (dio I 14ost II) a. do 10% biološki neaktivnog otpada odlaže se na regionalnu sanitarnu deponiju; b. 20% do 30% otpada se kompostira i prodaje kao sredstvo za poboljšanje zemljišnih svojti; c. do 15% otpada bi se prodavalo kao sekundarne sirovine (uglavnom metali, ali i dugotrajni materijali koji se mogu reciklirati);	Utjecaji: U fazi prije izgradnje, identifikovani društveni uticaji se odnose na moguću nabavku zemljišta na lokacijama izvođenja radova . U fazi izgradnje, društveni uticaji se uglavnom odnose na zdravlje i sigurnost zajednice tokom izgradnje; mogu se očekivati manji negativni uticaji zbog ljudskog prisustva i prirode građevinskih radova na gradilištu, koji su ograničeni na lokaciju radova ili njegovu okolnu blizinu. Ne očekuje se veliki priliv radnika iz van zajednica. Uređenje korita i stabilizacija aktivnih klizišta predviđena projektom može	Mjere ublažavanja: pripremljeni generički ESMP pruža opće mjere ublažavanja i strukturu praćenja građevinskih radova, i/ili analize koje se mogu odvijati u okviru implementacije projekata. Generički ESMP se može dopuniti relativno malim informacijama specifičnim za lokaciju. Izvođači moraju poštovati sigurnosne procedure tokom građevinskih radova i uklanjanja objekata; najbolja građevinska

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA	OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE
	d. do 30% otpada bi se koristilo (prodaja ili besplatna dostava) kao alternativno RDF gorivo; e. oko 25% mase otpada izdvaja se u vidu dehidracije i razgradnje u procesu aerobne digestije organske materije (oslobađanje toplote). Aktivnosti na sadnji drveća koje će poboljšati status prirodnih dobara u slivu rijeke Save.	imati određene uticaje na životnu sredinu/vodni resurs tokom izgradnje/rekonstrukcije i uklanjanja materijala. Izvršene analize treba da obezbude najbolje dostupne materijale za sakupljanje i odvajanje otpada; uticaj transporta mašinerije do gradilišta; buka gradnje; otpad, buka, prljavština i prašina na lokaciji i pristupnim cestama. U operativnoj fazi, očekivani uticaji se uglavnom odnose na održavanje ovih objekata i imaju sličan uticaj na životnu sredinu jer građevinski radovi podrazumevaju prisustvo radnika i mehanizacije na gradilištu. Ne očekuje se da će projekti ispitivanja stanja savskog nasipa, izrade idejnog rješenja i nedostajuće tehničke dokumentacije imati negativan uticaj na životnu sredinu, jer ova faza podrazumijeva pripremu dokumenata koji će se naknadno realizovati. Verovatnoća: Umerena Veličina posljedice: Umjerena OCJENA: UMJEREN RIZIK	praksa za upravljanje i odlaganje otpada, oprema koja se održava tokom izgradnje, korišćeni materijali, atestirana transportna vozila; nivo buke će biti kontrolisan u svakom trenutku i aktivnosti će se kontrolisati kako bi se izbegli prekomerni poremećaji kako je navedeno u generičkom ESMP-u. Kao dio due diligence primjene ESMP-a, provjeravat će se vlasnička prava na zemljište. U slučaju da se identifikuju bilo kakva privatna prava na zemljište, ona će biti nadoknađena prema potrebi prema RPF-u, uzimajući u obzir naslijeđe korištenja. Za ublažavanje ovog uticaja biće pripremljen akcioni plan za preseljenje specifični za projekat i revizija ponovnog naselja za regulaciju dijela vodotoka/potoka „Blizna“ u Brčko Distriktu (dio I 15ost II) Praćenje: Od strane BD IPIU

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE
j)	Regulacija gornjeg toka rijeke Brke od 16ost ana Kožari prema željezničkom mostu (Lički most)			
k)	Izgradnja trotoara i biciklističke staze uz desnu obalu/stranu rijeke Save	Radnje potrebne za zaštitu od poplava, stabilizaciju obale, drenažu i radove na obuci rijeka. Ova podkomponenta će finansirati odabrane prioritetne investicije u skladu sa ciljem razvoja projekta		

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE
I)	Izgradnja Centra za upravljanje čvrstim otpadom (lokacija „Klađe“)	Radovi će se izvoditi samo na dijelu brane u sklopu već postojećeg procesa rekonstrukcije, ali će se radovi izvoditi u skladu sa ESS4 i tamošnjim odredbama o sigurnosti brane. Radnje potrebne za zaštitu od poplava, stabilizaciju obale, radove na drenaži i obuci rijeka, te upravljanje akumulacijama na koridoru Drine	Uticaji: U fazi prije izgradnje, identifikovani društveni uticaji se odnose na lokaciju centra (zdravlje i sigurnost zajednice, reakcija zajednice itd.) i konačno odobrenje stanovnika okolnih zajednica za izvođenje projekta. U fazi izgradnje, društveni uticaji se uglavnom odnose na zdravlje i sigurnost zajednice tokom izgradnje; mogu se očekivati manji negativni uticaji zbog ljudskog prisustva i prirode građevinskih radova na gradilištu, koji su ograničeni na lokaciju radova ili njegovu okolnu blizinu. Ne očekuje se veliki priliv radnika iz van zajednica. Uređenje korita i stabilizacija aktivnih klizišta predviđena projektom može imati određene uticaje na životnu sredinu/vodni resurs tokom izgradnje/rekonstrukcije i uklanjanja materijala. Izvršene analize treba da obezbede najbolje dostupne materijale za sakupljanje i odvajanje otpada; uticaj transporta mašinerije do gradilišta; buka gradnje; otpad, buka, prljavština i prašina na lokaciji i pristupnim cestama. U operativnoj fazi, uticaji se mogu povezati sa nepravilnim radom centra i to bi trebalo utvrditi kroz plan rada uključujući radno vreme, rasporede sakupljanja tokova otpada zdravlje i bezbednost na 17ost a mestu, adekvatno skladištenje i rukovanje određenim tokovima otpada, itd. Operativni plan će biti izrađen prije početka rada Centra. Verovatnoća: značajna Veličina posljedice: značajna Ocjena: Značajan rizik	

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE
m)	Pošumljavanje u slivovima bujičnih potoka - pritoka rijeke Vrbanje		Ne očekuje se da će aktivnosti pošumljavanja, energetske plantaže, rasadničke proizvodnje i uspostavljanja arboretuma generisati negativne uticaje na životnu sredinu. Naprotiv, takve aktivnosti imaju značajan pozitivan uticaj uključujući stabilizaciju riječnih obala, smanjenje zagađenja zraka, sekvestraciju CO₂ i proizvodnju kisika. Mlađe biljke su u stanju da izvuku ugljenik iz vazduha i ugrade ga u svoju biomasu brže od zrelih stabala. Stoga će ove aktivnosti značajno doprinijeti rješavanju problema klimatskih promjena. Ocjena: NIZAK RIZIK	
n)	Podizanje energetskih zasada i zasada topola u plavnom području dolina rijeke Save i Vrbasa (RS)			
o)	Završetak radova u Centru za sjemenje i sadnice - rasadnička proizvodnja - Proizvodnja podesivih sadnica za potrebe pošumljavanja u Crnom moru (RS) Osnivanje arboretuma u Banjoj Luci (Dionica 68, Jedinica Crni Vrh) (RS)			

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE
p)	Zaštita savskih nasipa u poplavnom području Srednje Posavine (FBiH) – 6 lokacija		Uticaji: U fazi prije izgradnje, identifikovani društveni uticaji se odnose na moguću nabavku zemljišta na lokacijama izvođenja radova. U fazi izgradnje, društveni uticaji se uglavnom odnose na zdravlje i sigurnost zajednice tokom izgradnje; mogu se očekivati manji negativni uticaji zbog ljudskog prisustva i prirode građevinskih radova na gradilištu, koji su ograničeni na lokaciju radova ili njegovu okolnu blizinu. Ne očekuje se veliki priliv radnika iz van zajednica. Uređenje korita i stabilizacija aktivnih klizišta predviđena projektom može imati određene uticaje na životnu sredinu/vodni resurs tokom izgradnje/rekonstrukcije i uklanjanja materijala. Nakon radova na datim lokacijama, ne postoje predviđene promjene u ukupnim obrascima toka 19ost a. Izvršene analize treba da obezbede najbolje dostupne materijale za sakupljanje i odvajanje otpada; uticaj transporta mašinerije do gradilišta; buka gradnje; otpad, buka, prljavština i prašina na lokaciji i pristupnim cestama. U operativnoj fazi, očekivani uticaji se uglavnom odnose na održavanje ovih objekata i imaju sličan uticaj na životnu sredinu jer građevinski radovi podrazumevaju prisustvo radnika i mehanizacije na gradilištu. Verovatnoća: Umerena Veličina posljedice: Umjerena Ocjena: UMJEREN RIZIK	
r)	Regulacija korita rijeke Bosne u Sarajevskom polju na području općine Novi Grad			
s)	Regulacija korita rijeke Bosne od mosta u Svrakama, uzvodno			
t)	Regulacija rijeke Željeznice od mosta u Butmiru do entitetske granice u Vojkovićima.			
u)	Regulacija rijeke Željeznice od mosta na zapadnom ulazu u grad u Otesu do ušća u rijeku Bosnu			

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE
v)	Rehabilitacija brane na jezeru Modrac – IV faza			
z)	Regulacija dela korita Jale nizvodno od regulisanog dela do granice sa Opštinom Lukavac			
Podkomponenta 1.2: Unapređenja plovnih puteva				
a)	Aktivnosti deminiranja	Mobilizirat će se bespovratna sredstva za financiranje aktivnosti deminiranja duž desne obale rijeke Save u BiH	Uticaji: Operacije deminiranja i sve pomoćne aktivnosti imaju potencijal da oštete okoliš ne samo zbog kratkoročnih efekata uzrokovanih uništavanjem eksplozivnih naprava, već i zbog dugoročnih efekata koji bi mogli biti uzrokovani kontaminacijom tla i vodnih sistema, uklanjanjem vegetacije, remećenjem vodotoka ili promjenama sastava tla kao rezultat primijenjene tehnike deminiranja. Operacije deminiranja također bi mogle oštetiti prirodna staništa i poremetiti ekosisteme u rijeci Savi. Vjerovatnoća: Visoka Obim posljedice: Umjeren PROCJENA: VISOK RIZIK	Mjere ublažavanja: izradom i provedbom ESMP-a za određenu lokaciju minimizirat će se i spriječiti utvrđeni negativni uticaji. ESMP treba odražavati domaće Standardne operativne procedure (SOP-ovi) koje su izgrađene na međunarodno priznatim standardima za operacije deminiranja, kao što su Međunarodni standardi deminiranja (IMAS) koji se također bave bojaznima vezanim za okoliš u operacijama deminiranja. Monitoring: od strane provedbene agencije
KOMPONENTA 2: INTEGRIRANO UPRAVLJANJE I RAZVOJ RIJEČNOG KORIDORA DRINE				

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA	OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE
Podkomponenta 2.1: Zaštita od poplava i upravljanje okolišem			
a)	Regulacija rijeke u gradu Goraždu u Federaciji Bosne i Hercegovine	Potrebne aktivnosti za radove na regulaciji rijeke Uticaji: <i>U fazi prije gradnje</i>, utvrđeni socijalni uticaji vezani su za moguće sticanje zemljišta na lokacijama radova. <i>U fazi gradnje</i>, socijalni uticaji uglavnom su vezani za zdravlje i zaštitu zajednica u toku izgradnje; manji negativni uticaji mogli bi se očekivati kroz ljudsko prisustvo i narav građevinskih radova na lokaciji, koji su ograničeni na lokaciju radova ili njenu okolinu. Ne očekuje se veliki priliv radnika iz vanjskih zajednica. Uređenje riječnog korita i stabilizacija aktivnih klizišta predviđeni u okviru projekta mogli bi imati određene uticaje na okoliš/vodne resurse u toku izgradnje/obnove i uklanjanja materijala. Provedene analize trebaju obezbijediti najbolje raspoložive materijale za sakupljanje i odvajanje otpada; uticaj transporta mašina na lokaciju; buku od izgradnje; otpad, buku, zemlju i prašinu na lokaciji i pristupnim putevima. <i>U fazi eksploatacije</i>, očekivani uticaji su uglavnom vezani za održavanje tih objekata i imaju sličan uticaj na okoliš budući da građevinski radovi uključuju prisustvo radova i mašina na lokaciji. Vjerovatnoća: Umjerena Obim posljedice: Umjeren PROCJENA: UMJEREN RIZIK	Mjere ublažavanja: u izrađenom generičkom ESMP-u navedene su opće mjere ublažavanja i struktura za praćenje građevinskih radova, i/ili analize koje bi se mogle desiti u okviru implementacije projekta. Izvođači se moraju pridržavati postupaka zaštite na radu u toku građevinskih radova i uklanjanja objekata; građevinskih najboljih praksi za upravljanje i odlaganje otpada, održavanje opreme u toku izgradnje, korištene materijale, transportna vozila sa atestom; nivo buke će se kontrolirati sve vrijeme i aktivnosti će se kontrolirati radi izbjegavanja prekomjernog ometanja kako je utvrđeno u generičkom ESMP-u. U sklopu dubinske analize primjene ESMP-a, provjerit će se isprave o vlasništvu zemljišta. U slučaju utvrđivanja bilo kakvih privatnih prava na zemljištu, za njih će se isplatiti naknada kako je primjereno u skladu sa RPF-om, vodeći računa o nasljeđivanju korištenja. Izradit će se akcioni plan preseljenja za određeni projekt radi ublažavanja ovog uticaja. Monitoring: od strane provedbene agencije

NAZIV KOMPONENTE, PODKOMPONENTE I POVEZANIH POTPROJEKATA		OPIS AKTIVNOSTI	PRELIMINARNA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ I SOCIJALNIH UTICAJA	MJERE UBLAŽAVANJA I PRAĆENJE
KOMPONENTA 4: REGIONALNE AKTIVNOSTI				
Podkomponenta 4.1: Regionalni dijalog i studije				
a)	Izrada 2. plana upravljanja riječnim slivom Save	Izrada regionalnih studija koje će u konačnici podržati integrirano planiranje u riječnim slivovima, upravljanje vodnim resursima, praćenje poplava, itd., čime će se indirektno povećati rezilijentnost pribrežnih zemalja na klimatske promjene.	Uticaji: Izrada regionalne studije nema uticaj na okoliš. Međutim, okolišni i eventualno drugi aspekti održivosti moraju se djelotvorno uzeti u obzir prilikom donošenja politika, planova i programa. Stoga je potrebno provesti SESA-u radi ispitivanja okolišnih i socijalnih rizika i uticaja na okoliš i socijalnih uticaja i predlaganja mjera ublažavanja koje će podržati djelotvornije i efikasnije donošenje odluka za održivi razvoj i unapređeno upravljanje. Vjerovatnoća: Niska Obim posljedice: Umjeren PROCJENA: NIZAK RIZIK	Mjere ublažavanja: Izraditi SESA-u i provesti postupak izrade entitetske SEA-e. Monitoring: od strane provedbene agencije
b)	Hidrološka studija za sliv rijeke Save			
c)	Studija o sedimentima, vodama i bioti u slivu rijeke Save			
d)	Strategija prilagodbe klimatskim promjenama za sliv rijeke Save			
e)	Izrada master plana za održivi razvoj turizma u slivu rijeke Save			

7.3 Okolišni i socijalni zahtjevi

Budući da SDIP uključuje skup potprojekata koji će se utvrditi, pripremiti i izraditi u toku projekta, u skladu sa okolišnim i socijalnim zahtjevima SB-a opisanim u ESS-u 1 – Procjena i upravljanje okolišnim i socijalnim rizicima i uticajima na okoliš i socijalnim uticajima, PIU-ovi će procijeniti uticaje na okoliš i socijalne uticaje svake podkomponente i povezanih potprojekata korištenjem ovog ESMF-a.

Za svaki pojedinačni podprojekt, PIU-ovi će izraditi ESIA-u ili ESMP korištenjem smjernica datih u ovom ESMF-u. Odabir okolišnog i socijalnog instrumenta vršit će se na osnovu postupka provjere i utvrđenih okolišnih i socijalnih rizika podprojekta kako slijedi:

- za “visokorizične” podprojekte izradit će se ESIA u skladu sa ovim ESMF-om i odredbama navedenim u ESS1 i ESF-u,
- za “umjereno rizične” i “niskorizične” podprojekte, procjena će se provesti u skladu sa zakonima u području zaštite okoliša FBiH, RS-a i BD-a (ovisno o projektnoj lokaciji) i uključivat će izradu ESMP-a za određenu lokaciju u skladu sa ovim ESMF-om.

Preliminarna okolišna i socijalna procjena prikazana u Tabela 24. ukazuje na to da, zasada, ni za jednu projektnu aktivnost nije procijenjeno da je visokorizična.

U Tabela 24. dat je pregled aktivnosti koje će se implementirati u okviru Komponente 1 i Komponente 2 u odnosu na okolišne i socijalne zahtjeve SB-a i domaće okolišne i socijalne zahtjeve koji se trebaju ispuniti u postupku odobravanja projekta. Domaći zahtjevi proizlaze iz zakonskih zahtjeva u području zaštite okoliša, vodoprivrede i prostornog uređenja i građenja u FBiH, RS-u i BD-u, a koji su prethodno detaljno opisani u poglavlju 5.2. *Pregled okolišnih i socijalnih zahtjeva u BiH.*

Tabela 25.: Okolišni i socijalni zahtjevi za Fazu I Programa

Vrsta aktivnosti	Zahtjevi SB-a		Domaći zahtjevi		
	Kategorija prema SB-u	Instrument za okolišnu procjenu	Zaštita okoliša	Vodoprivreda	Prostorno uređenje i građevinarstvo
Zaštita od poplava, stabilizacija obala, kontrola drenaže, radovi na jaružanju i obuci rijeka, te upravljanje akumulacijama na drinskom koridoru u FBiH i RS, uključujući: Zaštita savskih nasipa u poplavnom području Srednje Posavine (FBiH) – 6 lokacija Regulacija korita nizvodno od regulisanog dijela do granice sa općinom Lukavac Regulacija korita rijeke Bosne i Željeznice u Kantonu Sarajevo,	Umjeren do značajan rizik	ESIA ili ESMP za određenu lokaciju, ovisno o vrsti i lokaciji projekta uključujući i zahtjeve iz okolišnih i socijalnih standarda: ESS2, ESS3, ESS5, ESS6, ESS8. Izvještaji o sigurnosti brane pripremljeni u skladu sa ESS4 za postojeće brane, gdje je to potrebno (napr. Jezero Modrac)	Izgradnja objekata za zaštitu od poplava podliježe preliminarnoj procjeni uticaja na okoliš na osnovu koje FMOIT/ MPUGE/ OPPIPPBD odlučuje o potrebi provođenja pune EIA-e i u konačnici izdaje okolišnu/ekološku dozvolu <i>Napomena: Iako druge vrste radova ne iziskuju okolišnu procjenu, odluku o potrebi poduzimanja postupka EIA-e zahtijeva nadležni domaći organ.</i>	Vodoprivredni akti	Odobrenja vezana za građenje

Vrsta aktivnosti	Zahtjevi SB-a		Domaći zahtjevi		
	Kategorija prema SB-u	Instrument za okolišnu procjenu	Zaštita okoliša	Vodoprivreda	Prostorno uređenje i građevinarstvo
4 lokacije, 4 općine Rehabilitacija brane na jezeru Modrac – IV faza Izgradnja pristaništa/luke za male čamce na rijeci Savi u Novom Gradu i Orašju Jaružni i trenažni radovi rijeke Save u Novom Gradu/Odžaku na potezu: Jaruge (RH) - Novi Grad/Odžak (FBiH) – priprema za II fazu Hitni sanacioni radovi u Goraždu					
Stogodišnja zaštita od poplava, stabilizacija obale rijeke, kontrola odvodnje u Brčko distriktu BiH	Umjeren rizik	ESIA ili ESMP za određenu lokaciju, ovisno o vrsti i lokaciji projekta uključujući i zahtjeve iz okolinskih i socijalnih standarda: ESS2, ESS3, ESS5, ESS6, ESS8.	Izgradnja objekata za zaštitu od poplava podliježe preliminarnoj procjeni uticaja na životnu sredinu na osnovu koje Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Brčko Distrikta (DSPPABD) odlučuje o neophodnosti provođenja potpune EIA i na kraju izdaje okolinsku dozvolu.	Vodoprivredni akti	Građevinske dozvole
Proizvodnja rasadnika, ponovno pošumljavanje, uspostava arboretuma	Nizak rizik	Generički ESMP dat u ESMF-u za ovaj projekt uključujući i zahtjeve iz okolinskih i socijalnih standarda: ESS2, ESS3, ESS5, ESS6, ESS8..	-	-	-
Upravljanje čvrstim otpadom i zaštita zraka, vode i tla Savskog koridora u Brčko Distriktu	Umjeren do značajan rizik	Generički ESMP dat u Aneksu ovog ESMF-a dopunjen detaljima specifičnim za lokaciju uključujući i zahtjeve iz okolinskih i	Zatvaranje postojećeg odlagališta i izgradnja novog upravljanja otpadom podliježe preliminarnoj procjeni uticaja na životnu sredinu na osnovu koje Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Brčko Distrikta (DSPABD) odlučuje o neophodnosti provođenja potpune EIA i na kraju izdaje okolinsku dozvolu. .	Vodoprivredni akti	Građevinske dozvole

Vrsta aktivnosti	Zahtjevi SB-a		Domaći zahtjevi		
	Kategorija prema SB-u	Instrument za okolišnu procjenu	Zaštita okoliša	Vodoprivreda	Prostorno uređenje i građevinarstvo
		socijalnih standarda:ESS2, ESS3, ESS5, ESS6, ESS8.			
Prekogranična saradnja kroz promociju turizma (biciklizam i staza na rijeci Savi)	Nizak rizik	Generički ESMP dat u Aneksu ovog ESMF-a uključujući i zahtjeve iz okolinskih i socijalnih standarda:ESS2, ESS3, ESS5, ESS6, ESS8..			
Rasadnička proizvodnja, pošumljavanje, osnivanje arboretuma	Nizak rizik	Generički ESMP dat u ESMF-u za ovaj Projekat uključujući i zahtjeve iz okolinskih i socijalnih standarda:ESS2, ESS3, ESS5, ESS6, ESS8..			
Aktivnosti deminiranja duž desne obale Save u BiH	Značajan rizik	ESMP za određenu lokaciju uključujući i zahtjeve iz okolinskih i socijalnih standarda:ESS2, ESS3, ESS5, ESS6, ESS8.	-	-	-
Zaštita savskih nasipa u poplavnom području Srednje Posavine (FBiH) – 6 lokacija	Umjeren rizik	Generički ESMP dat u Aneksu ovog ESMF-a uključujući i zahtjeve iz okolinskih i socijalnih standarda:ESS2, ESS3, ESS5, ESS6, ESS8.			
Regulacija korita rijeke Bosne i Željeznice u Kantonu Sarajevo, 4 lokacije, 4 općine	Umjeren rizik	Generički ESMP dat u Aneksu ovog ESMF-a uključujući i zahtjeve iz okolinskih i socijalnih standarda:ESS2,			

Vrsta aktivnosti	Zahtjevi SB-a		Domaći zahtjevi		
	Kategorija prema SB-u	Instrument za okolišnu procjenu	Zaštita okoliša	Vodoprivreda	Prostorno uređenje i građevinarstvo
		ESS3, ESS5, ESS6, ESS8.			
Regulacija dela korita Jale nizvodno od regulisanog dela do granice sa Opštinom Lukavac	Umjeren rizik	Generički ESMP dat u Aneksu ovog ESMF-a uključujući i zahtjeve iz okolinskih i socijalnih standarda: ESS2, ESS3, ESS5, ESS6, ESS8.			
Rehabilitacija brane na jezeru Modrac – IV faza	Umjereno do značajno	Izveštaji o sigurnosti brana pripremljeni u skladu sa ESS4 za postojeće brane			
Aktivnosti deminiranja	Značajan rizik	ESMP specifičan za lokaciju			
Izgradnja keja/luke za male čamce na rijeci Savi U Novom Gradu I Orašju	Umjeren rizik	Generički ESMP dat u Aneksu ovog ESMF-a.			
Jaružni i trenažni radovi rijeke Save u Novom Gradu/Odžaku na potezu: Jaruge (RH) - Novi Grad/Odžak (FBiH) – priprema za II fazu	Umjeren rizik	Generički ESMP dat u Aneksu ovog ESMF-a.			
Hitni sanacioni radovi u Goraždu	Umjeren rizik	Generički ESMP dat u Aneksu ovog ESMF-a.			
Izrada regionalnih studija za sliv rijeke Save	Nizak rizik	Strateška okolišna i socijalna procjena	Strateška okolišna procjena	-	-

U slučaju predlaganja drugih vrsta aktivnosti od strane Zajmoprimca koje nisu navedene u gornjoj tabeli, odluka o financiranju takvih aktivnosti donijet će se kroz dijalog sa Bankom i na osnovu kategorizacije projekta i odgovarajuće dubinske analize.

7.4 Postupak provjere vezan za okolišna i socijalna pitanja (korak po korak)

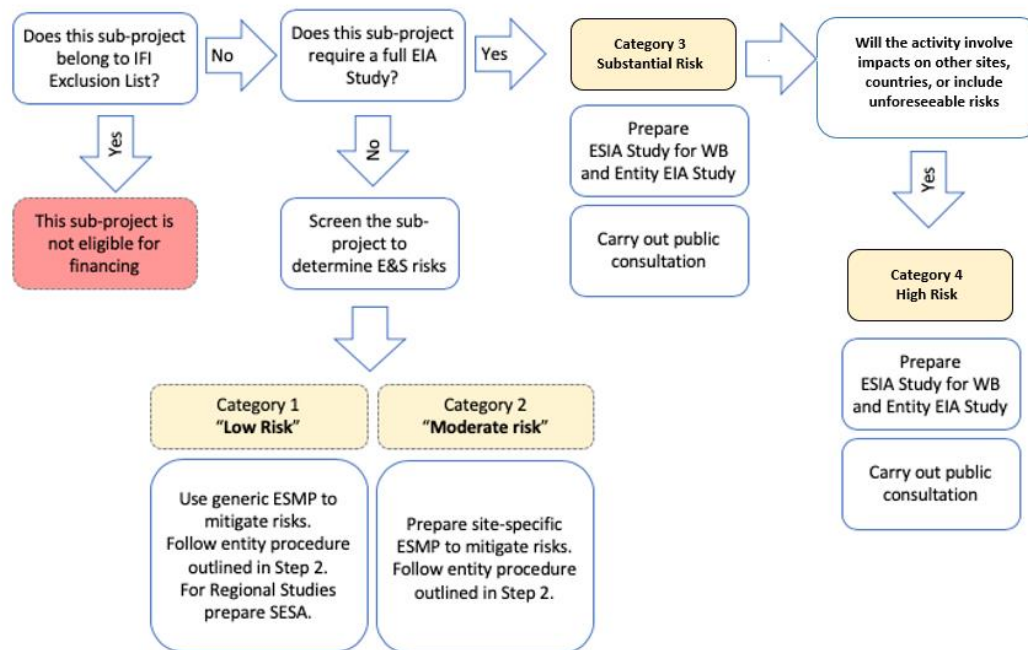
Za buduću implementaciju podkomponenti i povezanih potprojekata, trebaju se poduzeti sljedeći koraci u vezi s postupkom izrade okolišne i socijalne procjene:

Korak 1. Potvrditi prethodno utvrđeni rizik projekta i provesti okolišnu i socijalnu procjenu u skladu sa zahtjevima SB-a

a) Za visokorizične podprojekte⁷⁴, izraditi **Studiju o ESIA-i** u skladu sa zahtjevima iz ESS1 i uzimajući u obzir sve zahtjeve iz relevantnih ESS-ova (vidi poglavlje 7.1.). Okviran pregled ESIA-e dat je u Prilogu E.

b) Za “umjereno rizične” i “niskorizične” podprojekte, izraditi **ESMP za određenu lokaciju** u skladu sa zahtjevima iz ESS1 i uzimajući u obzir sve zahtjeve iz relevantnih ESS-ova. Okvirni pregled ESMP-a dat je u Prilogu F.

Sve sumnjive procjene rizika projekta podlijegat će provjeri i smjernicama od strane tima Svjetske banke u skladu sa postupkom ilustriranim na Slika 9., uz uzimanje u obzir svih zahtjeva iz relevantnih ESS-ova (npr. za aktivnosti vezane za staništa, zaštićen područja ili osjetljiva područja uključiti odredbe iz ESS6).

Slika 9.: Procjena dubinske analize vezane za podprojekte

U skladu sa preliminarnom procjenom rizika, poduzet će se sljedeće mjere:

Vrsta aktivnosti	Mjera koja se poduzima	Rezultat mjere
Zaštita od poplava, stabilizacija obala, kontrola odvodnje, jaružanje i radovi na regulaciji rijeke, i upravljanje akumulacijama u drinskom koridoru u FBiH i RS-u	Izraditi ESIA-u ili ESMP za određenu lokaciju (ovisno o kategorizaciji i zahtjevima lokalnog postupka izdavanja dozvola) i pridržavati se smjernica o objavljivanju i konsultacijama. U ESIA-u ili ESMP za određenu lokaciju uključiti odjeljke vezane za sve primjenjive ESS-ove.	Zahtjevi SB-a za ublažavanje i praćenje uticaja na okoliš i socijalnih uticaja uključeni u tendersku dokumentaciju.
Stogodišnja zaštita od poplava, stabilizacija obale rijeke, kontrola odvodnje u Brčko distriktu BiH	Pripremite ESIA ili ESMP specifičan za lokaciju (u zavisnosti od kategorizacije i zahtjeva lokalnog procesa izdavanja dozvola) i slijedite smjernice za objavljivanje i konsultacije. U ESIA ili ESMP specifičan za lokaciju, uključite odjeljke koji se odnose na sve primjenjive ESS-ove	Zahtjevi Svjetske banke o ublažavanju i praćenju uticaja E&S uključeni su u tenderski dosije

⁷⁴ Potpuna definicija kategorija projekata data je u Direktivi za okoliš i socijalna pitanja za financiranje investicijskih projekata Svjetske banke, odjeljak III, dio C, paragrafi 1-8

Vrsta aktivnosti	Mjera koja se poduzima	Rezultat mjere
Upravljanje čvrstim otpadom i zaštita zraka, vode i tla Savskog koridora u Brčko Distriktu	Procijenite uticaje u odnosu na generički ESMP dat u ovom ESMF-u i slijedite smjernice za objelodanjivanje i konsultacije. Po potrebi dopunite ESMP detaljima specifičnim za lokaciju.	Zahtjevi Svjetske banke o ublažavanju i praćenju uticaja E&S uključeni su u tenderski dosije.
Prekogranična saradnja kroz promociju turizma (biciklizam i staza na rijeci Savi)	Procijenite uticaje u odnosu na generički ESMP dat u ovom ESMF-u i slijedite smjernice za objelodanjivanje i konsultacije.	Zahtjevi Svjetske banke o ublažavanju i praćenju uticaja E&S uključeni su u tenderski dosije.
Rehabilitacija brane na jezeru Modrac – IV faza	Razviti ESMP specifičan za lokaciju i slijediti smjernice za otkrivanje i konsultacije. U ESMP specifičan za lokaciju, uključite odjeljke koji se odnose na ESS4.	Radovi će se izvoditi u skladu sa ESS4 i tamošnjim odredbama o sigurnosti brana.
Proizvodnja rasadnika, ponovno pošumljavanje, uspostava arboretuma	Procijeniti uticaje u odnosu na generički ESMP dat u ovom ESMF-u i pridržavati se smjernica o objavljivanju i konsultacijama.	Zahtjevi SB-a za ublažavanje i praćenje uticaja na okoliš i socijalnih uticaja uključeni u tendersku dokumentaciju.
Aktivnosti deminiranja duž desne obale Save u BiH	Izraditi ESMP za određenu lokaciju i pridržavati se smjernica o objavljivanju i konsultacijama. U ESMP-u za određenu lokaciju uključiti odjeljke vezane za sve primjenjive ESS-ove.	Zahtjevi SB-a za ublažavanje i praćenje uticaja na okoliš i socijalnih uticaja uključeni u tendersku dokumentaciju.
Izrada regionalnih studija za sliv rijeke Save	Izraditi Stratešku okolišnu i socijalnu procjenu (SESA) za svaku studiju s obzirom na puni spektar okolišnih i socijalnih rizika i uticaja na okoliš i socijalnih uticaja sadržanih u ESS-ovima od 1. do 10.	Poboljšane regionalne studije na osnovu zaključaka iz SESA-e.

Osim toga, PIU-ovi će biti dužni:

- u slučaju bilo kakvih utvrđenih pitanja vezanih za sticanje zemljišta, izraditi Plan preseljenja za određenu lokaciju u skladu sa smjernicama datim u Okviru za preseljenje koji je izrađen za projekt SDIP,
- implementirati izrađenu Proceduru za upravljanje radnom snagom, te istu prema potrebi ažurirati,
- poduzeti uključivanje zainteresiranih strana i objaviti odgovarajuće informacije u skladu sa Planom uključivanja zainteresiranih strana koji je izrađen za projekt SDIP,
- provoditi praćenje i izvještavanje o okolišnom i socijalnom učinku projekta SDIP u odnosu na ESMF, RPF, SEP i LMP koji su izrađeni za ovaj program.

Korak 2. Provesti okolišnu procjenu u skladu sa zahtjevima FBiH, RS-a ili BD-a

Za aktivnosti nabrojane u tabeli u nastavku, provesti okolišnu procjenu u FBiH, RS-u ili BD-u, ovisno o lokaciji podprojekta, kako je objašnjeno u *poglavlju Error! Reference source not found.. Error! Reference source not found..*

Ako procjena ukazuje na to da je podprojekt visokorizičan i zahtijeva izradu ESIA-e u skladu sa standardima SB-a (Korak 1.), studija SB-a o ESIA-i može se koristiti u postupku EIA-e entiteta/BD-a.

Za podprojekte za koje Banka zahtijeva izradu ESMP-a za određenu lokaciju, zahtjevi iz ESMP-a ugrađuju se u okolišnu dokumentaciju koja se dostavlja nadležnim organima.

Vrsta aktivnosti	Mjera koja se poduzima	Rezultat mjere
Objekti za zaštitu od poplava	U FBiH i BD-u izraditi zahtjev za okolišnu/ekološku dozvolu i dostaviti ga FMOIT-u ili OPPIPP-u BD-a, ovisno o projektnoj lokaciji. Nadležna institucija će na osnovu zahtjeva odlučiti o	Dobivena okolišna/ekološka dozvola

Vrsta aktivnosti	Mjera koja se poduzima	Rezultat mjere
	potrebi provođenja pune EIA-e u kojem slučaju će se zahtijevati studija EIA-e. Nadležna institucija će izdati okolišnu/ekološku dozvolu na osnovu zahtjeva ili studije pune EIA-e, ovisno o tome šta je propisano postupkom. U RS-u izraditi molbu za prethodnu EIA i dostaviti je MPUGE RS-a. Ministarstvo će na osnovu molbe odlučiti o potrebi provođenja pune EIA-e u kojem slučaju će se zahtijevati studija EIA-e. Nadležna institucija će izdati ekološku dozvolu na osnovu zahtjeva ili studije pune EIA-e, ovisno o tome šta je propisano postupkom.	
Proizvodnja rasadnika, ponovno pošumljavanje, uspostava arboretuma	Nije potrebna nikakva mjera	-
Aktivnosti deminiranja duž desne obale Save u BiH	Nije potrebna nikakva mjera	-
Izrada regionalnih studija za sliv rijeke Save	Prevesti SESA-u izrađenu od strane Banke i provesti postupak izrade entitetske SEA-e uključujući javne konsultacije.	Poboljšane regionalne studije na osnovu zaključaka iz SESA-e.

Korak 3. Organizirati konsultacije sa zainteresiranim stranama na lokaciji koja je najbliža lokaciji implementacije projekta u skladu sa zahtjevima iz SEP-a koji je izrađen za SDIP. Ako podprojekti iziskuju izradu nacionalno propisane i uređene EIA-e, takav postupak također uključuje sudjelovanje javnosti, javne rasprave i javno objavljenu studiju na način propisan zakonodavstvom svakog entiteta/BD-a (komentare na javni dokument evidentira i odgovore na njih daje institucija/organizacija nadležna za izradu EIA-a). Osigurati da su takve javne konsultacije također u skladu sa zahtjevima WB-a i zahtjevima iz SEP-a. Za određene aktivnosti, odluku o potrebi poduzimanja postupka EIA-e zahtijeva nadležni domaći organ.

Korak 4. (Prema potrebi i gdje je primjenjivo) Pribaviti različite dozvole i odobrenja

- *Vodoprivredni akti* u skladu sa zahtjevima iz Zakona o vodama kako je opisano u poglavlju **Error! Reference source not found..**,
- *Akti vezani za građenje* u skladu sa zahtjevima iz propisa o građenju kako je opisano u poglavlju **Error! Reference source not found..**

7.5 Upravljanje radnom snagom

Kategorizacija radne snage u okviru projekata financiranih od strane SB-a opisana je u *poglavlju Error! Reference source not found.. Zahtjevi Svjetske banke*. U skladu sa tom kategorizacijom, radnici na projektu uključuju:

- **Izravno zaposlene radnike** (osoblje entitetskih ministarstava uključeno u projekt (državni službenici) i vanjski konsultanti za okolišna i socijalna pitanja koji će se angažirati za potrebe Projekta)
- **Ugovorene radnike** (radnici privrednih društava koja će pružati usluge u okviru Komponente 1 Projekta, kao što su čišćenje starog odlagališta čvrstog otpada u Brčko distriktu, revitalizacija zaštićenih područja, izgradnja i sanacija obaloutvrda u odabranim prioritetnim područjima duž riječnog koridora Save, nabavka opreme za sanaciju i proširenje infrastrukture za rukovanje teretom i plovilima, sanacija obaloutvrda za zaštitu od poplava, jaružanje, itd.).
Izvođači (privredna društva koja će pružati usluge) bit će dužni uskladiti se sa važećim zakonodavstvom o radu i zaštiti na radu i sa zahtjevima propisanim u ovom Okviru.

U skladu sa zahtjevima SB-a, *Procedura za upravljanje radnom snagom* izrađena je kao zaseban dokument. Cilj procedure je osigurati pravedno postupanje sa radnicima i obezbijediti sigurne i zdrave radne uslove.

Usklađenost upravljanja radnom snagom od strane izvođača sa zahtjevima iz lokalnog zakonodavstva vezanim za rad i zaštitu na radu pratit će se kako je opisano u *poglavljju Error! Reference source not found.. Error! Reference source not found..* U slučaju utvrđivanja bilo kakvih nepravilnosti na osnovu takvih izvještaja ili mehanizma za pravnu zaštitu u slučaju pritužbi u okviru projekta, PIU-ovi će obavijestiti nadležnu inspekciju rada.

7.6 Praćenje i izvještavanje

PIU-ovi su dužni pratiti provedbu ovog Okvira, kako na nivou cijelog Programa, tako i na nivou pojedinačnih potprojekata. PIU-ovi su dužni osigurati da su zahtjevi iz ESMP-ova za određene lokacije i okolišne/ekološke dozvole uključeni u zahtjeve poslodavca. U okviru njihovih uobičajenih aktivnosti praćenja, PIU-ovi će vršiti monitoring (uključujući praćenje na licu mjesta prema potrebi) radi osiguravanja ispunjavanja ugovornih obaveza od strane izvođača.

Izvođač je dužan osigurati odgovarajuće izvođenje radova, u skladu sa propisanim mjerama i u skladu sa domaćim i međunarodnim standardima. Stoga izvođač treba imenovati osobu odgovornu za zaštitu okoliša (diplomirani inženjer zaštite okoliša) sa odgovarajućim iskustvom koja će biti odgovorna za implementaciju svih zahtjeva vezanih za zaštitu okoliša i implementaciju ESMP-a. Imenovana osoba dužna je osigurati usklađenost sa okolišnim standardima i odgovorna je za zaštitu okoliša u skladu sa ESMP-om, u skladu sa jasno utvrđenim poslovima i odgovornostima, koji uključuju, između ostalog: izvođenje radova u skladu sa dobrim građevinskim praksama, odgovarajuće upravljanje otpadom na gradilištu, priopćavanje pitanja zaštite okoliša nadzornom organu i lokalnoj zajednici. Radove nadzire imenovani nadzorni organ, koji kontrolira poduzimanje aktivnosti u skladu sa planom upravljanja okolišem. Izradu ESMP-ova za određene lokacije za prioritetne investicije poduzimat će kvalificirano osoblje. Ono će također biti odgovorno za dokumente vezane za početne okolišne provjere, liste za provjere i drugu dokumentaciju vezanu za okoliš u toku provedbe Programa. U svakom PIU-u, određeni specijalista za okoliš bit će zadužen za ovaj proces, kao i za praćenje i izvještavanje o stanju okoliša. Detalji tih aranžmana u potpunosti će se precizirati u Operativnom priručniku Projekta.

Usklađenost upravljanja radnom snagom od strane izvođača sa zahtjevima iz lokalnog zakonodavstva vezanim za rad i zaštitu na radu pratit će se na osnovu izvještaja o usklađenosti uslova rada sa ESS-om 2, koje su izvođači dužni dostavljati PIU-ovima i konsultantu za nadzor (vanjski konsultant) na polugodišnjoj osnovi. Format izvještaja dat je u Prilogu LMP-a.

PIU-ovi su dužni uspostaviti i održavati evidencije o informiranju i uključivanju svih zainteresiranih strana u skladu sa SEP-om.

PIU-ovi će izvještavati na redovnoj osnovi SB o rezultatima provjere, odobravanja i praćenja potprojekata.

7.7 Deminiranje desne obale rijeke Save

Pozadina

Sukob od 1992.-1995. godine vezan za raspad Jugoslavije ostavio je BiH sa značajnom kontaminacijom minama. Od 1996. godine, zajednički naponi Komisije za deminiranje BiH, Centra za uklanjanje mina Bosne i Hercegovine (BHMAC) i drugih vladinih i nevladinih agencija i organizacija, uz trajnu finansijsku i tehničku podršku donatora, međunarodnih organizacija i međunarodnih tehničkih operatera s ekspertizom iz oblasti deminiranja, doveli su do otkrivanja i uništavanja gotovo 66.000 protupješačkih mina, više od 8.500 protutenkovskih mina, te gotovo 60.000 komada neeksplozivnih ubojitih sredstava (NUS) kroz mukotrpan rad tehničkog izviđanja i čišćenje zemljišta. Većinu tehničkih smjernica i koordinaciju na kojima se temeljio ovaj napor obezbijedio je BHMAC kao vodeća tehnička agencija BiH za deminiranje. Ta organizacija direktno je pod Komisijom za deminiranje BiH Ministarstva civilnih poslova BiH, a evoluirala je iz Centra Ujedinjenih nacija za uklanjanje mina, UNMAC-a, na osnovu zakona kojim je uređeno miniranje od 2002. godine. BHMAC je jedino ovlašteno tijelo koje održava bazu svih površina sa rizikom od protupješačkih mina, obezbjeđuje tehničke i sigurnosne standarde, akreditira kompanije za deminiranje i obavlja sve zadatke vezane za nadgledanje aktivnosti miniranja. BHMAC ima svoje

sjedište u Sarajevu i dva entitetska ureda: Ured BHMAC-a Sarajevo i Ured BHMAC-a Banja Luka, uz osam regionalnih ureda. Ti uredi provode koordinaciju operacija osam regionalnih ureda, uz fokus na planiranje, izviđanjima i osiguranju kvaliteta/kontroli kvaliteta.

BHMAC je 2003. godine izradio i usvojio Standardne operative procedure za humanitarno deminiranje (SOP) radi osiguravanja provedbe svakog uklanjanja mina u BiH na siguran, efikasan i tehnički robusan način, u skladu sa svim važećim domaćim zakonima i u skladu s međunarodnim obavezama BiH u vezi s deminiranjem. BHMAC-ovi SOP-ovi usklađeni su s Međunarodnim standardima deminiranja (IMAS), koji su standardi koji se primjenjuju na sve operacije deminiranja koje provode Ujedinjeni narodi (UN), kako su prvobitno podržani od strane UN-ove Međuagencijske koordinacijske grupe za protivminsko djelovanje u 2001. godini.

Uprkos tim postignućima, obim izazova je takav da kontaminiranost minama u BiH ustrajava sve do danas, gotovo 25 godina nakon završetka sukoba—zbog čega je BiH najminiranija zemlja u Evropi. Prema BHMAC-u, zaključno sa 2018. godinom ukupna površina za koju se sumnja da je minirana iznosila je 1.018 km², ili cca 2,1% teritorije BiH. Ta površina sastoji se od 8.525 mikrolokacija za koje se sumnja da su minirane i za koje se procjenjuje da bi mogle sadržavati 79.000 mina/neeksplozivnih ubojitih sredstava (NUS). Procjenjuje se da cca 15% stanovništva BiH podliježe riziku izloženosti mikrolokacijama kontaminiranim minama.

Obrazloženje za deminiranje desne obale rijeke Save

Postavljanje mina na teritoriji BiH izvršeno je prvenstveno duž linija razdvajanja jurisdikcija, od kojih su obale rijeke Save jedna od najvidljivijih koje su zajednički prirodni resurs koji danas označava važan dio granice između BiH i Hrvatske (kao i, mada u mnogo manjoj mjeri riječnih km, dio granice između BiH i Srbije). Desna obala rijeke Save u BiH i dalje je izložena riziku od mina—što je glavni razlog zbog kojeg je ekonomski razvoj te rijeke bio minimalan od završetka regionalnog sukoba u 1990-im godinama. Prisustvo mina i NUS na desnoj obali rijeke Save u BiH nije samo prijetnja za pojedince ili zajednice koji mogu biti izloženi ili se približiti tim lokacijama, već je također i *de facto* smetnja i prepreka za ulaganja u infrastrukturu i ekonomsku djelatnost na i u vezi s rijekom Savom—velikom prirodnim resursom značajnog socioekonomskog i ekološkog potencijala na državnom i regionalnom nivou—na obje strane granice (lijeva obala rijeke, na teritoriji Hrvatske, od tada je očišćena od mina u velikoj mjeri⁷⁵).

S obzirom na socioekonomski i ekološki značaj rijeke Save (kako je elaborirano u poglavljima 3. i 4. o osnovnim karakteristikama područja), postoji dugogodišnje interesovanje za uklanjanje mina i NUS sa desne obale Save u BiH (uključujući deminiranje i uklanjanje NUS na vrlo selektivan način na plovnom putu rijeke Save). Deminiranje je također preduslov za izvođenje građevinskih radova na ključnim dionicama vodnog puta koje će se kasnije unaprijediti u programu.

U tom kontekstu se u okviru SDIP-a predlaže mobilizacija bespovratnih sredstava za deminiranje desne obale rijeke Save u BiH, čime će se rijeka efektivno otvoriti za ulaganja i mnoštvo ekonomskih djelatnosti povezanih s rijekom u narednim decenijama, uključujući ključna ulaganja u plovidbu i proširenje luke koja su predložena u okviru Faze II SDIP-a.

Procijenjeni trošak deminiranja desne obale rijeke Save je 8,2M eura, a bit će potrebno cca 10 do 16 mjeseci da se završi.

Pripremne aktivnosti

Kartirane su potrebe za deminiranjem desne obale rijeke Save. BHMAC je već izradio glavne tehničke projekte za aktivnosti deminiranja, koji će se trebati ažurirati prije započinjanja građevinskih radova. Za potrebe ažuriranja, BHMAC planira koristiti bespilotne letjelice (dronove) i obilaske terena radi utvrđivanja stvarnog stanja. Očekuje se da će ta istraživanja trajati cca 1 mjesec.

⁷⁵ Deminiranje lijeve obale nije završeno jer još uvijek postoji strah od novih poplava koje mogu dovesti do premještanja mina sa desne obale u BiH na lijevu obalu u Hrvatskoj. Stoga će deminiranje lijeve obale biti potpuno završeno nakon (ili paralelno sa) deminiranjem desne obale.

Prema navodima BHMIC-a⁷⁶, postoji 94 utvrđenih lokacija, koje obuhvataju površinu od 6.534.000 m² duž desne obale rijeke Save koje se trebaju deminirati. Te lokacije nalaze se u 10 općina:

- Odžak
- Brčko
- Domaljevac Šamac
- Orašje
- Kozarska Dubica
- Gradiška
- Srbac
- Derвента
- Brod
- Šamac

Od tih 6.534.000 hiljade m², 1,3 m² će biti podvrgnuto aktivnostima uklanjanja mina, a ostatak će biti podvrgnut aktivnostima tehničkog izviđanja.

Na slici u nastavku prikazano je cijelo područje deminiranja.

Naknadno će se potvrditi tačne lokacije na kojima će se poduzimati radovi na deminiranju u okviru SDIP-a.

Procedure koje će se slijediti i nadležnosti

Radovi na deminiranju na desnoj obali Save izvest će se u skladu s BHMIC-ovim SOP-ovima koji su zasnovani na IMAS-u. U tim SOP-ovima utvrđene su posebne tehničke vještine; tehnički koraci i metodologije; pristupi radu; pristupi uzorkovanju i izviđanju; pristupi ispitivanju i provjeri opreme; tehnološka rješenja koja se trebaju koristiti; pristupi zdravlju i zaštiti za zaštitu izvođača i opće javnosti; zahtjevi i procedure za javne konsultacije; zahtjevi i pristupi odlaganju mina i eksplozivnih materijala; te povezane neophodne aktivnosti za osiguravanje robusnih i sigurnih ishoda deminiranja na osnovu ublažavanja rizika.

Ministarstvo komunikacija i prometa BiH bit će vodeće tijelo za implementaciju deminiranja, uz učešće BHMIC-a kao vodećeg tehničkog tijela i saradnju sa odnosnim entitetskim Ministarstvom prometa i Vladom Brčko distrikta. Građevinske radove na deminiranju izvodit će jedan ili više iskusnih izvođača koji će se odabrati putem natječaja u toku implementacije u skladu s Okvirom SB-a za nabavke. Osim toga, bit će obezbijeđene usluge stručnog nadzora u toku trajanja radova radi osiguravanja usklađenosti sa SOP-om i IMAS-om. Završetak deminiranja desne obale Save u skladu je sa ciljevima Strategije Vijeća ministara BiH za uklanjanje mina za razdoblje od 2018.-2025. godine, a i doprinijet će ispunjavanju međunarodnih obaveza kojih je BiH potpisnica, ponajprije uključujući Konvenciju o zabrani mina, koju je BiH ratificirala u septembru 1998. godine.

⁷⁶ Informacije dostavljene u januaru 2019. godine

Početno stanje i preliminarno utvrđivanje rizika Prema informacijama dostavljenim od strane BHMACH-a, zemljište duž cijelog poteza desne obale rijeke Save planiranog za deminiranje je napušteno zemljište koje je obraslo vegetacijom, s oborenim stablima i čak i čvrstim otpad koji je akumuliran na nekim mjestima.

Međutim, iako će aktivnosti deminiranja biti usmjerene na samu obalu rijeke, postoji bojazan da su mine mogle biti premještene u dublju teritoriju (cca 50-300 m) kroz kanale za odvodnju ili navodnjavanje u toku velikih poplava u 2014. godini. To znači da je određeno poljoprivredno i šumsko zemljište moglo biti zahvaćeno (koje se trenutno uglavnom ne koristi zbog bojazni vezanih za mine). Postoji također bojazan da su mine mogle biti premještene na riječne otoke rijeke Save. Stoga je rizik da će površina koja će se trebati deminirati biti veća od očekivane. Terenski uslovi (poteškoće u pristupu zbog prerasle vegetacije) mogli bi ometati napore na deminiranju. Osim toga, složenije operacije u samoj rijeci mogle bi biti potrebne, kao što je podvodno ronjenje na određenim lokacijama, npr. oko riječnih otoka, mostova, itd.

Vlasništvo nad zemljište je kombinacija javnog i privatnog zemljišta – obala rijeke je u javnom vlasništvu, dok je potencijalno zahvaćeno poljoprivredno i šumsko zemljište u koje bi mine mogle biti premještene privatno zemljište – ali je procijenjeno da iznosi samo 2-3% cijelog poteza zemljišta ili čak i manje.

Do sada nije provedena formalna procjena rizika od strane BHMACH-a. Posebni rizici će se utvrditi u toku faze izrade ESMP-a za određenu lokaciju (vidi u nastavku).

ESMP za određenu lokaciju

U toku implementacije SDIP-a, a nakon potvrđivanja financiranja bespovratnim sredstvima, izradit će se Plan upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima (ESMP) za određenu lokaciju radi upotpunjavanja i dodatnog informiranja načina na koji će se provoditi aktivnosti deminiranja. Provest će se javne konsultacije o ovom ESMP-u koji će se objaviti prije početka građevinskih radova, i to na način koji je u skladu sa načelima iz SOP-ova i IMAS-a.

Očekuje se da će se u ESMP-u utvrditi zahtjevi sa kojima se trebaju uskladiti izvođači i tijela za implementaciju projekta u vezi s takvim ključnim aktivnostima kao što su uspostava sigurnosnih zona oko očekivanih područja za deminiranje; obilježavanje područja za deminiranje; razrada deminerskih radova u skladu s utvrđenim sigurnosnim, zaštitnim i tehničkim protokolima (SOP-ovi i IMAS); obezbjeđenje potpune lične zaštite, uključujući obezbjeđenje osiguranja, za svo deminersko osoblje, kao i zaštita lokalnog stanovništva za koje se smatra da je izloženo zonama deminiranja (ako postoji); te osiguravanje informiranosti i razmjena informacija o deminerskim radovima, uz odgovarajuće objavljivanje planova i dinamike, odgovarajuće znakovlje i upozorenja, očekivana pravila i ponašanja izvođača i osoblja i preporuke za lokalne zajednice. U sklopu postupka ESMP-a, BHMACH će ažurirati postojeća izviđanja i kartiranja miniranih područja radi tačnije procjene sadašnjeg i ažurnog obima i naravi potrebe za deminiranjem, kao i vjerovatnih socijalnih i okolišnih smetnji koje bi aktivnosti deminiranja mogle uzrokovati i ključnih mjera za ublažavanje tih smetnji. U okviru javne objave i informiranja javnosti, u ESMP-u će se također istaknuti očekivani ukupni pozitivni učinak deminiranja uklanjanjem rizika i ponovnim otvaranjem zahvaćenih područja duž desne obale rijeke Save ne samo za ekonomsku, već također i za ekološku djelatnost.

ESMP će se izraditi u skladu s odobrenim projektnim zadacima nakon što lokacije deminiranja budu finalizirane. Postupak izrade i revidiranja ESMP-a također je sadržan u ESCP-u.

8 POSTUPAK JAVNIH KONSULTACIJA

Standardom SB-a o Uključivanju zainteresiranih strana i objavljivanju informacija 10 ("ESS10") prepoznata je važnost otvorene i transparentne saradnje između Zajmoprimca i zainteresiranih strana u projektu kao bitnog elementa dobre međunarodne prakse. Djelotvornim uključivanjem zainteresiranih strana može se unaprijediti okolišna i socijalna održivost projekata, kao i poboljšati prihvaćanje projekata i dati značajan doprinos uspješnom dizajniranju i implementaciji projekata.

U skladu sa zahtjevima Svjetske banke, uključivanje zainteresiranih strana je inkluzivan proces koji se provodi u toku cijelog trajanja životnog ciklusa projekta, a najdjelotvornije je ako se pokrene u ranoj fazi razvoja projekta. Uključivanje treba početi što je ranije moguće u pripremi projekta, jer blagovremeno utvrđivanje i konsultacija sa zainteresiranim stranama omogućavaju uzimanje u obzir stavova i mišljenja tih grupa prilikom osmišljavanja i implementacije projekta.

U skladu s tim zahtjevima, skup dokumenata kojim će se usmjeravati daljnja dubinska analiza okolišnih i socijalnih aspekata u toku implementacije potprojekata na osnovu Okolišnog i socijalnog okvira SB-a iz 2018. godine, uključujući:

- Okvir upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima (ESMF)
- Plan za preuzimanje obaveza za okoliš i socijalna pitanja (ESCP)
- Plan uključivanja zainteresiranih strana (SEP)
- Okvir politike preseljenja (RPF) i
- Plan upravljanja radnom snagom (LMP)

objavljen je javnosti 31. decembra 2019. godine putem internetske stranice Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja (poveznica: <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mps/Pages/default.aspx#collapsible1> na poveznici „Јединица за координацију пољопривредних пројеката -набавке“).

PIU je 22. januara 2020. godine objavila da je javna rasprava održana 29. januara 2020. godine u gradu Banjaluci. Pozivnice su poslone prema 20 jedinica lokalne samouprave u slivovima rijeka Save i Drine (Banja Luka, Prijedor, Kostajnica, Milići, Doboј, Laktaši, Bijeljina, Šamac, Zvornik, Višegrad, Foča, Šamac, Modriča, Kozarska Dubica, Derventa, Gradiška, Čelinac, Brod, Kotor Varoš, Novi Grad). 10 jedinica lokalne samouprave službeno je potvrdilo prijem pozivnice i njihovo učešće. Također su objavile dokumente na njihovim internetskim stranicama.

Revidirana verzija ovog ESMF dokumenta (datirana juli 2022. godine) objavljena je na službenim webstranicama Distrikta Brčko i Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, te državnog ministarstva komunikacija i prometa u mjesecu martu 2022. godine, prateći procedure koje su rađene na originalnom dokumentu u decembru 2019. godine i januaru 2020. godine. U skladu sa javnom raspravom koja je održana u Brčkom, dana 16 marta 2023. godine, te pismenim komentarima koji su zaprimljeni na objavljene dokumente, ovaj ESMF dokument je revidiran i uvršteni su predmetni komentari, kao i spisak učesnika i zapisnik sa rasprave. Za potrebe javne rasprave, ciljane pozivnice su upućene zainteresovanim stranama dok su javni pozivi objavljeni putem webstranice i lokalnih novina. Ovdje ističemo da je jedinica za implementaciju u FBiH već imala dugogodišnji proces uključivanja javnosti i zainteresovanih strana u sklopu prethodnog projekta na rijeci Drini, te da su uključenim opštinama poslali dopis o objavljivanju dokumenata uz molbu za komentar.

Zapisnik sa javne rasprave sa pratećom listom učesnika i fotografijama uključen je u prilogu G.

Ovaj ESMF ažuriran je kako bi uključivao ishode postupka javnih konsultacija.

PRILOZI

A	Error! Reference source not found.
B	Error! Reference source not found.
C	Error! Reference source not found.
D	Error! Reference source not found.
E	Error! Reference source not found.
F	Okvirni pregled ESMP-a za određenu lokaciju
G	Error! Reference source not found.

A. Lokacije kulturne i historijske baštine u općinama u SRD-u

Entitet/općina	Lokacija
RS	
Bijeljina	Atik (Stara džamija ili Sultan Sulejmanova džamija) sa haremom i turbetom, mjesto i ostaci graditeljske cjeline
	Crkva svete Trojice u Tavnoj (Crkva manastira Tavna), historijski spomenik
	Novo Selo (Franz Josefsfeld), graditeljska cjelina
Čajniče	Crkva Vaznesenja Hristovog i Crkva Uspenja Bogorodičnog, graditeljska cjelina
	Džamija sa haremom u Đakovićima, ostaci graditeljske cjeline
	Džamija sa haremom u Međurječju (Maldovan-pašina džamija), mjesto i ostaci graditeljske cjeline
	Čajničko jevanđelje koje se čuva u Muzeju Crkve Uspenja Bogorodice i Crkve Vaznesenja Hristovog u Čajniču, pokretno dobro
	Mir-Muhamedova (Mehmed i Mustajbegova) džamija, mjesto i ostaci graditeljske cjeline
	Nekropola sa stećcima na lokalitetu Mramorje u naselju Hrid u Međurječju, historijsko područje
	Nekropola sa stećcima na lokalitetu Omeđak u naselju Sudići, historijsko područje
	Nekropola sa stećcima na lokalitetu Stijene u Vihničima, historijsko područje
	Nekropola sa stećcima na lokalitetu Suhodanj u Milatkovićima, historijsko područje
	Sedam grobnica i stari nišani (sudići) na lokalitetu Dobro selo u naselju Sudići, historijsko područje
	Sinan begova džamija (Džamija Sinan-bega Boljanića), mjesto i ostaci graditeljske cjeline
	Staro vojničko groblje na području Hrtar u Milatkovićima, historijsko područje
Mramorovi - Nekropola sa stećcima Dubac u Batovu, historijsko područje	
Foča	Aladža (Hasan Nazirova) džamija, mjesto i ostaci graditeljske cjeline
	Careva džamija (Sultan Bajezida Valije II džamija), mjesto i ostaci graditeljske cjeline
	Crkva sv. Nikole sa pokretnom imovinom, graditeljska cjelina
	Crkva Šklopotnica (crkva sv. Nikole) u Čelebićima, prirodno-graditeljska cjelina
	Džamija i medresa Mehmed-paše Kukavice, graditeljska cjelina
	Čaršija (bazar), historijsko područje
	Han Mehmed-paše Kukavice, historijski spomenik
	Musluk (Atik Ali-pašina) džamija, graditeljska cjelina
	Nekropola sa stećcima i četiri kasnoantička nadgrobna na lokalitetu Mramor (Crkvina) u Vrbici, historijsko područje
	Nekropola sa stećcima i nišanima Borjanice-Marevska kosa u Malom Marevu, historijsko područje
	Nekropola sa stećcima i nišanima na lokalitetu Crljanke u Putojevićima, historijsko područje
	Nekropola sa stećcima na lokalitetu Bor u Hrdavcima, historijsko područje
	Rataje, arheološko područje
	Sahat kula Mehmed-paše Kukavice, historijski spomenik
	Šehova džamija (Kadi Osman-efendijina džamija), mjesto i ostaci historijskog spomenika
Željezni most princa Karla, historijski spomenik	
Milići	Musa-pašina džamija u Novoj Kasabi/Dušanovu, mjesto i ostaci graditeljske cjeline
	Mezerluci – muslimansko groblje Nova Kasaba.
	Srpsko – pravoslavno groblje, Milići (preko 100 kamenih nadgrobničkih spomenika)
Novo Goražde	Crkva Svetog Đorđa u Sopotnici, graditeljska cjelina
	Stari grad Samobor, graditeljska cjelina
	Srednjovjekovna nekropola Kosače, historijsko područje
	Nekropola Goršić polje u Hrančićima
Pale	Turbeta Sijerčića sa grobljem, grobljanska cjelina
	Cekovića kuća, historijska građevina Hadžišabanovića vila
	Nekropola sa stećcima Mramorje u Buđi, historijsko područje
Rogatica	Pravoslavna crkva Uspenja presvete Bogorodice, historijski spomenik
	Rimokatolička crkva Sv. Josipa, graditeljska cjelina
	Most na rijeci Žepi, historijski spomenik
Rudo	Nekropola sa stećcima Borak (Han-stjencički plato), selo Burati, historijsko područje
	Redžep-pašina kula u Žepi, historijska građevina
Šekovići	Most na Viševskom potoku u Dolovima, historijski spomenik
	Manastir Lomnica, prirodno-graditeljska cjelina
Srebrenica	Manastir Paprača u Paprači, graditeljska cjelina
	Nekropola sa stećcima Trnovo 1, historijsko područje
	Nekropola sa stećcima u Bečanima, historijsko područje
	Donji grad u Srebrenici, historijsko područje
	Džamija u Slapovićima, historijska građevina
	Harem džamije Crvena rijeka, historijsko područje
	Harem džamije u Gornjim Potočarima, historijsko područje
Grobljanska cjelina harema i dva (šehidska) nišana u Slapovićima	
Kuća srebreničkog kadije hadži Husejna ef. Đozića (sada Dervišagića kuća) u mahali Crvena rijeka, historijska građevina	

Entitet/općina	Lokacija
	Most na rijeci Zeleni Jadar u Slapovićima, mjesto i ostaci historijske građevine
	Nekropola sa stećcima na lokalitetu Mramorje u naselju Bučje, historijsko područje
	Skelani, arheološko područje
	Nekropola sa stećcima na lokalitetu Grebnica, historijsko područje
	Nekropola sa stećcima Bektića brdo u naselju Bektići, historijsko područje
Višegrad	Most Mehmed-paše Sokolovića, historijski spomenik
	Prahistorijski tumulus i nekropola sa stećcima na lokalitetu Mramorje u zaseoku Raonići, Kaoštice, historijsko područje
	Nekropola sa stećcima na lokalitetu Grebnice u naselju Drinsko, historijsko područje
Zvornik	Hadžibegova kuća (kuća Ljubović Hasanbega), stambena graditeljska cjelina
	Stari grad Zvornik, graditeljska cjelina
	Stari grad Dobrun
FBiH	
Foča-Ustikolina	Groblje na Presjeci, grobljanska cjelina
	Modro Polje, historijsko područje
	Most u Kožetini, historijski spomenik
	Naselje Zebina šuma, historijsko područje
Goražde	Nekropola sa stećcima u Hrančićima, historijsko područje
	Nekropola sa stećcima u selu Kosače, historijsko područje
	Neolitsko naselje Lug, arheološko područje
Pale-Prača	Semiz Ali-pašino turbe sa haremom Semiz Ali-pašine džamije u Prači, graditeljska cjelina

B. Lokacije kulturne i historijske baštine u općinama u BiH

Entitet/općina	Lokacija
RS	
Gradiška	Turbe Šejh-Gaibije i harem Tekijske džamije, graditeljska cjelina
	Medresa (Derviš Hanume medresa), historijska građevina
	Crkva brvnara posvećena sv. Nikoli u Romanovcima, graditeljska cjelina
	Prahistorijsko naselje Donja Dolina, arheološko područje
	Musala harem, grobljanska cjelina
	Vijećnica
	Filijalni hram Sv. apostola Petra i Pavla u Grbavcima, historijska građevina
	Zavičajni muzej Gradiške
Brod	Mjesto Husein-begove džamije sa haremom (avlija/groblje)
Derventa	Gradska džamija u Derventi, mjesto i ostaci graditeljske cjeline
	Dolnjačka džamija u Derventi, mjesto i ostaci graditeljske cjeline
	Rimokatoličko groblje Rabić, grobljanska cjelina
	Muzejska zbirka, vlasništvo franjevačkog samostana u Plehanu, pokretno dobro
	Višeslojno prahistorijsko naselje na Visu, arheološko područje
Prnjavor	Harem Gradske džamije
	Crkva svetih apostola Petra i Pavla u Palačkovcima sa pokretnim naslijeđem, graditeljska cjelina
Šamac	Crkva rođenja presvete Bogorodice sa pokretnim naslijeđem i grobljem, graditeljska cjelina
Bijeljina	Atik (Stara džamija ili Sultan Sulejmanova džamija) sa haremom i turbetom, mjesto i ostaci graditeljske cjeline
	Crkva svete Trojice u Tavnoj (Crkva manastira Tavna), historijski spomenik
	Sokolski dom, kulturna baština u Bijeljini
	Graditeljska cjelina – Novo Selo (Franz Josefsfeld)
	Crkva Prečistoga Srca Marijina i župni ured, graditeljska cjelina
FBiH	
Orašje	Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije i franjevački samostan u Tolisi sa pokretnim naslijeđem, graditeljska cjelina
Gradačac	Stari grad Gradačac sa Gradašćevića kulom, historijsko područje
	Husejnija džamija, graditeljska cjelina
	Harem Bukva (Bukvačke ili Bukvarske) džamije, grobljanska cjelina
	Harem Hadži Reuf-begove ili Nove (Džedid) džamije, grobljanska cjelina
	Hram Svetog proroka Ilije, historijski spomenik
	Kuća porodice Gradašćević, historijski spomenik
Srebrenik	Džamija u Čojluku, graditeljska cjelina
	Konak Suljagića sa pratećim objektima u Donjoj Špionici, historijska građevina
	Prahistorijska gradina na lokalitetu Grabovik-Zaketuša iznad naselja Straže, arheološko područje
	Prahistorijsko gradinsko naselje na lokalitetu Gradina ispod Kuga, naselje Bjelave, arheološko područje
	Stara džamija sa haremom u Špionici, graditeljska cjelina
Stari grad Srebrenik, historijsko područje	
Odžak	Zgrada općine (Beledija ili Mala Vijećnica) u Odžaku, historijska građevina
BD BiH	
Brčko	Azizija džamija s haremom u Brezovom Polju, mjesto i ostaci graditeljske cjeline
	Kuća Kočića u Brčkom, historijska građevina
	Gradašćevića kula sa avlijom i avlijskim zidovima u Bijeloj, graditeljska cjelina
	Vijećnica, historijska građevina
	Savska (Atik) džamija, mjesto i ostaci graditeljske cjeline
	Katolička crkva, graditeljska cjelina
	Islahijet, graditeljska cjelina
	Cincarsko groblje u Bijeloj – Kalajđizijama, grobljanska cjelina
	Stara župna crkva i stara župna kuća u Gornjem Zoviku
	Prva pošta, historijska građevina

C. Pregled nadležnih kantonalnih ministarstava za vodoprivredu i pitanja okoliša

Kanton	Ministarstvo nadležno za vodoprivredu	Ministarstvo nadležno za zaštitu okoliša
Kanton Sarajevo	Ministarstvo privrede	Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša
Tuzlanski kanton**	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoline
Zeničko-dobojski kanton	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	Ministarstvo za prostorno uređenje, promet i komunikacije i zaštitu okoline
Hercegovačko-neretvanski kanton	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja
Zapadnohercegovački kanton	Ministarstvo gospodarstva	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša
Kanton 10	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	Ministarstvo graditeljstva, obnove, prostornog uređenja i zaštite okoliša
Unsko-sanski kanton	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	Ministarstvo za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoliša
Posavski kanton*	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva	Ministarstvo prometa, veza, turizma i zaštite okoliša
Bosansko-podrinjski kanton**	Ministarstvo za privredu	Ministarstvo za urbanizam, prostorno uređenje i zaštitu okoline
Srednjobosanski kanton	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva	Ministarstvo prostornog uređenja, građenja, zaštite okoliša, povratka i stambenih poslova

*U slivu rijeke Save

**U slivu rijeke Drine

D. Generički plan upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima za Projekt

Faza projekta / aktivnosti	Mogući uticaji na okoliš	Mjere ublažavanja	Parametri praćenja	Nadležni organ
Faza građenja				
Uvođenje u posao (mobilizacija)/ privremeni objekti/ građenje/ demobilizacija	Opći uslovi uređenja gradilišta i sigurnosne obavijesti			
	• Obavještavanje javnosti i opća sigurnost na gradilištu	• Lokalne građevinske i okolišne/ekološke inspekcije i zajednice obaviještene su o predstojećim aktivnostima • Javnost je obaviještena o radovima putem odgovarajuće obavijesti u medijima i/ili na mjestima pristupačnim javnosti (uključujući mjesto radova) • Pribavljene su sve zakonom propisane dozvole za građenje i/ili sanaciju • Izvođač formalno prihvata da će se svi radovi izvesti na siguran i discipliniran način s ciljem minimiziranja uticaja na okolno stanovništvo i okoliš. • Lična zaštitna oprema (LZO) bit će u skladu s međunarodnom dobrom praksom (uvijek šljemovi, prema potrebi maske i sigurnosne naočale, pojasevi i sigurnosne čizme) • Odgovarajućim obilježavanjem oznakama gradilišta radnici će se obavijestiti o ključnim pravilima i propisima kojih se trebaju pridržavati i brojevima za kontakt u hitnim slučajevima • Obezbijediti medicinske usluge i materijale na gradilištu za sve hitne slučajeve, kroz institucionalne i administrativne aranžmane sa lokalnom zdravstvenom jedinicom	• Čuvati pisani dokaz obavijesti, lokalnih dozvola i/ili objava u medijima, isječki iz novina • Nadzorni organ osigurava korištenje lične zaštitne opreme • Nadzorni organ vrši vizuelnu kontrolu odgovarajućih oznaka	• Nadzorni organ na gradilištu • PIU • Izvođač za izvođenje građevinskih radova

Faza projekta / aktivnosti	Mogući uticaji na okoliš	Mjere ublažavanja	Parametri praćenja	Nadležni organ
		Obezbijediti prijenosne mokre i sanitarne čvorove za građevinske radnike		
Uvođenje u posao (mobilizacija)/ privremeni objekti/ građenje/ demobilizacija	Nabavka materijala			
	Indirektan uticaj na okoliš kupovinom materijala za privredna društva koja nemaju dozvolu za rad	Nabavka materijala sa ovlaštenih mjesta i mjesta koja imaju dozvolu za rad	Uvid u ugovore sa dobavljačima	Nadzorni organ na gradilištu PIU Izvođač za izvođenje građevinskih radova
	Korištenje pozajmišta za materijal	Pozajmišta podliježu radovima za potpuno vraćanje u prijašnje stanje nakon zatvaranja	Kontrola pozajmišta nakon zatvaranja	Nadzorni organ na gradilištu PIU
Uvođenje u posao (mobilizacija)/ privremeni objekti/ građenje/ demobilizacija	Sigurnost saobraćaja i pješaka			
	Povećan saobraćaj zbog kretanja teške opreme/vozila/radova u blizini glavnih/lokalnih cesta Smanjen javni pristup kroz građevinsko područje	Rasporediti kretanje vozila u vrijeme dana kada je intenzitet saobraćaja slabiji ili noću. Obezbijediti pomoćnike u saobraćaju/signalizatore, saobraćajne znakove radi pomoći u osiguravanju slobodnog i sigurnog protoka saobraćaja Održavati i popravljati privremene alternativne pravce za vozila i pješake Odrediti alternativni pravac za pješake i/ili vozila u koordinaciji sa općinskim organima uprave ili obezbijediti siguran prolaz kroz gradilište	Prisustvo saobraćajnih znakova Zaprimljene pritužbe građana Pojava zastoja u saobraćaju Zaprimljene pritužbe građana	Izvođač
	Kvalitet zraka – suzbijanje prašine i buke			
	Emisije plinova i čvrstih čestica iz vozila, opreme i agregata	Redovno održavanje opreme Izvođač dostavlja dokaz o usklađenosti sa standardima emisije u sklopu postupka godišnje registracije vozila	Prisustvo crnog dima iz građevinskih vozila Atestna dokumentacija	Izvođač _____

Faza projekta / aktivnosti	Mogući uticaji na okoliš	Mjere ublažavanja	Parametri praćenja	Nadležni organ
	• Suspenzija prašine od kretanja vozila na neasfaltiranim putevima i građevinskih radova	• Kvasiti površine izvora prašine radi minimiziranja neugodnosti za okolno stanovništvo • Kontrolirati brzinu vozila radi smanjivanja suspenzije prašine na putevima	• Zaprmljene pritužbe građana • Opće zapažanje	• Izvođač
Uvođenje u posao (mobilizacija)/ privremeni objekti/ građenje/ demobilizacija	• Proizvodnja buke od opreme i radova	• Rasporediti kretanje opreme izvan vršnog razdoblja dnevnog saobraćaja vozila • Izbjegavati građevinske aktivnosti noću i pridržavati se lokalnih zakona o vremenu u kojem je dozvoljeno obavljanje građevinskih radova • Obezbijediti prigušnike/prigušivače za tešku opremu	• Zaprmljene pritužbe građana • Mjerenje nivoa buke u slučaju pritužbi	• Izvođač: • _____
	Zbrinjavanje otpada i inertnog materijala			
	• Zagađenje okoliša uzrokovano neodgovarajućim zbrinjavanjem otpada	• Utvrditi će se putevi i lokacije za sakupljanje i odlaganje otpada za sve glavne vrste otpada koje se očekuju od građevinskih aktivnosti. • Mineralni građevinski otpad odvajati će se od općeg otpada, organskog, tekućeg i hemijskog otpada razvrstavanjem na gradilištu, te će se čuvati u odgovarajućim kontejnerima. • Građevinski otpad sakupljati će i odlagati na odgovarajući način sakupljači koji imaju dozvolu za rad • Zabranjeno je spaljivanje otpada na otvorenom na gradilištu ili van njega	• Vizuelna kontrola odvojenih gomila za zbrinjavanje otpada • Pisane priznanice za sve odvojene tokove otpada koje zbrinjavaju određeni organi • Vizuelna kontrola tragova gorenja na gradilištu	• Izvođač za izvođenje građevinskih radova • _____
Uvođenje u posao (mobilizacija)/	Kvalitet tla – erozija i vegetacijski pokrov			
	• Erozija tla i klizišta zbog krčenja i/ili iskopa	• Obezbijediti zaštitu pokosa nabijanjem nasipa, kamenim	• Prisustvo erodiranih površina blizu gradilišta • Znakovi potencijalnog/predstojećeg klizišta (nestabilno tlo, znakovi klizanja, itd.)	• Izvođač za izvođenje građevinskih radova • _____

Faza projekta / aktivnosti	Mogući uticaji na okoliš	Mjere ublažavanja	Parametri praćenja	Nadležni organ	
privremeni objekti/građenje/demobilizacija		nabačajima na kritičnim dionicama ili vegetativnom stabilizacijom • Odrediti površinu za čuvanje otpadnog materijala, uz izdvajanje humusa za kasniju upotrebu i omogućavanje maksimalne ponovne upotrebe otpadnog materijala • Koristiti materijal za vraćanje degradiranih površina u prijašnje stanje			
	• Uklanjanje vegetacije	• Izvršiti zamjensku sadnju kojom će se ponovo uspostaviti uklonjena vegetacija • Osigurati: (i) okolišnu/ekološku dozvolu, (ii) urbanističku saglasnost i (iii) suglasnost za sječju stabala	• Ponovo zasađena površina • Broj i vrsta ponovo zasađenih biljaka	• Izvođač • _____	
	Kvalitet i količina vode				
	• Povećana zamućenost i zamuljenje površinskih i podzemnih voda, koji uzrokuju neugodnosti u korištenju pogođenih površinskih ili podzemnih voda od strane zajednica duž putanje kanala za navodnjavanje	• Postaviti rešetke za sedimente duž rijeka i/ili gabione duž obala radi filtriranja erodiranih sedimenata • Iste mjere kao gore navedene za kontrolu erozije i stabilizaciju pokosa	• Zaprmljene pritužbe • Vizuelna kontrola prisutnosti zamućenosti površinskih voda • Analiza kvaliteta površinskih voda u slučaju pritužbi (pH, zamućenost, provodljivost i suspendirane čestice) • Ako se podzemne vode koriste za snabdijevanje pitkom vodom, analiza vode sa česme na parametre kvaliteta pitke vode propisane domaćim zakonodavstvom	• Izvođač: • _____	
• Kontaminacija vodnih tijela uljima i mastima zbog slabog održavanja i popravke opreme i točenja goriva	• Obezbijediti separatore ulja i masti u taložnicima • Obezbijediti prstenaste kanale oko spremnika za točenje goriva/voznih parkova/površina za održavanje	• Zaprmljene pritužbe • Analizirati kvalitet površinskih voda u slučaju pritužbi (HPK i ukupna mineralna ulja) • Ako se podzemne vode koriste za snabdijevanje pitkom vodom, analiza vode sa česme na parametre kvaliteta pitke vode propisane domaćim zakonodavstvom • Prisustvo uljnog filma na površini vode	• Izvođač: • _____		

Faza projekta / aktivnosti	Mogući uticaji na okoliš	Mjere ublažavanja	Parametri praćenja	Nadležni organ
		Sakupljati korištena ulja u kontejnere i predati ih organu koji je nadležan za njihovo zbrinjavanje		
Uvođenje u posao (mobilizacija)/ privremeni objekti/ građenje/ demobilizacija	Kulturna dobra i slučajni nalazi Oštećenja kulturnih dobara ili slučajni nalazi preko kojih bi se moglo prelaziti odnosno na koje bi se moglo ponovo nailaziti u toku građenja	Obustaviti radove i pridržavati se protokola za izvještavanje i očuvanje na osnovu prethodne koordinacije sa nadležnim organom: Zavod za zaštitu kulturnog i državnog naslijeđa	Odobrovanje nastavka ili druga relevantna dokumentacija od domaće nadležne institucije	Izvođač: _____
Rad i održavanje				
Održavanje	Sigurnost saobraćaja i pješaka Ograničenja pristupa u toku održavanja	Uvesti odgovarajuću saobraćajnu signalizaciju i odgovarajuće znakove upozorenja Implementacija SEP-a, naročito odredbi o blagovremenom pružanju informacija građanima putem medija o predstojećem održavanju, očekivanom trajanju radova, alternativnim pravcima, itd.	Vizuelna kontrola znakova upozorenja Uvid u objavljene informacije	Izvođač: Vlasnik ili objekti za zaštitu od poplava _____
Održavanje	Suzbijanje buke Emisija buke i uznemiravanje bukom;	U slučaju pritužbi na buku od strane lokalnog stanovništva, potrebno je izvršiti smanjenje dozvoljene brzine vozila	Ograničiti bučne aktivnosti (npr. zemljane radove, istovar kamiona, itd.) na vrijeme dana koje je najmanje osjetljivo na buku i rasporediti aktivnosti tako da se odvijaju istovremeno. Mašine se trebaju ugasi ili prigušiti na minimum kada nisu u upotrebi.	Izvođač _____
Održavanje	Zbrinjavanje otpada Neodgovarajuće zbrinjavanje otpada od aktivnosti održavanja	Utvrđiti će se putevi i lokacije za sakupljanje i odlaganje otpada za sve glavne vrste otpada koje se očekuju od aktivnosti održavanja.	Vizuelna kontrola odvojenih gomila za zbrinjavanje otpada Pisane priznanice za sve odvojene tokove otpada koje zbrinjavaju određeni organi	Izvođač _____

Faza projekta / aktivnosti	Mogući uticaji na okoliš	Mjere ublažavanja	Parametri praćenja	Nadležni organ
		• Sav otpad sakupljat će i odlagati na odgovarajući način sakupljači koji posjeduju dozvolu za obavljanje te djelatnosti• Zabranjeno je spaljivanje otpada/uklonjene vegetacije na otvorenom na gradilištu ili van njega	• Vizuelna kontrola tragova gorenja na gradilištu	

E. Okvirni pregled ESIA-e

(a) Sažetak

- Sažeto razmatranje značajnih nalaza i preporučenih mjera.

(b) Pravni i institucionalni okvir

- Analiza pravnog i institucionalnog okvira za projekt, u okviru koje se provodi okolišna i socijalna procjena, uključujući pitanja navedena u paragrafu 26. ESS1⁷⁷.
- Komparacija Zajmoprimčevog sadašnjeg okolišnog i socijalnog okvira i ESS-ova i utvrđivanje razlika između njih.
- Utvrđivanje i procjena okolišnih i socijalnih zahtjeva svih sufinancijera.

(c) Opis projekta

- Sažet opis predloženog projekta i njegovog geografskog, ekološkog, socijalnog i vremenskog konteksta, uključujući sve investicije izvan lokacije koje bi mogle biti potrebne (npr. namjenski cjevovodi, pristupni putevi, snabdijevanje električnom energijom, snabdijevanje vodom, smještaj i objekti za skladištenje sirovina i proizvoda), kao i glavnih dobavljača na projektu.
- Kroz razmatranje detalja projekta, ukazivanje na potrebu za bilo kakvim planom za ispunjavanje zahtjeva iz ESS-ova od 1. do 10.
- Uključuje dovoljno detaljnu kartu projektne lokacije i područja koje bi moglo biti zahvaćeno direktnim, indirektnim i kumulativnim uticajima projekta.

(d) Referentni podaci

- Detaljno navođenje referentnih podataka koji su relevantni za odluke o projektnoj lokaciji, dizajnu, provedbi ili mjerama ublažavanja. To treba uključivati razmatranje tačnosti, pouzdanosti i izvora podataka, kao i informacije o datumima vezanim za identifikaciju, planiranje i implementaciju projekta.
- Utvrđivanje i procjena obima i kvaliteta raspoloživih podataka, kao i ključnih nedostajućih podataka i neizvjesnosti vezanih za predviđanja.
- Na osnovu sadašnjih informacija, procjena obima područja koje će se proučavati i opis relevantnih fizičkih, bioloških i socioekonomskih uslova, uključujući sve očekivane promjene prije početka projekta.
- Uzimanje u obzir aktuelnih i predloženih razvojnih aktivnosti u okviru projektnog područja, ali onih koje nisu direktno povezane sa projektom.

(e) Okolišni i socijalni rizici i uticaji na okoliš i socijalni uticaji

- Uzimanje u obzir svih relevantnih okolišnih i socijalnih rizika i uticaja na okoliš i socijalnih uticaja projekta. To će uključivati okolišne i socijalne rizike i uticaje na okoliš i socijalne uticaje izričito utvrđene u ESS-ovima od 2.–8., kao i sve druge okolišne i socijalne rizike i uticaje na okoliš i socijalne uticaje nastale kao posljedica posebne naravi i konteksta projekta, uključujući rizike i uticaje utvrđene u paragrafu 28. ESS1.

(f) Mjere ublažavanja

⁷⁷ U paragrafu 26. ESS1 navedeno je da se okolišnom i socijalnom procjenom uzimaju u obzir na odgovarajući način sva pitanja koja su relevantna za projekt, uključujući: (a) važeći okvir politike, domaći zakone i propise i institucionalne kapacitete zemlje (uključujući implementaciju) vezane za okolišna i socijalna pitanja; varijacije u uslovima u zemlji i projektom kontekstu; okolišne ili socijalne studije zemlje; domaće okolišne ili socijalne akcione planove; i obaveze zemlje koje se direktno primjenjuju na projekt u skladu sa relevantnim međunarodnim ugovorima i sporazumima; (b) primjenjive zahtjeve u skladu sa ESS-ovima; i (c) EHSO-ve i druge relevantne GIIP-ove.

- Utvrđivanje mjera ublažavanja i značajnih rezidualnih negativnih uticaja koji se ne mogu ublažiti i, u mjeri u kojoj je to moguće, procjena prihvatljivosti tih rezidualnih negativnih uticaja. Utvrđivanje diferenciranih mjera tako da štetni uticaji ne padaju nesrazmjerno na osobe u nepovoljnom položaju ili ugrožene osobe.
- Procjena izvodivosti ublažavanja okolišnih i socijalnih uticaja; kapitalni i tekući troškovi predloženih mjera ublažavanja, kao i njihova prikladnost u lokalnim uslovima; i institucionalni zahtjevi i zahtjevni vezani za obuku i praćenje za predložene mjere ublažavanja.
- Navođenje pitanja koja ne zahtijevaju daljnju pažnju, kao i na osnova čega je to utvrđeno.

(g) Analiza alternativa

- Sistematska komparacija izvodljivih alternativa za predloženu projektnu lokaciju, tehnologiju, dizajn i provedbu—uključujući stanje “bez projekta”—u pogledu njihovih potencijalnih uticaja na okoliš i socijalnih uticaja.
- Procjena izvodljivosti alternativa ublažavanja uticaja na okoliš i socijalnih uticaja; kapitalni i tekući troškovi alternativnih mjera ublažavanja, kao i njihova prikladnost u lokalnim uslovima; i institucionalni zahtjevi i zahtjevni vezani za obuku i praćenje za alternativne mjere ublažavanja.
- Za svaku od alternativna, kvantifikacija uticaja na okoliš i socijalnih uticaja u mjeri u kojoj je to moguće, kao i pridruživanje ekonomskih vrijednosti kada je to izvodivo.

(h) Mjere dizajna

- Utvrđivanje osnove za odabir određenog predloženog dizajna projekta i navođenje primjenjivih EHS-ova ili ako je utvrđeno da se EHS-ovi ne primjenjuju, obrazloženje preporučenih nivoa emisija i pristupa sprečavanju i smanjenju zagađenja koji su u skladu sa GIIP-ovima (ako je primjenjivo).

(i) Ključne mjere i aktivnosti za Plan za preuzimanje obaveza za okoliš i socijalna pitanja (ESCP)

- Rezimiranje ključnih mjera i aktivnosti i neophodnog vremenskog okvira za ispunjavanje zahtjeva iz ESS-ova od strane projekta. Ovo će se koristiti prilikom izrade Plana za preuzimanje obaveza za okoliš i socijalna pitanja (ESCP).

(j) Dodaci

- Lista osoba ili organizacija koje se izradile ili doprinijele okolišnoj i socijalnoj procjeni.
- Bibliografija—navođenje korištenih pisanih materijala, kako objavljenih, tako i neobjavljenih.
- Evidencija sastanaka, konsultacija i anketa sa zainteresiranim stranama, uključujući sastanke, konsultacije i ankete sa zahvaćenim osobama i drugim zainteresiranim licima. U evidenciji se navode sredstva za takvo uključivanje zainteresiranih strana koja su korištena za pribavljanje stavova zahvaćenih osoba i drugih zainteresiranih strana.
- Tabele sa prikazom odgovarajućih podataka navedenih ili rezimiranih u glavnom tekstu.
- Lista povezanih izvještaja ili planova.

F. Okvirni pregled ESMP-a za određenu lokaciju

Sadržaj ESMP-a za određenu lokaciju uključivat će sljedeće:

(a) Ublažavanje

- U ESMP-u se utvrđuju mjere i aktivnosti u skladu s hijerarhijom ublažavanja kojima se smanjuju potencijalno štetni uticaji na okoliš i socijalni uticaji na prihvatljive nivoe. Plan će po potrebi uključivati kompenzacijske mjere. U ESMP-u se naročito:
 - i) utvrđuju i rezimiraju svi očekivani štetni uticaji na okoliš i socijalni uticaji (uključujući one koji uključuju autohtoni narod ili prisilno preseljenje);
 - ii) opisuje—uz tehničke detalje—svaka mjera ublažavanja, uključujući vrstu uticaja na koju se odnosi i uslove u kojima je potrebna (npr. kontinuirano ili u slučaju nepredviđenih situacija), s projektima, opisima opreme i operativnim procedurama prema potrebi;
 - iii) procjenjuju svi potencijalni uticaji na okoliš i socijalni uticaji tih mjera; te se uzimaju u obzir i u skladu je s drugim potrebnim planovima ublažavanja za projekt (npr. za prisilno preseljenje, autohtone narode ili kulturnu baštinu).

(b) Praćenje

- U ESMP-u se utvrđuju ciljevi praćenja i navodi se vrsta praćenja, uz veze s procijenjenim uticajima u okolišnoj i socijalnoj procjeni i opisanim mjerama ublažavanja u ESMP-u. U odjeljku ESMP-a koji se odnosi na praćenje naročito se navode (a) poseban opis, kao i tehnički detalji, mjera praćenja, uključujući parametre koji se mjere, metode koje se koriste, lokacije uzorkovanja, učestalost mjerenja, granice detekcije (prema potrebi), te definiciju pragova koji će signalizirati potrebu za korektivnim mjerama; i (b) procedure za praćenje i izvještavanje radi (i) osiguravanja ranog otkrivanja uslova koji iziskuju određene mjere ublažavanja, kao i (ii) dostavljanja informacija o napretku i rezultatima ublažavanja.

(c) Razvoj kapaciteta i obuka

- Radi podržavanja blagovremene i djelotvorne implementacije okolišnih i socijalnih projektnih komponenti i mjera ublažavanja, ESMP se oslanja na okolišnu i socijalnu procjenu postojanja, uloge i sposobnosti odgovornih strana na lokaciji ili na nivou organa i ministarstava.
- U ESMP-u se naročito daje poseban opis institucionalnih aranžmana, u kojem se utvrđuje koja strana je odgovorna za provedbu mjera ublažavanja i praćenja (npr. za upravljanje, nadzor, provedbu, praćenje implementacije, korektivne mjere, financiranje, izvještavanje i obuku osoblja).
- Radi jačanja sposobnosti upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima u nadležnim organima za implementaciju, u ESMP-u se preporučuje osnivanje ili širenje odgovornih strana, obuka osoblja i sve dodatne mjere koje mogu biti potrebne za podržavanje implementacije mjera ublažavanja i sve druge preporuke okolišne i socijalne procjene.

(d) Dinamika implementacije i procjene troškova

- Za sva tri aspekta (ublažavanje, praćenje i razvoj kapaciteta), u ESMP-u se navode (a) dinamika implementacije za mjere koje se moraju provesti u okviru projekta, u kojoj su prikazane faze i koordinacija sa sveobuhvatnim planovima implementacije projekta; i (b) procjene kapitalnih i tekućih troškova i izvori sredstava za implementaciju ESMP-a. Te brojke su također uključene u tabele ukupnih projektnih troškova.

(e) Integracija ESMP-a u Projekt

- Zajmoprimčeva odluka da pristupi projektu i Bančina odluka da ga podrži zasnivaju se djelimično na očekivanju da će se ESMP (bilo samostalan ili kako je ugrađen u ESCP) djelotvorno izvršiti. Stoga će se jasno navesti svaka od mjera i aktivnosti koje će se implementirati, uključujući pojedinačne mjere i

aktivnosti ublažavanja i praćenja i institucionalne nadležnosti koje se odnose na svaku od njih, te će se troškovi toga ugraditi u cjelokupno planiranje, projekt, budžet i implementaciju projekta.

FORMAT TABELE PLANA UBLAŽAVANJA

Faza	Problem	Mjera ublažavanja	Trošak ublažavanja (ako je značajan)	Odgovornost*	Opažanja i komentari nadzornog organa (popunjava se u toku nadzora)
Pripremna faza					
Provedba projekta / eksploatacija					
Faza nakon projekta					

*Stavke za koje je naznačeno da su odgovornost izvođača navode se u dokumentima ponude

FORMAT TABELE PLANA PRAĆENJA

Faza	Koji parametar se prati?	Gdje se parametar prati?	Kako se parametar prati/ vrsta opreme za praćenje?	Kada se parametar prati- učestalost mjerenja ili kontinuirano?	Trošak praćenja/ koliki su trošak opreme ili naknade izvođača za vršenje praćenja?	Odgovornost*	Opažanja i komentari nadzornog organa (popunjava se u toku nadzora uz navođenje odgovarajućih izvještaja o mjerenju)
Pripremna faza							
Provedba projekta / eksploatacija							
Faza nakon projekta							

*Stavke za koje je naznačeno da su odgovornost izvođača navode se u dokumentima ponude

G. Zapisnik sa javnih konsultacija

Mjesto:	Sala za sastanke u zgradi Vlade Republike Srpske
Datum:	29. januar 2020. godine
Vrijeme:	12:00 h
Organizator:	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Jedinica za implementaciju poljoprivrednih projekata (PIU)

Sastanak javnih konsultacija za skup dokumenata kojim će se usmjeravati daljnja dubinska analiza okolišnih i socijalnih aspekata u toku implementacije potprojekata na osnovu Okolišnog i socijalnog okvira SB-a iz 2018. godine organiziran je od strane PIU-a uspostavljenog u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske. Skup dokumenata kako na engleskom, tako i na lokalnom jeziku, objavljen je na internetskoj stranici Ministarstva. Pozivnica za sastanak javnih konsultacija službeno je poslana na adrese 20 jedinica lokalne samouprave iz slivova rijeka Save i Drine, a u njoj su bile navedene odgovarajuće informacije o lokaciji dokumenta, kao i vremenu i mjestu javnog sastanka. Predstavnici 6 ključnih jedinica lokalne samouprave prisustvovali su sastanku.

Uvodnu napomenu i pozdravni govor na javnom sastanku dao je direktor Jedinice za implementaciju poljoprivrednih projekata u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – g. [Stefan Mitrović](#). G. Gavrić pozdravio je predstavnike općina, učesnike, predstavnike Svjetske banke i stručnjakinju koja radi na navedenim dokumentima. On je dao osnovne informacije o podršci i smjernicama Svjetske banke u pripremi projekta SDIP, njegovim ciljevima i predviđenim rezultatima. Osim toga, predstavljene su komponente projekta SDIP i pripremni rad koji je obavio ekspertni tim u prethodnom periodu, koji je rezultirao odabirom potprojekata koji će se implementirati i izradom svih ključnih dokumenata bitnih za početak implementacije projekta SDIP. Te informacije poslužile su kao uvod za detaljno predstavljanje navedenih dokumenata.

G-đa [Irem Silajdžić](#), specijalistkinja za okoliš i socijalna pitanja koja je angažovana od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske da radi na dokumentima predstavila je glavni djelokrug i rezultate njenog rada. G-đa Silajdžić obezbijedila je odgovarajuće osnovne informacije o projektu SDIP i odabranim potprojektima koji će se implementirati u Crnoj Gori i odgovarajuće osnovne informacije o zahtjevima Svjetske banke. Nakon uvodnog osvrta, g-đa Silajdžić predstavila je svaki od dokumenata koji su nabrojani u nastavku:

- Okvir upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima (ESMF)
- Plan za preuzimanje obaveza za okoliš i socijalna pitanja (ESCP)
- Plan uključivanja zainteresiranih strana (SEP)
- Okvir politike preseljenja (RPF)
- Plan upravljanja radnom snagom (LMP)

Fokus njene prezentacije bio je na rezultatima okolišne i socijalne procjene poznatih potprojekata i okvirnim procedurama kojim će se usmjeravati daljnja implementacija svakog od njih u domenama procjene okolišnih i socijalnih rizika, uključivanja zainteresiranih strana, preseljenja i upravljanja radnom snagom. Poseban fokus njene prezentacije bio je vezan za obaveze PIU-a i ulogu jedinice lokalne samouprave u ovom procesu.

Nakon prezentacije, diskusiju je započela g-đa [Dragana Milošević](#) iz grada Zvornika. Ona je napomenula da će projekt SDIP obuhvatati dvije faze i izrazila je interesovanje u ime njene jedinice lokalne samouprave da uzme učešće u drugoj fazi. Neki od potencijalnih projekata vezani su za čišćenje starog odlagališta čvrstog otpada, razvoj (nautičkog) turizma i zaštitu od poplava.

G. [Milan Gavrić](#), zamjenik ministra za vodoprivredu u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, pozdravio je interesovanje grada Zvornika. On je obavijestio g-đu Milošević o koracima koje svaka jedinica lokalne samouprave treba poduzeti kako bi predložila projekte za buduće faze SDIP-a. Podprojekti se biraju u

konsultaciji sa nadležnim ministarstvima, a glavni kriterij bio je njihova pripremljenost. Na primjer, za projekte kao što je nautički turizam, nadležno ministarstvo je Ministarstvo saobraćaja i veza Republike Srpske, dok je za razvoj turizma nadležno ministarstvo Ministarstvo trgovine i turizma Republike Srpske. Svaki projekt treba ispuniti formalno-pravne procedure prije nego što postane kandidat za implementaciju u okviru SDIP-a.

G. **Branislav Marović**, arhitekta iz grada Zvornika, dodao je da su projekti za pošumljavanje od velikog značaja i pohvalio je činjenicu da su oni uključeni u SDIP. On je napomenuo važnost tretmana otpadnih voda i potrebu izgradnje postrojenja kako bi se rijeka Drina zaštitila od komunalnog i industrijskog zagađenja.

G. **Milan Gavrić** kazao je da je Ministarstvo prepoznalo potrebu pošumljavanja, te je predložilo tri odgovarajuća projekta. U vezi sa postrojenjima za tretman otpadnih voda, on je kazao da se više međunarodnih projekata za tretman otpadnih voda, uključujući projekt WATSAN, implementira u BiH. Do jedinice lokalne samouprave je da pripremi neophodnu projektnu dokumentaciju i da predloži projekte koje će finansirati Vlada Republike Srpske ili drugi donatori. Jedinice lokalne samouprave su te koje trebaju artikulirati svoje potrebe i poduzeti prvi korak.

G. **Igor Palandžić** iz Svjetske banke napomenuo je da je ukupni cilj SDIP-a jačanje lokalnog razvoja. Projekt će trajati 10 godina. Faza I SDIP-a uključuje projekte koji su spremni za implementaciju. Dio sredstava iz faze I rezerviran je za izradu projektne dokumentacije za projekte koji će se finansirati u fazi II SDIP-a. Vlada RS-a treba utvrditi projekte koji će se implementirati u fazi II. Projekt turizma u Zvorniku može biti interesantan projekt za finansiranje. On je također napomenuo da se projekt GEF-SCC-a trenutno implementira na rijeci Drini, tako da je pozvao predstavnike iz Zvornika da kontaktiraju PIU i dodatno razmotre to pitanje. On je kazao da Ministarstvo saobraćaja i veza RS-a također učestvuje u tom projektu, tako da će se svaki projekt koji dolazi iz tog Ministarstva razmotriti.

Budući da nije bilo dodatnih pitanja, g-đa **Irem Silajdžić** je još jednom podcrtala važnost okvirnih procedura koje su predstavljene danas i pozvala je predstavnike 6 prisutnih općina da pažljivo proučavaju procedure koje se također osvrću na njihovu ulogu u procesu, posebno u vezi sa preseljenjem i sticanjem zemljišta.

Sastanak se je završio u 14:00.

Fotografije

Spisak učesnika

Пројекат интегралног развоја ријечних коридора Саве и Дрине

У Бања Луци
Дана, 29.01.2020г

Листа присутних:

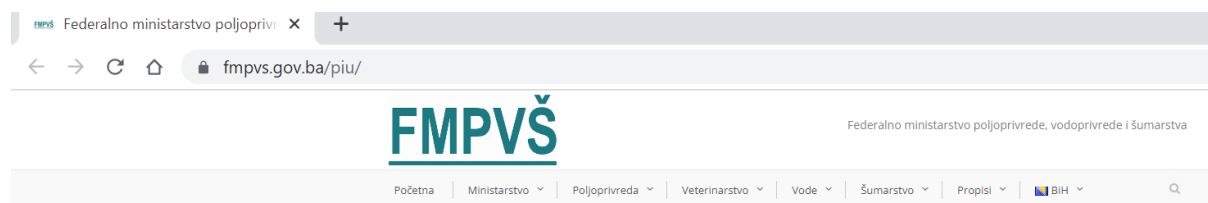
Ред. бр.	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ИНСТИТУЦИЈА	ФУНКЦИЈА	ТЕЛЕФОН/ФАКС	E-MAIL
1	Драгана Милошевић	ГРАД ЗВОРНИК	ШЕФ КАБИНЕТА ГРАДОНАЧЕЛНИК		kabineta.gradonacelnika@ grad.zvornik.org
2	Др. БРАНИСЛАВ Г. ШАРОВИЋ	ГРАД ЗВОРНИК	УРБАНИСТА		КАБИНЕТА.ГРАДОНАЧЕЛНИКА@ GRAD.ZVORNIK.ORG
3	Milutin Misićević	grad Gradišća	SAVJETNIK IZ OBLASTI PROJEKTOVANJA		misimdn@teol.net
4	SAJKA TOJČEVIĆ	GRAD BANJA LUKA	KOORDINATOR PROJEKATA		SAJKA.TOJCEVIC@BANJALUKA. RS.BA
5	SRĐAN ČARIĆ	OPŠTINA BROD	KOMUNALNI INSPEKTOR		carics@opstina-brod.net
6	Норна Тркућ	МТРАМ-РС-ВАЗ	РОС ЗА ЛОЖЕ		n.turkuc@mps.vladavc.net
7	Volimir Martić	Opština Samac	ПРЕДСЕДНИК ЛОК.ОП.РЕКОМ		v.martic@gmail.com
8	ПРЕДРАГ НЕДИЋ	ОПШТИНА ШАМАЦ	НАЧЕЛНИК ОДЈЕЛА ЗА ПРИВРЕДУ ИИ		predrag.nedic@opstinasamac.org

9	JELENA ĐURIC'	APCU			
10	MILAN GAVRIC'	MPS:VRS	POSLOVNI MINISTAR VOD		
11	GOR PALANDZIC'	WB			
12	STEFAN MITROVIC'	KPCU	DIREKTOR APCU		
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					

Mjesto: Online mehanizam za dostavljanje komentara
Datum: 6. mart do 20. mart 2023. godine (3 sedmice)
Organizator: Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH, Jedinica za implementaciju projekata (PIU)

U skladu sa definiranim procedurama, set okolišnih i socijalnih dokumenta je 06.03.2023. godine postavljen na stranicu FMPVŠ, u okviru posebnog dijela koji se odnosi na projekte Svjetske banke i aktivnosti PIU. Poziv za dostavljanje komentara na objavljene dokumente je oglašen u sredstvima javnih informisanja sa jasno navedenom e-mail adresom i rokom za dostavljanje komentara. Već naredni dan, upućeni su dopisi prema 9 općina/gradova (Vogošća, Novi Grad Sarajevo, Ilidža, Tuzla, Lukavac, Odžak, Orašje, Goražde, Foča u Federaciji) koje će biti sudionici projekta sa kratkim informacijama o samom projektu, o statusu projekta kao i obavezama koje zajmoprimci trebaju ispoštovati u ovom momentu što uključuje i oglašavanje seta okolišno-socijalnih dokumenata na web stranice općina/gradova. Predviđeni period za dostavu komentara je bio tri sedmice a u tom periodu nije bio dostavljen niti jedan komentar.

Imajući u vidu činjenicu da su predloženi projekti sliva rijeke Drine bili planirani u okviru Projekta zaštite od poplava rijeke Drine, te da je javna rasprava po pitanju Plana upravljenja okolišem i socijalnim pitanjima za ove projekte bila oragnizirana 16.01.2014. godine, mišljenja smo da organiziranje nove javne rasprave u ovom momentu nije neophodno. U međuvremenu je uradjena revizija samog dokumenta te će isti biti predmet nove javne rasprave u okviru priprema pred početak implementacije projekta.

PIU šumarstva i poljoprivrede

SDIP - Program integriranog razvoja koridora rijeka Save i Drine

SDIP - Opis projekta	Otvori
SDIP - Okvir za preseljenje za BiH (RPF)	Otvori
SDIP - Okvir upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima (ESMF)	Otvori

Program integriranog razvoja koridora rijeka Save i Drine

mar
09
2023

Program integriranog razvoja koridora rijeka Save i Drine

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva je objavilo dokumente "Okvir upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima za Bosnu i Hercegovinu" za projekat "Integrirani razvoj koridora rijeka Save i Drine".

U toku je završna faza procesa pripreme projekta Svjetske banke "Program integriranog razvoja koridora rijeka Save i Drine" kojeg će, u suradnji sa svim nadležnim institucijama, implementirati Jedinica za implementaciju projekata pri Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva. Jedna od obaveza, koje su uvjet na nastavak aktivnosti na procesu pripreme projekta, je izrada dokumenata koji se odnose na okolišno i društveno upravljanje projektom:

- Plan za preuzimanje obaveza za životnu sredinu i socijalna pitanja;
- Okvir upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima;
- Procedure za upravljanje radnom snagom;
- Okvir za preseljenje za BiH;
- Plan uključivanja zainteresiranih strana.

Navedeni dokumenti se nalaze na stranici Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva <https://mpv.gov.ba/plu/>.

Svi eventualni komentari na ove dokumente se mogu uputiti na mail adresu abrahimovic@piusum.ba, ne kasnije od 24.03.2023. godine.

Fotografije iz galerije

Kontakt

Trg Slobode br. 1 75300 Lukavac
+387 35 356 700
kabinet-nacelnika@lukavac.ba
<https://opcina.lukavac.ba>

Br. 09-3-21-03/23
Sarajevo, 07.03.2023.

Grad Goražde
N/r Gdin Ernest Imamovic, gradonačelnik

PREDMET: Objava dokumenata „OKVIR UPRAVLJANJA OKOLIŠEM I SOCIJALNIM PITANJIMA ZA BOSNU I HERCEGOVINU“ za projekat „INTEGRIRANI RAZVOJ KORIDORA RIJEKA SAVE I DRINE“

Poštovani,

Kao što ste upoznati, u toku je završna faza procesa pripreme projekta Svjetske banke „PROGRAM INTEGRIRANOG RAZVOJA KORIDORA RIJEKA SAVE I DRINE“ kojeg će, u saradnji sa svim nadležnim institucijama, implementirati Jedinica za implementaciju projekata pri Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva. Jedna od obaveza, koje su uvjet za nastavak aktivnosti u procesu pripreme projekta, je izrada dokumenata koji se odnose na okolišno i društveno upravljanje projektom:

- Plan za preuzimanje obaveza za životnu sredinu i socijalna pitanja;
- Okvir upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima;
- Procedure za upravljanje radnom snagom;
- Okvir za preseljenje za BiH;
- Plan uključivanja zainteresiranih strana

Ovom prilikom Vas obavještavamo da su navedeni dokumenti postavljeni na stranici Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva <https://fmpvs.gov.ba/piu/> U skladu sa operativnim politikama Svjetske banke ovi dokumenti bi trebali biti dostupni široj javnosti kako bi potencijalni korisnici bili upoznati sa budućim projektnim aktivnostima i mogli dati svoj komentar na iste. S tim u vezi Vas molimo da, preuzmete link ili dokumente sa navedene stranice te iste postavite na Vašu web stranicu i ostavite realan vremenski rok za dostavljanje eventualnih komentara, ali ne kasnije od 24.03.2023. Svi komentari se mogu uputiti na e mail adresu a.ibrahimovic@piusum.ba

Ujedno koristimo priliku da Vas obavjestimo da planiramo organizirati javnu raspravu po pitanju Plana upravljanja okolišem za svaku podprojektnu lokaciju o čemu ćemo Vas naknadno obavjestiti.

Za sve druge informacije Vam stojimo na raspolaganju.

Lijep pozdrav,

Mjesto: sala Skupštine Distrikta Brčko
Datum: 16. mart, 2023. godine
Vrijeme: 12:00
Organizator: Jedinica za implementaciju projekata finansiranih iz međunarodnih fondova Razvojno-garantnog fonda Brčko distrikta BiH

ZAPISNIK O JAVNOJ RASPRAVI

Jedinica za implementaciju projekata finansiranih iz međunarodnih fondova Razvojno-garantnog fonda Brčko distrikta BiH, za potrebe „Projekta integrisanog razvoja koridora rijeka Save i Drine“, koji finansira Svjetska banka, je 16. 3. 2023. godine, od 10.00 do 12.00 časova, u sali Skupštine Brčko distrikta BiH organizovala javnu raspravu o okvirima kako slijedi:

1. Okvira upravljanja okolišem i socijalnim pitanjima - Environmental and Social Management Framework – ESMF
2. Okvira za preseljenje - Resettlement Framework – RPF
3. Plana uključivanja zainteresiranih strana - Stakeholder Engagement Plan – SEP
4. Plana za preuzimanje obaveza za životnu sredinu i socijalna pitanja - Environmental and social commitment plan ESCP
5. Procedura za upravljanje radnom snagom - Labor Management Procedure - LMP

Navedeni dokumenti su građanima i interesnim grupama bili na raspolaganju na web stranici Vlade Brčko distrikta BiH te na internet sajtu Razvojno-garantnog fonda Brčko distrikta BiH www.rgfbd.com od 02.03.2023. godine. do 16. 3. 2023. godine, odnosno 14 dana.

U javnoj raspravi je učestvovalo je 11 građana i predstavnika institucija (1 žena i 10 muškaraca), koji su imali sugestije i komentare na izložene dokumente kako slijedi:.

1. Iz [BiH MAC](#), sugerisali su na egzaktnost podataka o deminiranim površinama obale Save. Od 9,9 miliona kvadratnih metara, minama zagađenih površina obale Save, ta površina BiH obale, sada iznosi 6.534.000 kvadratnih metara. Broj ne realizovanih projekata deminiranja, sa 144 sveden je na 94. Područje obale Save kroz distrikt Brčko, obuhvata 7 projekata, koji zahvataju površinu od 553.333 kvadratnih metara, a čija realizacija je predviđena do 2024. godine.
2. Iz [Zavoda za planiranje, projektovanje i razvoj distrikta Brčko](#), ukazali su na potrebu da se u dokumentima, shodno Zakonima u Distriktu Brčko, jasno navodi šta je čija nadležnost. Te da je Odjeljenje za urbanizam i prostorno planiranje je “Nosilac posla”, dok je Zavod za planiranje, projektovanje i razvoj Distrikta, “Nosilac izrade, prostorno planske dokumentacije”.

Zapisnik sačinili predstavnici Jedinice za implementaciju projekata Brčko distrikta BiH.

Svjetska banka

Program integrisanog razvoja koridora rijeka Save i Drine (P168862)

LIST OF PARTICIPANTS LISTA UČESNIKA / CA

16. mart/ožujak 2023. godine, Brčko distrikt Bosne i Hercegovine

JAVNA RASPRAVA

Br. No.	Name and surname Ime i prezime	Function Funkcija	Institution Institucija	Contact(phone and e-mail) Kontakt (telefon i el.pošta)	Signature Potpis
1.	Eseal Aletić	šef RU Brčko	BH MAC		
2.	Марија Ђурић	новинар	РАДНО БРЧКО		
3.	Марија Ђурић	Савјетник за друш. одговорност	РГФБД		
4.	Јупир Оқијем	Савјетник за истраживање и пројектовање	Завод за планирање, истраживање и развој		
5.	KAMENBAŠEVIĆ HENSIJA	STR-SAVJETNIK - RASF	2. ZAVOD ZA PLANIRANJE, ISTRAZIVANJE I RAZVOJ		
6.	ОГЊЕН ОКУЉ	СПЕЦИЈА ЛИСТА ЗА ФИНАНСИЈЕ КРЕД. И ПР. ФОНД	РАЗВОЈНО-ГАРАНТИ. ФОНД БРЧКО ДИСТРИКТА		
7.	MIRNES PETINIC	EKSPERT PRUŽENIK ZA WDE, OTR. WDE I GPW	ODJELJEŃJE ZA KUMUNALNE POSLOVE BOŠN		

РАЗВОЈНО-ГАРАНТИНИ ФОНД
БРЧКО ДИСТРИКТА БИХ

www.rgfbdc.com

РАЗВОЈНО-ГАРАНТИНИ ФОНД
БРЧКО ДИСТРИКТА БИХ

www.rgfbdc.com

Br. No.	Name and surname Ime i prezime	Function Funkcija	Institution Institucija	Contact(phone and e-mail) Kontakt (telefon i el.pošta)	Signature Potpis
8.	ALEXANDAR MANČIĆ	EKSPERT ZA WDE I PROJEKTOVANJE KAPITAL. INVEST.	ODJELJEŃJE ZA KOMUN. POSLOVE	alex.mancic@bdcentral.net	
9.	DAMIR ĐOKIĆ	Zauzjemnik doktora	JP LUKA BRČKO d.o.o.	damir.djokic@luka.brcko.ba	
10.	Антун Херцог	Г. КОМУНАЛНИ БД			
11.	Милош С. Трачковић	члан одборника РГФ			

